

Fővárosi Ítéltábla

7.Pf.20.130/2022/16.

A Fővárosi Ítéltábla a Noerr & Társai Ügyvédi Iroda (ügyvédi iroda címe, ügyintéző: dr. Nádasdy Zoltán ügyvéd), az Ormai és Társai CMS Cameron McKenna LLP Ügyvédi Iroda (ügyvéd címe, ügyintéző: dr. Ormai Gabriella ügyvéd), az Okányi Ügyvédi Iroda (ügyvéd címe, ügyintéző: dr. Okányi Zsolt ügyvéd) és a Dr. László Gergely Ügyvédi Iroda (ügyvéd címe, ügyintéző: dr. László Gergely ügyvéd) által képviselt felperes (felperes címe) felperesnek – a Rátky és Társa Ügyvédi Iroda (ügyvéd címe, ügyintéző: dr. Rátky Miklós ügyvéd) által képviselt, a cég3 Zrt. (I.rendű alperes címe) útján eljáró I.r. alperes I. rendű, az II.rendű alperes neve II. rendű, a Balsai Ügyvédi Iroda (ügyvéd címe, ügyintéző: dr. Balsai István ügyvéd) által képviselt III.r. alperes (III. rendű alperes címe) III. rendű és az Őszi Ügyvédi Iroda (ügyvédi iroda címe¹, ügyintéző: dr. Őszi Tamás ügyvéd) által képviselt Iv.r. alperes (IV.rendű alperes címe) IV. rendű alperesek ellen tulajdonjog megállapítása és egyéb iránt indított perében a Fővárosi Törvényszék 2020. szeptember 23. napján kelt 4.P.22.219/2020/5. számú ítélete ellen a felperes részéről 8. sorszám alatt, az I. rendű alperes részéről 6. sorszám alatt előterjesztett fellebbezés folytán – a Kúria Pfv.II.20.909/2021/9. számú végzése alapján megismételt fellebbezési eljárásban – meghozta a következő

ítéletet:

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja.

Kötelezi a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az I. és a III-IV. rendű alpereseknek személyenként 8.250.000 (Nyolcmillió-kétszázötvenezer) forint plusz áfa összegű fellebbezési eljárási költséget.

Az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.

Indokolás

[1] A települési uradalom tartozékaival – köztük a települési Várral – 1626-ban került az család család tulajdonába. Ezután a családi ékszereket, az addig összegyűjtött „drágaságokat” a települési Vár kincstárában helyezték el, ami akkor két teremből állt.

[2] cím (I.) család Pál – aki a nádori tisztséget is betöltötte – 1695. március 2-án tett végrendeletével megalapította a cím család Hitbizományt. Az uralkodó – a végrendelet

1696. december 2-i módosítását követően – 1699. január 2-án hagyta jóvá a hitbizomány alapítását. A végrendelet szerint hitbizományi kötöttség alá került – egyebek mellett – a településli Vár, a vár kincstárában elhelyezett ékszerek és ritkaságok, a „Műkincskamrában” lévő dolgok és értékes képek, különböző ötvöstárgyak, valamint a fegyvertár.

[3] A hitbizomány vagyona – és ezzel együtt a településli Kincstár – folyamatosan gyarapodott, abba beletartozott az 1800-as évek elején kialakított képtár is. A hitbizomány 1872-ben csődhelyzetbe került, a csőd felszámolása érdekében az uralkodó hozzájárulást adott több ingóság – köztük a településli Kincstárban lévő műtárgyak – hitbizományi kötöttség alóli kivonásához. A képtár értékesítéséből befolyó pénzen a csődhelyzetet felszámolták, így a kincstárban lévő műtárgyak értékesítésére nem volt szükség; ezt követően a hitbizomány állaga változatlan maradt.

[4] A köztársaság 1919. március 21-i kikiáltása után, 1919. március 22-én a Tanács határozatot hozott a magánkézben lévő műkincsek köztulajdonba vételéről, az ekkor elrendelt „szocializáció” keretein belül több főnemesi (pl. a tulajdonnév1, a tulajdonnév2 stb.) család kincstára városba került az – akkori – Országos Magyar Iv.r. alperesba. A „szocializációs” osztagok 1919 áprilisában a településli Várból 347 tételből álló „műkincsállományt” („a településli kincsek” kivételével a perbeli műtárgyegyüttest) átszállították városba az Országos Magyar Iv.r. alperesba.

[5] A köztársaság bukása után a kultuszminiszter elrendelte a „szocializált” műtárgyak visszaadását a jogos tulajdonosoknak. A hitbizomány főlevéltárosa és (IV.) család Miklós (az akkori hitbizományi birtokos) még 1919 augusztusában megtekintette a múzeumban elhelyezett kincseket, majd úgy döntött, hogy azok továbbra is maradjanak az Országos Magyar Iv.r. alperesban. A múzeum igazgatója 1919. szeptember 30-án elismervényt állított ki arról, hogy a jegyzékben felsorolt műtárgyakat (IV.) család Miklós átadta a múzeumnak, amelyeket megőrzés és gondozás végett olyan kikötéssel vett át, hogy a gyűjtemény hosszabb ideig, de legalább három évig a múzeumban marad.

[6] A műtárgyak letétbe helyezéséről 1923. március 28-án kötött írásbeli letéti szerződést (V.) család Pál, a cím család Hitbizomány birtokosa mint letevő és az Országos Magyar Iv.r. alperes mint letéteményes. A szerződés tárgyát a múzeum által korábban átvett műkincsek képezték. A szerződés szerint a letevőt megillette az a jog, hogy az egész gyűjteményt, illetve az összes tárgyat kivétel nélkül bármikor elszállíthassa a múzeumból, ezt a jogát „sem a múzeum vezetősége, sem az állami kormány, sem semminő hatóság” nem korlátozhatta. A letevőnek és jogutódjának arra is joga volt, hogy a letétbe helyezett tárgyak közül „szabad tetszése szerint bármikor, bármelyiket, akár egyenként, akár többet együtt, akár ideiglenesen, akár véglegesen” a letétből kivehesse, és magához vehesse.

[7] A műtárgyak elhelyezését a hitbizomány levéltárosa több alkalommal ellenőrizte, a revízióról készült jegyzőkönyveket „család személy3 Úr megbízottjaként” írta alá. A revíziós szemlék tárgyaként, az 1923. évi március hó 28-án létrejött letéti szerződéssel a múzeumban „ideiglenes letétként” elhelyezett, az egykori településli Kincstárhoz tartozó műtárgyakat jelölték meg.

[8] Az 1936. évi XI. törvénycikk előírta a hitbizományi vagyon leltározását. A törvényi követelményeknek megfelelő leltárt (V.) család Pál 1937-ben nyújtotta be a vármegye3i Királyi Törvényszékhez. A leltár IV/D. kötete „ékszerek és drágaságok” címszó alatt kivétel nélkül tartalmazta azokat az ingóságokat, amelyek 1919-ben az Országos Magyar Iv.r. alperesba kerültek elhelyezésre. A hitbizományi bíróság iratai szerint a leltárt elfogadták, és a IV/D. kötetben található ingóságokat felvették a Ország1i cím család Hitbizomány leltárába.

[9] A letétbe helyezett műtárgyakat (V.) család Pál – saját döntése alapján – 1942 szeptemberében átszállította a Múzeumba, mivel ott biztonságosabbak voltak az őrzés körülményei. 1944 decemberében – ugyancsak saját döntése alapján – valamennyi műtárgyat elhozatta a Múzeumból; az átadás-átvételtől jegyzőkönyv készült, a műtárgyakat a becsomagolás előtt egyenként lefényképezték, ezután adták át a hitbizomány képviselőjének. A műtárgyakat titokban helyezték el a Várban lévő név4 utcai hitbizományi palota pincéjében; a hitbizományi birtokos nem hozta a múzeum tudomására, hogy hol helyezi el azokat, az őrzés helyét titokban tartotta, a hitbizományon kívüli személyek előtt az nem volt ismert.

[10] Budapest ostroma alatt a név4 utcai család-palotát bombatalálat érte, a pincében lévő műtárgyakat az épület törmeléke maga alá temette. A palota feltárása („hatósági bontása”) 1948 végén kezdődött, amelyről előzetesen értesítették (V.) család Pált. Ekkor (V.) család Pál jegyzőkönyvbe foglalt bejelentést tett az Iv.r. alperesban, miszerint a hatósági bontás alá kerülő név4 utcai palota romjainak eltakarításakor előkerülhetnek az 1944-ben odaszállított műtárgyak; kifejezte azt az óhaját, hogy a műtárgyak maradjanak a múzeum kezelésében.

[11] A romeltakarítás során, 1949 januárjában régészeti feltárással előkerültek a pincében elrejtett műtárgyak, azokat átmeneti biztonsági őrizetbevétel után – akkor a Múzeum önkormányzati szervezetébe tartozó – Iv.r. alperesba szállították.

[12] A vármegye3i Királyi Törvényszék mint hitbizományi bíróság felhívására (V.) család Pál a hitbizomány vagyonállagáról szóló 1948. május 24-i jelentésben akként nyilatkozott, hogy „a budai hitbizományi palota Budapest ostroma alatt teljesen összedőlt és kiégett, az ott lévő hitbizományi ingóságok kivétel nélkül elpusztultak”. A beadványhoz csatolt 1948. május 15-i állapot szerinti leltárban nem tüntette fel az 1923-ban letétbe helyezett műtárgyakat.

[13] település10 közelében egy parasztgazdaság udvarán 1947 januárjában találtak egy korábban oda elrejtett vasládát, amelyben a cím család Hitbizomány vagyonába tartozó műtárgyak (ékszerek, serlegek, nyeregtartók, rendjelek, arany- és egyéb fémpénzek) voltak; a II. világháború alatt elrejtett műtárgyak felkutatása érdekében a rendőrség is nyomozott, az orgazdák ellen folytatott eljárásba sértettként (V.) család Pál is bekapcsolódott. Kiemelkedő értékükre tekintettel a település10 környékén megtalált műtárgyakból 58 db-ot (a „település10i kincseket”) nem (V.) család Pálnak adták át, hanem azokat őrzés céljából a Múzeumban helyezték el.

[14] A vármegyei Királyi Törvényszékhez 1948. május 24-én benyújtott beadványában (V.) család Pál előadta: az települési kastély hasonló sorsa jutott mint a név utcai hitbizományi palota, „amennyiben az ott lévő hitbizományi ingóságokat az átvonuló hadseregek és más ismeretlen egyének széthordták, úgyhogy az települési kastélyban volt hitbizományi ingóságok közül csak az maradt meg, amit még kellő időben sikerült az értékesebb tárgyak közül az település környékén fekvő gazdaságokba kimenteni, és ott elrejtteni, illetve amit ezekből az így elrejtett ingóságokból a gazdasági rendőrség az 1947. év elején település környékén lefolytatott – közismert – nyomozás során megtalált.” A beadvány azt is tartalmazta, hogy a gazdasági rendőrség a „fentvázolt körülmények között megtalált ingóságok” egy részét 1947 áprilisában visszaadta (V.) család Pálnak, aki a visszaadott ingóságokat tüntette fel a beadvány mellékleteként benyújtott III. számú ingóeltárban. A felkutatott ingóságok túlnyomó részét a gazdasági rendőrség a Múzeumban helyezte letétbe, e műtárgyak jegyzékét (V.) család Pál 2./ szám alatt csatolta. Az utóbbi jegyzékkel kapcsolatban előadta: köztudomású, hogy a Múzeumban elhelyezett ingóságok egy részét 1948. április 7-én ismeretlen tettesek ellopták; az ellopott tárgyakról készített és a rendőrség által átadott – 3./ szám alatt csatolt – jegyzékben feltüntetett tárgyak nem voltak azonosíthatók a 2./ szám alatt benyújtott jegyzékben feltüntetett műtárgyakkal, így nem tudta megállapítani, hogy a beadvány készítésének időpontjában mely műtárgyak voltak fellelhetőek a Múzeumban (a 2018. november 6-án benyújtott 4.P.21.528/2017/98. számú felperesi előkészítő irat F/75. számmal megjelölt melléklete).

[15] A vármegyei Királyi Törvényszék az 1949. április 28-án meghozott 619/1948/6. számú végzésével a „volt család Pál féle hitbizomány ingóságaira nézve megküldte a dr. család Pál volt hitbizományi birtokos által 1948. május 24-én beadott jelentésnek az ingóságokra vonatkozó részét” a leltárakkal együtt a vármegyei pénzügyigazgatóságnak. A bíróság egyúttal felhívta a volt hitbizományi birtokost, hogy a birtokában lévő hitbizományi ingókat haladéktalanul adja át a vármegyei pénzügyigazgatóságnak, míg a Múzeum őrizetében lévő ingók tekintetében nem látott szükségesnek további intézkedést.

[16] A Múzeumból 1948-ban ellopott műtárgyak egy része országba került; az Állam 1985-ben 6 db műtárgyat átadott a I.r. alperesnek, ezek a műtárgyak visszakerültek a Múzeumba.

[17] (V.) család Pált 1948. december 23-án állam ellenes bűncselekmények gyanújával őrizetbe vették, majd 1949-ben a személyi és társai ellen indított büntetőperben 15 évi fegyházbüntetésre és teljes vagyonelkobzásra ítélték. 1956. október 30-án (V.) család Pál kiszabadult a börtönből, feleségével elhagyta országot, és országban telepedett le.

[18] Az Monarchia megszűnését követően – 1921-től kezdődően – a hitbizománynak az ország területén lévő vagyona (Fideicomiss Fürst személyi Primogenitur) a város székhelyű város-i hitbizományi bíróság hatáskörébe került. országnak a birodalomhoz történő csatlását (Anschluss) követően hatályba lépett az a birodalmi törvény, amely eltörölte a hitbizományokat, és a hitbizományi vagyont az utolsó hitbizományi birtokos szabad vagyonába utalta. A törvény által előírt, a hitbizományi bírósághoz benyújtott leltárban feltüntették a települési Várat, valamint az abban található berendezési tárgyakat és gyűjteményeket, továbbá a települési Kincstárban lévő ingóságokat. A leltárban nem voltak

feltüntetve a városba szállított ingóságok, nem voltak megemlítve az Iv.r. alperesban letétként őrzött és a magyar hitbizományi leltárba felvett ingóságok.

[19] (V.) család Pál kérelmére a hitbizományi kötöttség megszűnéséről 1956-ban állították ki a tanúsítványt (az ún. Auflösungsschein); a tanúsítvány szerint a hitbizományi kötöttség alatt álló vagyonnak megszűnt a hitbizományi jellege, ezért az ingatlan-nyilvántartásból törölték a településli Vár hitbizományi jellegére való utalást.

[20] (V.) család Pál 1986. augusztus 21-i végrendeletében általános örököséül és ezáltal teljes hagyatékának egyedüli örököséként „nagyon szeretett” feleségét család (született: személy32) név nevezte meg. 1989. május 25-én bekövetkezett halálát követően hagyatékát felesége örökölte meg, a hagyaték tárgyai közé tartoztak az ország területén található ingatlanok és azok tartozékai is.

[21] személy32 név 1994-ben létrehozta a felperesi magánalapítványt. Az alapító okirat szerint az város-i honosságú magánalapítvány tulajdonába került „településli Vára az 1994. október 1-jén ott található, valamint az odatartozó valamennyi berendezéssel, gyűjteménnyel és a teljes leltári jegyzékkel együtt”.

[22] A felperes 2016. december 5-én restitúciós igényt jelentett be az egykor a településli Kincstárhoz tartozó műkincsekre vonatkozóan a cég3 Zrt. részére. A hivatalt vezető miniszter 2017. július 4-i tájékoztató levelében közölte, hogy a felperes által megküldött dokumentáció nem elégséghez ahhoz, hogy az igénylői pozíciója azonosítható legyen, emiatt az eljárást lezártak tekintette. A bírósági felülvizsgálat során a miniszteri tájékoztató levelet mint határozatot hatályon kívül helyezték, és a hivatalt vezető minisztert az eljárás folytatására kötelezték azzal, hogy a megismételt eljárásban alakszerű határozattal kell döntenie a felperes restitúciós kérelméről. A hivatalt vezető miniszter 2020. június 4-én meghozott MHF/469/2(2020) iktatószámú határozatával elutasította a felperesnek az egykor településli Várában őrzött, jelenleg I.r. alperesi tulajdonként az Iv.r. alperes, a Múzeum és az család-kastély alapleltárában nyilvántartott család kincstár tárgyainak kiadása iránti igényét. A felperes által indított közigazgatási perben a Kúria a restitúciós eljárásban hozott hatósági határozatot hatályon kívül helyezte, és a hivatalt vezető minisztert új eljárásra és új határozat meghozatalára kötelezte. A hivatalt vezető miniszter 2022. május 20-án meghozott MHF/461/4 (2022) számú határozatával a felperes kérelmét ismét elutasította; a felperes keresetet terjesztett elő a határozat bírósági felülvizsgálata iránt, amelynek az elbírálása a megismételt fellebbezési eljárás során tartott tárgyalás berekesztéséig nem történt meg.

[23] A felperes az I. rendű alperessel szemben érvényesített (első) keresetében a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) 5:13. § (3) bekezdése alapján kérte annak megállapítását, hogy a keresetlevél II-III. mellékleteiben felsorolt műtárgyak tulajdonjoga őt illeti meg.

[24] Második keresetében a Ptk. 5:36. § (2) bekezdése alapján a III. rendű alperes mint jogalap nélküli birtokos kötelezését kérte a keresetlevél IV. számú mellékletében felsorolt műtárgyak IV. rendű alperes részére történő birtokba adására.

[25] Harmadik keresetében kérte a IV. rendű alperes kötelezését a keresetlevél IV. mellékletében felsorolt műtárgyak tekintetében az 1923-ban létrejött letéti szerződésben vállalt kötelezettsége teljesítésére akként, hogy gondoskodják a III. mellékletben felsorolt műtárgyak III. rendű alperestől történő visszaszállításáról, újbóli őrzésbe vételéről, a már birtokában lévő további műtárgyak letéti őrzéséről; a műtárgyakat a letéti alapleltárban tartsa nyilván, és tartózkodjon azok jogosulatlan harmadik személyek részére történő kiadásától.

[26] Előadta: a perbeli műtárgyak a XVII. században alapított cím család Hitbizomány vagyonába tartoztak a XX. századig, azok a településli Várral elválaszthatatlan és oszthatatlan egységet alkottak, ezért jogi megítélésük egybeesik a vár tulajdonjogi megítélésével. A településli Vár és azzal együtt a perbeli műkincsek a trianoni békeszerződést követően az város-i jog hatálya alá kerültek. országban a birodalmi törvények értelmében a hitbizományok megszűntek, ez a településli Vár és a hozzá tartozó ingóságok tekintetében 1956-ban következett be, amikor azok (V.) család Pál tulajdonába kerültek. család Pál teljes hagyatékának az általános örököse személy³² név, akire az örökös elfogadó jognyilatkozat megtételével az örökhagyót megillető minden jog és kötelezettség átszállt. személy³² név hozta létre a felperesi magánalapítványt, melynek alapító okirata szerint 1994. október 1-jén tulajdonában állt a településli Vár az ott található, valamint az odatartozó valamennyi berendezéssel, gyűjteménnyel és a teljes leltári jegyzékkel együtt. Az alapító okirat megfogalmazása szerint személy³² név nemcsak a várat, hanem a várnak „szentelt” gyűjteményt is a magánalapítvány vagyonába kívánta utalni, így az alapítással – a vár tartozékaként – a perbeli műtárgyak a tulajdonába kerültek. A műkincsek azonban Ország¹on találhatóak, mivel azokat a köztársaság idején a „szocializációs” csapatok Ország¹ra szállították. Ezt követően (V.) család Pál kényszer és fenyegetés hatására kötött a IV. rendű alperessel letéti megállapodást, ami a mai napig hatályban van. A bombázások miatt 1944-ben a műtárgyak átszállításra kerültek a név⁴ utcai hitbizományi palotába, de (V.) család Pál 1948 decemberében kinyilvánította azt a kívánságát, hogy a műtárgyak továbbra is letétként legyenek kezelve a IV. rendű alperesnél; ekkor az időlegesen felfüggesztett 1923. évi letéti szerződés is folytatódott. Ilyen előzmények után az 1949. évi VII. törvénnyel elrendelt államosítás nem terjedhetett ki a perbeli műtárgyra, mivel azokra az város-i jog vonatkozott.

[27] Az I. rendű alperes ellenkérelme a kereset elutasítására irányult.

Álláspontja szerint a felperes nem jogosult megállapítási kereset érvényesítésére, mivel objektív lehetősége van a perbeli műtárgyak kiadását kérni, ami marasztalásra irányuló keresetnek minősül. Hangsúlyozta: a felperes nem szerezhette tulajdonjogot a perbeli műtárgyakon, mivel azok a törvény erejénél fogva a tulajdonába kerültek. Vitatta, hogy dologi jogi kapcsolat állna fenn a műtárgyak és a településli Vár között. Vitatta azt is, hogy valamennyi műtárgy településli eredetű, és előadta: a Múzeumba 1947-ben beszállított műtárgyak egy része ugyan településliről származott, de azok nem szerepeltek az 1923-as letéti jegyzéken, míg a műtárgyak másik része nem településli eredetű, azok a hitbizomány alapítását követően kerültek hitbizományi kötöttség alá, így eleve kétséges a településli kötődésük. Álláspontja szerint az irányadó joggyakorlatra figyelemmel az 1923-as letéti szerződés megszűnt, amikor (V.) család Pál a műtárgyakat visszavette a letétből, ez a szerződés az 1948. évi egyoldalú jognyilatkozata alapján nem éledhetett fel.

[28] A III. rendű alperes ellenkérelme ugyancsak a kereset elutasítására irányult.

Előadta: szervezete olyan tematikus múzeumként működik, melynek elsődleges célja az család családhoz tartozó kulturális javaknak és műkincseknek a bemutatása. Vitatta, hogy a perbeli műtárgyak és a településli Vár között alkotórészi/tartozéki kapcsolat állna fenn. Kifejtette: a magyar és az város-i hitbizományi bíróságokhoz benyújtott leltárak, illetőleg a bírósági iratok bizonyítják: a perbeli műtárgyak a magyar jog hatálya alá tartoztak, azokon az I. rendű alperes tulajdonjogot szerzett. Erre figyelemmel a hozzászállított ingóságok nem kerültek idegen kézbe, hiszen egyedüli alapítója a I.r. alperes.

[29] A IV. rendű alperes ellenkérelme a kereset elutasítására irányult.

Vitatta, hogy a felperes a településli kincsek tulajdonosa, álláspontja szerint a műtárgyak nem állnak dologi jogi kapcsolatban a településli Várral. Kifejtette: a letéti szerződés 1944-ben megszűnt, az (V.) család Pál 1948. évi egyoldalú óhaja alapján nem éledhetett újjá. A perbeli műtárgyak 1949-ben állami tulajdonba kerültek, így azok nem tartoztak néhai (V.) család Pál hagyatékába, ezért nem kerülhettek be a felperes alapítványi vagyonába sem.

[30] A felperes és a II. rendű alperes között az elsőfokú eljárás során a per megszüntetésre került (4.P.21.528/2017/18. szám jogerős végzés).

[31] Az elsőfokú bíróság ítéletével elutasította a keresetet. Kötelezte a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az I. és a III-IV. rendű alpereseknek személyenként 25.000.000 forint perköltséget.

[32] Döntésének jogi indokolása szerint az első kereseti kérelemmel kapcsolatban azt vizsgálta, hogy fennállnak-e a megállapításra irányuló keresetnek a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (régi Pp.) 123. §-ában meghatározott konjunktív feltételei. E törvényi rendelkezés szerint a megállapítási igény előterjesztésének korlátozott lehetősége csak abban az esetben illeti meg a felperest, amennyiben a megállapítás jogai megóvása végett szükséges, és teljesítést nem követelhet. Rámutatott: a tulajdonjog megállapítására irányuló keresetet a felperes az I. rendű alperessel szemben érvényesítette, de ez a kereset összefüggésben áll a III-IV. rendű alperesekkel szemben érvényesített teljesítésre irányuló keresettel. A IV. rendű alperessel szemben érvényesített keresetnek való helyt adás esetén ugyanis az I. rendű alperesnek szükségszerűen tőnie kell, hogy a IV. rendű alperes a műkincsek nyilvántartását a leltári könyveiből átvezesse a letéti naplóba. A IV. rendű alperes akkor kötelezhető a nyilvántartás megváltoztatására, ha egyúttal az I. rendű alperes is köteles a változtatás tűrésére. Ennélfogva a megállapítási kereset előterjesztésének a feltételei hiányoztak, ezért azt – érdemi vizsgálat nélkül – elutasította [528].

[33] A tulajdonjog megállapítására irányuló első kereset elutasításától függetlenül a második és harmadik keresetek elbírálásához is szükség volt a felperes által felállított tulajdoni láncolat vizsgálatára, amit az is szükségessé tett, hogy ezen az alapon lehetett eldönteni: melyik állami szerv jogosult az I. rendű alperes perbeli képviselőjét ellátni.

[34] A második kereseti kérelem sikerességéhez a felperesnek egyaránt bizonyítania kellett tulajdonjoga és az 1923-as letéti szerződés hatályosságának a fennállását. A tulajdoni láncolat vizsgálatakor az elsőfokú bíróság az város-i közokiratokból indult ki, melyek alátámasztották: településl Vára és a hozzá szervesen csatlakozó területek a hitbizomány megszüntetéséről kiállított tanúsítvány szerint 1956 januárjában az utolsó hitbizományi birtokos szabad vagyonként cím dr. (V.) család Pál tulajdonába kerültek. Ennek megállapításához nem volt szükség a felperes által indítványozott város Tartományi Bíróság ítélete becsatolására, mivel a településli Vár feletti tulajdonjogot az alperesek nem vitatták.

[35] család Pál hagyatéki iratainak és az város-i jognak a vizsgálata alapján azt is megállapította, hogy a felperesi alapítványt létrehozó személy³² név (család Pál felesége) a hagyatéki általános örököse volt, aki eskü alatt tett vagyonyilatkozatával elfogadta az örökséget. A hagyatéki iratok azonban nem tartalmazzák a megörökölt ingóságok felsorolását, ezért nem alkalmasak annak bizonyítására, hogy a perbeli műkincsek (V.) család Pál magánvagyonának a részét képezték. A felperesi magánalapítvány alapító okiratában sincsenek feltüntetve a perbeli műkincsek, de a felperes hivatkozása szerint azokat a településli Várhoz tartozó olyan gyűjteménynek kell tekinteni, ami az alapító okirattal a felperes vagyonába került.

[36] Az előadott érvrendszer tükrében a felperesnek azt kellett bizonyítania, hogy a perbeli műkincsek az 1695-ben cím (I.) család Pál által alapított hitbizomány vagyonába tartoztak; azok a hitbizomány alapításától mind a mai napig a településli Vár dologi jog értelemben vett tartozékai; azok a trianoni békeszerződést követően az város-i hitbizomány vagyonába kerültek, és nem tartoztak a Országli család cími hitbizomány vagyonába; azok cím (V.) család Pál magántulajdonába mentek át; és az 1923-ban megkötött letéti szerződés változatlanul hatályban van [548].

[37] A településli Vár és a perbeli műkincsek közötti tartozéki kapcsolat vizsgálatakor az elsőfokú bíróság abból indult ki, hogy a hitbizomány megalapításakor fel sem merülhetett a magyar jogtól eltérő jog alkalmazása, mivel az alapító Országli honosságú nemesúrként a királyság területén lévő dolgokról rendelkezett, amit a magyar uralkodó jóváhagyott [nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet (Nmjtv.) 11. § (1) bekezdés, 17. § (1) bekezdés, 21. § (1), (2) bekezdései] [549].

[38] A felperes a ráháruló bizonyítási teher alapján hat állításból álló érvrendszert dolgozott ki annak bizonyítására, hogy a településli Vár és a perbeli műkincsek között alkotórészi-tartozéki viszony jött létre, amelyekre a vár mint földolog jogát, azaz az város-i jogot kell alkalmazni.

[39] A felperes által előadott érvek közül az elsőfokú bíróság először azt vizsgálta, hogy valóban csak ingatlan lehet-e hitbizományi kötöttség alatt álló dolog. Az irányadó jogszabályok, a korabeli szokásjog azonban nem támasztotta alá ezt az állítást. személy69

magyar családi hitbizomány című 1894-es kiadású könyve azt tükrözte, hogy a reál hitbizomány akár ingóra, akár ingatlanra felosztható volt, tartalmazhatott értékpapírokat és részvényeket is. Egy ugyanilyen címen kiadott 1913-as műből az derült ki, hogy a hitbizomány tárgya mindenféle dolog lehetett, ennek csupán az volt a korlátja, hogy az nem lehetett elhasználható dolog és olyan, amely gyümölcsöt, jövedelmet hajtani nem volt képes. Ugyanakkor a régi magyar hitbizományok történetét feldolgozó 1912-es kiadású műben az olvasható, hogy az ingóvagyon a XVI. században még alárendelt szerepet játszott, ezért a hitbizományi ingóságokra vonatkozó jogi szabályozás e körben részletes szabályt nem tartalmazott. Más jogtudományi művek is alátámasztották, hogy a hitbizományi vagyonba ingó dolgok is tartozhattak, és voltak olyan hitbizományok, melyek csupán értékpapír vagyonból, illetve ingóságokból álltak. Az utóbbiak közé tartozott az 1872-ben alapított gróf tulajdonnév³ hitbizomány, amely már az alapításkor is csak ingóságokból állt. Minderre figyelemmel nem látta megállapíthatónak, hogy az család hitbizomány alapításakor érvényesülő joggyakorlat nem tette lehetővé, hogy ingó dolog is tartozzon a hitbizományi vagyonba.

[40] A korabeli joggyakorlat elemzése alapján megállapította, hogy a hitbizományi kötöttség létrehozása önmagában nem hozott létre kapcsolatot a hitbizományhoz tartozó vagyontárgyak között [554, 578]. A hitbizománynak az volt a célja, hogy az így lekötött vagyon generációkon keresztül egyben maradjon, ezért a hitbizományi vagyontárgyak – a köztük lévő dologi jogi kapcsolattól függetlenül – meghatározott örökösödési rendszer szerint öröklődtek, így azok csak öröklésjogi szempontból képeztek elválaszthatatlan egységet. A királyságban (illetőleg az város-i-Magyar Monarchiában ugyanúgy, ahogy más országokban) természetes volt, hogy a vagyon értékfelhalmozó jellegű ingó elemeit biztonságos birtokközpontokban helyezték el, ez a szempont érvényesült akkor is, amikor a kincstár település¹ Várába telepítették. Ugyanakkor előfordult olyan, hogy a kincstár darabjaiból többet is kijelöltek elidegenítésre, és csak ezekre vonatkozóan kértek uralkodói hozzájárulást a hitbizományi kötöttség alóli kivonáshoz, ami arra utalt: a hitbizományi birtokosok az ingóságokat nem tekintették a település¹ Vár tartozékának.

[41] Az elsőfokú bíróság a Tripartitumnak a felperes által felhívott I. rész 24. címét a – felperestől eltérően – úgy értelmezte, hogy abból nem lehet olyan szabályozásra következtetni, miszerint egy vár és annak berendezése összetartozik; ez a szövegrész az ingatlannak minősülő dolgok felsorolását tartalmazza, az ott említett ingatlan-ingatlan kapcsolat alkotórészi viszonyát bemutatva. Ugyanakkor a Tripartitum az ingatlan mint földolag és az ingó mint mellékdolog tartozéki kapcsolatát nem szabályozta [555, 583].

[42] A korabeli kastélyépítésre vonatkozó tanulmány alapján nem látta megalapozottnak a felperesnek azt az érvét sem, hogy a várak funkciójához hozzátartozott a kincstár megléte, a település¹ Vár ugyanis a műkincsek elhelyezésére szolgáló kincstár nélkül is betöltötte volna a funkcióját [556,587]. A település¹ Vár nem csak az család család rendkívüli befolyásának és gazdagságának a reprezentációját szolgálta, különösen azért nem, mert az 1600-as évek végén számolni kellett a török betörésekkel, melyeknek a település¹ Várra és a település² Uradalomra is hatása lehetett. Ennélfogva a hitbizomány alapításakor a várnak elsődlegesen védelmi funkciója volt. A műkincsek bemutatásával együtt járó reprezentációs funkciónak elenyésző volt a szerepe, hiszen azok közül csupán néhány darabot mutattak meg egy-egy főrangú személynek, és a bemutatásnak nem a kincstár volt a helyszíne. Az ékszereket és egyéb drágaságokat az család család tagjai más eseményeken (pl.

koronázás) viselték, vagyis a kincstárnak elsősorban a tárolás volt a funkciója, nem pedig az, hogy ott mutassák be az család család gazdagságát szimbolizáló ékszereket és drágaságokat.

[43] Rámutatott: a dologi jogra vonatkozó jogtörténeti írások szerint a hitbizomány alapítására az ügyleti szabályok vonatkoztak. Az család hitbizomány alapítása is ennek megfelelően történt, hiszen azt család személy⁷¹ valamennyi leszármazója tanúk előtt tett írásbeli nyilatkozatával elfogadta, majd az okiratot az akkori magyar király „hitbizományi alapítólevélként” jóváhagyta. A hitbizomány alapításakor készült egy leltár is azokról a település¹ Várában található ingóságokról és kincsekről, melyekről család személy⁷¹ úgy rendelkezett, hogy halála után tartozzanak a majorátushoz, és képezzenek hitbizományi birtokot [597]. Ez a leltár elsősorban azt a célt szolgálta, hogy igazolja a hitbizományba tartozó ingók meglétét és átadását a későbbi birtokosok részére.

[44] A halál esetére történő rendelkezésre figyelemmel az elsőfokú bíróság tanulmányozta a korabeli végrendeleteket, és arra a következtetésre jutott, hogy az ékszereket és drágaságokat külön dologként kezelték, nem tekintették olyannak, amelyek dologi kapcsolatban állnak az őrzési helyükül szolgáló ingatlannal. Ugyanezt a felfogást tükrözik más Ország¹i hitbizományok alapítólevelei is, melyekben az értékes arany- és ezüsttárgyakat külön-külön nevesítették, azok önállóan, és nem valamely ingatlan tartozékaként kerültek hitbizományi kötöttség alá. A korabeli szokások szerint család személy⁷¹ sem tett olyan nyilatkozatot a hitbizományi alapítólevélben, amellyel kétséget kizáró dologi jogi kapcsolatot hozott volna létre az ékszerekből és drágaságokból álló kincstár és az annak őrzési helyéül szolgáló település¹i Vár között. Ezt megerősíti az alapítólevél szóhasználat, amely a vár egyik helyiségeként (műkincs-kamra, cabinet) írja körül a kincstárat [621].

[45] A település¹i Vár és a kincstárában elhelyezett kincsek iparművészeti-művészettörténeti összetartozását sem találta bizonyítottnak. A műkincsek elhelyezésére szolgáló berendezést ugyan kifejezetten ezzel a céllal alakították ki, de a kincstár nehezen megközelíthető volt, ahová csak külön engedéllyel lehetett bejutni, így a helyiség nem szolgálhatta a gyűjtemény bemutatását. A kincs darabjai nem kerültek nevesítésre az alapítólevélben, azok „cabinetum vagy kincstár” összefoglaló néven kerültek hitbizományi kötöttség alá.

[46] A hitbizományra vonatkozó jogszabályok és szokásjog sem utalt arra, hogy a nagyértékű ingóságok jogi sorsa osztotta a hitbizomány állagába tartozó ingatlanok jogi sorsát. Ennek ellentmond az a gyakorlat, hogy az ingóságok külön is elidegeníthetőek voltak, elidegenítésük esetén fel sem merült az őrzési helyükül szolgáló ingatlan elidegenítése. Ezt mutatja, hogy az család hitbizomány 1872. évi csődjének az időszakában az uralkodó hozzájárult a település¹i Képtár és Kincstár kiválasztott darabjainak az eladásához. A zárgondnoki nyilatkozatok szerint a kincstár értékesítésre kijelölt darabjai egyedi ingóként kerültek volna eladásra, amennyiben az egyéb értékesített „hitbizományi jószágból” befolyó vételár nem lett volna elég a hitbizomány gazdálkodásának a kiegyensúlyozására.

[47] A tartozéki jelleget az is cáfolja, hogy az elmúlt száz évben (1919. április 7-től napjainkig) folyamatosan hiányzott a település¹i Vár és az onnan elszállított műkincsek térbeli egysége.

[48] A dologkapcsolat hiányára utalnak a hitbizományi zárszámadások is, melyek során a hitbizományi birtokosok nem a településli Várhoz rendelték hozzá a vár kincstárában elhelyezett műkincseket, hanem attól elkülönülően a „cími, kincstári tárgyak értéke” megjelölést használták a felsorolásukkor. Ilyen módon készült az 1936. évi XI. törvénycikk 2. §-án alapuló leltár is, amelyben a törvénycikk 2. § 10.) pontja alapján az „ékszer és drágaságok” címszó alatt kerültek felsorolásra a műkincsek, nem pedig közérdekű családi vagyontárgyakként. Ezt a leltárt a vármegye3i Királyi Törvényszék mint hitbizományi bíróság valószínűnek találta, ami ugyancsak azt erősíti, hogy a perbeli műkincseket nem tekintették a településli Várral egységet alkotó dologösszességnek [676]. A bírósági iratok hitelességét a felperes alaptalanul kérdőjelezte meg, hiszen ugyanezt a besorolást vették figyelembe, amikor a bíróság a IV/D. kötetben feltüntetett ékszer-alap hitbizományi kötöttség alóli feloldásáról döntött a P.490/1923/4. számú végzésével.

[49] Az város-i jog alkalmazásának a lehetősége akkor merült fel, amikor a hitbizomány két részre szakadt, és egyes vagyonelemei, köztük a településli Vár, az város-i Magyar Monarchia felbomlását követően ország fennhatósága alá került, ez legkésőbb 1921 decemberére bekövetkezett [687]. Ezt megelőzően, 1919. április 7-én már városba szállították, és a IV. rendű alperes elődjénél helyezték el azt a 347 tételből álló műkincsállományt, amit a köztársaság alatt köztulajdonba vettek. A köztársaság bukását követően a kormány elrendelte a „szocializált” műtárgyak visszaadását a jogos tulajdonosának, amelyre ténylegesen 1919. november 14-16-án került sor akként, hogy a műkincsek továbbra is a IV. rendű alperesnél maradtak. Az akkori hitbizományi birtokosoknak lehetőségük lett volna a műkincsek elhelyezésének a megváltoztatására, de erre irányuló intézkedést nem tettek. A hitbizomány adminisztrációjának a levelezéséből, illetve a fennmaradt okiratokból az elsőfokú bíróság azt a következtetést vonta le, hogy mind (IV.) család Miklós, mind (V.) család Pál jól megfontolt és előkészített döntés alapján hagyta a kincseket a IV. rendű alperesi múzeumban. A fellelhető levelezés szerint (IV.) család Miklós – 1920. áprilisi halálát megelőzően – rendelkezett úgy, hogy a kincs-együttest 3 évig letétben hagyja a IV. rendű alperesnél. Ezt követően (V.) család Pál az 1923. évi írásbeli letéti szerződés megkötésével kifejezésre juttatta azt a szándékát, hogy továbbra is Országlon maradjanak a műkincsek. Ez beleillett az család családnak abba a törekvésebe, hogy az város-i-Magyar Monarchia felbomlása után vagyontárgyaik egy részét Országlra szállítsák. Ezt a törekvést tükrözi az is, hogy az 1920-as években a családi levéltárat városba, majd városba költöztették át. Mindez azt jelenti: a történelmi kényszerhelyzet elhárulta után a hitbizomány birtokosainak az akaratával egybeesett, hogy a településli Várból átszállított műkincsek Országlon maradjanak. Ezt megerősítette az család hitbizomány levéltárosának, (V.) család Pál személyes megbízottjának 1937-ben és 1939-ben jegyzőkönyvbe foglalt nyilatkozata, melyben az „egykori településli Kincstárhoz tartozó műtárgy” szófordulatot használta. Ez egyben azt is jelentette, hogy az utolsó hitbizományi birtokos az Országlra szállított műkincseket (ékszereket és drágaságokat) már bizonyosan nem tekintette a településli Vár tartozékának [751].

[50] Az elsőfokú bíróság a trianoni békeszerződés 175-176. cikkeinek az értelmezése tekintetében sem értett egyet a felperessel; nem osztotta azt az álláspontot, hogy a szerződés alapján vissza kellett volna szállítani ország területére az onnan elhozott kincseket. ország ugyanis nem volt szerződő fél, mivel nem tartozott a szerződésben megjelölt, Országlgal szerződést kötő Szövetséges Társult Hatalmak közé. Ennélfogva a szerződés alapján ország nem szerzett nemzetközi jogi követelést, vagyis a trianoni békeszerződés nem jelenthetett akadályt a letéti szerződés megkötésekor.

[51] ország létrejöttével az család hitbizomány két részre szakadt, mivel annak vagyontárgyai most már két különálló ország területén helyezkedtek el. Az így kialakult jogi problémák rendezésére a Magyar Királyi Kúria 1933-ban meghozott 57. számú jogegységi döntvényében adott iránymutatást. Ennek értelmében a hitbizományi vagyonnak a trianoni békeszerződés területi rendelkezései következményeképpen más állam fennhatósága alá került részére vagy a helyébe lépett értékre a magyar hitbizományi jog szabályai nem alkalmazhatóak; az ingóságokra vonatkozóan a fekvési hely törvénye (lex rei sitae) az irányadó az anyagi (dologi) jog tekintetében. A döntvényhez fűzött indokolás szerint a hitbizományi vagyonhoz tartozó ingóság csak abban az esetben osztotta az elbírálás egységessége okán az adott ingatlan jogi sorsát, amennyiben az leltár szerint hozzátartozott vagy tartozéka volt annak, de egyéb esetben az ingóságra is a fekvési hely joga volt az irányadó [759].

[52] Ebben az időszakban a vármegyei Királyi Törvényszékhez benyújtott hitbizományi leltárban tüntették fel a Országira áthozott műkincseket, – az előzőekben már ismertetettek szerint – „hitbizományi kötöttség alatt maradó ékszerek és drágaságok” címszó alatt. Ugyanakkor a város Bírósághoz 1939-ben benyújtott leltárban a hitbizományi birtokos nem tüntette fel a Országira átvitt műkincseket, illetve a Országí területén található ingóságokat, holott a településí Várat, az ott található bútorokat és berendezési tárgyakat, valamint a vár kincstárában akkor fellelhető 340 ingóságot szerepeltette a leltárban. A leltár tartalmazta azokat a kiállítási tárgyakat is, amelyek korábban ugyancsak a településí Várban voltak elhelyezve, de azokat a leltár készítésekor már a Hadimúzeum közgyűjteményében őrizték. E két hitbizományi leltár azt tükrözi, hogy a perbeli műkincsek nem az család hitbizomány város-i részéhez tartoztak, hanem a magyar hitbizomány vagyonába, amelyre a magyar jogot kellett alkalmazni. Ugyanerre a következtetésre jutott a Bíróság, amely az család Antal (család Pál testvére) által indított perben meghozott ítéletében rögzítette: cím család Antal Rudolf a Országíon hatályos jog szerint örökölheti a hitbizományi vagyon Országíon lévő részét. Ezzel a megállapítással a bíróság a Országí területén található hitbizományi vagyonra irányadó jogként kifejezetten a magyar jogot jelölte meg [797].

[53] Az előzményekből az elsőfokú bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az 1923. évi letéti szerződés megkötésére nem kényszer és nem erőszak hatására került sor, hanem az egy mellérendeltségi viszonyban, együttműködés keretein belül lezajló jogügylet volt. A szerződésben kikötött ideiglenes jelleg nem a letét átmenetiségére utalt, hanem a letevőként szerződő hitbizományi birtokos korlátozott jogaira. Az alapítólevél ugyanis kizárta a hitbizományi birtokosok szabadságát a végrendelkezés területén és a tulajdonjogot érintő kérdésekben, így az utolsó hitbizományi birtokosként eljáró (V.) család Pál csak a maga életében hozhatott döntéseket a hitbizományi vagyon vonatkozásában, azaz csak élők közötti jogügyleteket köthetett [803].

[54] Mindebből következően megdőlt az az állítás, hogy (V.) család Pál a településí Várhoz tartozó kincsként tulajdonjogot szerzett a perbeli műkincseken. Ebből következően a műkincseket személy³² név sem örökölhette meg, ezért azok nem kerülhettek be az általa létrehozott felperesi magánalapítvány vagyonába. A tulajdonosi láncolat fennállása nélkül a felperest nem illeti meg az a jog, hogy a keresetben megjelölt műtárgyak tulajdonjoga védelmében fellépjen, ezért a második keresetet – aktív perbeli legitimáció hiányában – elutasította [809].

[55] A letéti szerződés hatályosságának a vizsgálatát az elsőfokú bíróság azért végezte el, mert a felperes a letéti szerződés alapján kérte a III. rendű alperes kötelezését az oda átvitt műkincsek kiadására. A letéti szerződés teljesítésére azonban már nincs lehetőség, mivel a szerződés megszűnt azzal, hogy – a letévő rendelkezése alapján – az összes letett műtárgyat elszállították a letéteményestől. Erre a korabeli jogszabályok – köztük az 1960. évi 11. törvényerejű rendelet (rég. Ptk.) 75. § (1) bekezdése alapján irányadó, a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (rég. Ptk.) 466. § (1) bekezdése – feljogosították a letevőt, azzal azonban, hogy a letéti szerződés a letét visszavételével (visszaadásával) megszűnt. A letéti szerződés 2. §-a nem tartalmazott a jogszabálytól eltérő szabályozást, csupán arra jogosította fel a letevőt, hogy a vagyontárgyak egy részét bármikor kivehesse a letétből; olyan kikötés viszont nincs a szerződésben, amely az összes letéti tárgy elvitele, a teljes letét visszavétele esetén kizárná a szerződés megszűnését. Eltérő szerződési megállapodás hiányában a műkincsek 1944. december 10-20-a közötti elszállításával kapcsolatos letévői intézkedést olyan egyoldalú hatalmasság gyakorlásának tekintette, amely a letéti szerződést megszüntette [826]. család Pál 1948. december 14-én megtett, jegyzőkönyvbe foglalt nyilatkozata csupán egyoldalú óhaj, ami a műkincsek további IV. rendű alperesi múzeumban való őrzésére irányul. E nyilatkozat alapján azonban a letét átadására nem került sor. A kincsek visszaszállítása ugyanis nem köthető ehhez az egyoldalú nyilatkozathoz, már csak azért sem, mert a lebombázott név4 utcai palota romjainak az eltakarítása során fellelt ingóságokat 1949-ben nem az Iv.r. alperesba, hanem a Múzeumba szállították. Ilyen előzmények után nincs olyan letéti szerződés, amelynek a teljesítését kérhetné a felperes.

[56] Az elsőfokú bíróság kifejtette: a hitbizományok megszüntetéséről szóló 1949. évi VII. törvény 1949. április 2-i hatályba lépésétől kezdődően az I. rendű alperes birtokláshoz való joga nem kérdőjelezhető meg. E törvény 2. §-a szerint ugyanis a hitbizományosi kööttség alól felszabaduló vagyon – a (3) bekezdésben foglalt kivételektől eltekintve, ahová nem voltak besorolhatóak a perbeli műkincsek – állami tulajdonba került. Az állami tulajdonszerzés a törvény erejénél fogva (ex lege) bekövetkezett, azaz az I. rendű alperes a törvény hatályba lépésének az időpontjában tulajdonjogot szerzett a perbeli műkincseken. A tulajdonszerzéshez nem volt szükség további jogcselekményre, a pénzügyigazgatóság törvényben meghatározott feladatai a tényleges birtokbavételt, míg a leltár elkészítésének a kötelezettsége az állami tulajdonba kerülő vagyon nyilvántartását szolgálta. Az akkori körülmények arra utalnak, hogy (V.) család Pál az államosítás elkerülése végett megkísérelte eltitkolni a hitbizományi kööttség alá tartozó ingóvagyonát, amikor a leltár benyújtásakor úgy nyilatkozott, hogy a budai hitbizományi palota teljesen összedőlt és kiégett Budapest ostroma alatt, és az ott lévő hitbizományi ingóságok kivétel nélkül elpusztultak. A korábbi, az 1936. évi XI. törvénycikk alapján benyújtott leltár azonban tartalmazta a lebombázott név4 utcai palotában elrejtett műkincseket is, azok közül – a jogszabályok által előírt módon – egyetlen egy sem került kivonásra a hitbizományi kööttség alól. Ennélfogva a törvény erejénél fogva bekövetkezett állami tulajdonszerzés kiterjedt valamennyi korábban – ékszerek és drágaságok címszó alatt – leltárba vett műkincre. Tekintve, hogy a per ezeknek az állami tulajdonba került műkincseknek a tulajdonjogára vonatkozik, ezért az I. rendű alperes képviselőjére az cég3 (cég3) Zrt. jogosult [873].

[57] Megjegyezte azt is, hogy a Népköztársaság és az város-i Köztársaság között 1967-ben hatályba lépett vagyoni jogi megállapodás önmagában meggátolja a perbeli műkincsek államosítása miatti igények bírósági előtti érvényesítését. Az államközi vagyoni jogi

megállapodás értelmében ugyanis az államosító aktus a I.r. alperes tulajdonát eredményezte, és kizárta az államosításból eredő igényérvényesítést. A vagyoni jogi megállapodás (és a rendszerváltoztatást követően hatályba lépett magyar kárpótlási törvények) alapján sem Országban, sem országban semmifajta, az államosításra alapozott további igényt nem lehet támasztani.

[58] A régi Pp. 78. §-a alapján a pereszes felperest kötelezte az I. és a III-IV. rendű alperesek perkieltségeinek viselésére. Az ügyvédi munkadíj mértékét mérsékelve állapította meg személyenként bruttó 25.000.000 forintban, figyelemmel a pertárgy értékétől függetlenül jelentkező széles társadalmi és nemzetközi érdeklődéssel együtt járó fokozott ügyvédi felelősségre, az összetett és bonyolult, a jelen kor jogászai által csak többletfelkészüléssel ellátható peres ügyre, amelyben több esetben levéltári kutatómunkát is kellett végezni. A III. rendű alperesnek a készkiadásai megtérítésére irányuló igényét azonban nem tartotta alaposnak, mivel az általa csatolt szakvélemények önmagukban nem tették volna lehetővé az eljárásban kifejtett jogi és művészettörténeti érvelési rendszer bemutatását, illetőleg nem igényeltek különleges szakértelmet. Rámutatott: a szakértői támogatással, továbbá a korabeli jogirodalom megismerése végett beszerzett szakkönyvek megvásárlásával elért magas színvonalú ügyvédi tevékenységet az ügyvédi munkadíj viszonylag magas összegével értékelte, ezért a színvonal elérését segítő szakvélemények külön díjazását nem tekintette indokoltnak. Számla hiányában a III. rendű alperes fordítással felmerült kiadásait sem számolta el.

[59] Az elsőfokú bíróság ítélete ellen a felperes és az I. rendű alperes jelentett be fellebbezést.

[60] A felperes fellebbezésében az elsőfokú bíróság ítéletének elsődlegesen a régi Pp. 252. § (2) és (3) bekezdéseinek alapuló hatályon kívül helyezését, és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítását, valamint az elsőfokú bíróság másik tanácsának a kijelölését kérte. Másodlagos kérelme az elsőfokú bíróság ítéletének egészében történő megváltoztatására, és keresetének maradéktalan teljesítésére irányult. Elsődleges és másodlagos fellebbezési kérelme sikertelensége esetén azt kérte, hogy a másodfokú bíróság jelentős mértékben csökkentse az I. és a III-IV. rendű alperesek javára megítélt perkieltséget.

[61] Elsősorban azzal érvelt a hatályon kívül helyezés mellett, hogy az elsőfokú bíróság súlyosan megsértette az eljárási szabályokat, amikor a restitúciós eljárásban hozott miniszteri határozat ellen indított közigazgatási per befejezésének a bevétele nélkül folytatta a jogerős végzéssel felfüggesztett tárgyalást. Kifejtette: egy szabadalmi per felfüggesztése kapcsán a Kúria elvi iránymutatást adott arra nézve, hogy a fellebbezéssel nem támadható közigazgatási határozat alaki értelemben első fokon jogerőre emelkedik, de az anyagi jogerőt kizárja a felülvizsgálata iránt indított közigazgatási per, ezért a felfüggesztésnek egészen a közigazgatási per befejezéséig kell tartania (BH1992. 179.). Igazolta, hogy a közigazgatási határozattal szemben 2020. július 14. napján benyújtotta a keresetlevelet, amelyre figyelemmel az elsőfokú bíróságnak be kellett volna várnia a közigazgatási per jogerős befejeződését. A tárgyalás folytatása ellentétes az elsőfokú bíróság által korábban meghozott felfüggesztő végzéssel, különös tekintettel arra, hogy a másodfokú bíróság helyes indokainál fogva hagyta helyben az elsőfokú bíróság végzését. Rámutatott: a miniszteri határozat eredeti

példánya aggályos módon került becsatolásra, hiszen a határozatot becsatoló IV. rendű alperes nem volt fél a közigazgatási eljárásban. Ezen túl az is megdöbbentő és kifejezetten aggályos, hogy az elsőfokú bíróság szinte teljes egészében átültette a miniszteri határozatot ítéletének az indokolásába. Ez alapvetően sérti az Alaptörvényben is védett tisztességes eljáráshoz való jogát, hiszen az elsőfokú bíróság nem alakított ki önálló álláspontot a kereset elbírálása körében. Erre figyelemmel megkérdőjeleződik az elsőfokú bíróság pártatlansága. Ez a kifejezetten súlyos, az ügy érdemi eldöntésére kiható lényeges eljárási szabálysértés az elsőfokú eljárás megismétlésével úgy orvosolható, ha a másodfokú bíróság másik törvényszéket, de legalább az elsőfokú bíróság másik tanácsát jelöli ki az új eljárásra.

[62] Előadta: az elsőfokú bíróság ítéletéből nem derül ki az ügy jogi kérdéseinek a vizsgálati sorrendje. Az elsőfokú bíróság ugyanis hosszas levezetés és számos jogkérdés vizsgálatát követően, ítéletének a [806-810] számú bekezdéseiben foglalkozott a magánalapítvány perbeli legitimációjával, levonva azt a következtetést, hogy az Alapító Okirat V. fejezet a) pontja értelmében megszakadt a tulajdonosi láncolat. Ez a következtetés azért téves, mert az város-i magánalapítvány vagyontömegének megállapítása város-i jogi kérdés, az erre vonatkozó szabályokat az elsőfokú bíróság azonban félreértelmezte. A becsatolt város-i jogvélemény ugyanis igazolja, hogy a magánalapítvány vagyontömegébe beletartozik a településli Várból elvitt gyűjtemény is, ha az a településli Vár tartozéka. A tulajdoni jogosultság vizsgálatához visszafelé kellett volna vizsgálni a jogosulti láncolatot. Az elsőfokú bíróság ítéletéből az sem derül ki, hogy konkrétan mely időpontra vetítve vizsgálta az alkotórészi, illetőleg tartozéki jogviszonyt a településli Vár és a településli Kincstár között, valamint az sem, hogy mely időpontra vetítve, mely hitbizományi jogszabályt értelmelte és alkalmazta, továbbá nem határozta meg, hogy az 1949. évi VII. törvényen alapuló állami tulajdonszerzés milyen leltári vagyontömegre terjedt ki.

[63] Az elsőfokú bíróság nem döntött az I. rendű alperes képviselőjére jogosult szervezetről, így a tárgyalás 2020. szeptember 9-i berekesztéséig az I. rendű alperes jogi képviselőjét ellátó ügyvédi irodák útján a keresetlevélben megjelölt, az állami vagyon felügyeletéért felelős miniszter, valamint az cég³ Zrt. is fellépett.

[64] Az elsőfokú bíróság nem adott megfelelő tájékoztatást arról, hogy mit tekint olyan szakkérdésnek, amelynek eldöntéséhez szakértői bizonyítás szükséges. Ennek hiányában teljesen irreleváns volt a IV. rendű alperes egykori munkatársának, személy⁴² művészettörténésznek a meghallgatása, aki csupán saját személyes, szubjektív tapasztalatairól tudott nyilatkozni a településli Kincstár történetével kapcsolatban.

[65] Vitatta, hogy az I. rendű alperessel szemben érvényesített megállapítási keresetnek nem állnak fenn a feltételei, hiszen okkal tarthat tőle, hogy tulajdonjoga megállapításának hiányában az I. rendű alperes a műtárgyakra nézve káros intézkedéseket fog hozni. Ezek az intézkedések a műtárgyakat birtokló III-IV. rendű alperesek, illetve a perben nem álló Múzeum² útján valósulhatnak meg, így a birtokosokkal szemben érvényesített kereset nem befolyásolhatja a megállapítási kereset előterjeszhetőségének a lehetőségét. Hangsúlyozta: a műtárgyaknak a leltári naplóból a letéti naplóba történő átvezetése abban az esetben lehetséges, ha az I. rendű alperes tulajdonjogát megállapítja a bíróság. Hangsúlyozta azt is, hogy nem a műtárgyak saját részére történő kiadását, hanem a 2016 előtti birtokállapot visszaállítását kérte.

[66] Az elsőfokú bíróság ítéletének érdemére vonatkozóan több általános megjegyzést tett.

[67] Álláspontja szerint az elsőfokú bíróság több esetben megszegte a régi Pp. 164. § (1) bekezdésében foglalt bizonyítási szabályt azzal, hogy nem az alperesekre terhelte a bizonyítási kötelezettséget, holott a bizonyítottság az ő érdekükben állt. Az elsőfokú bíróság egyáltalán nem vette figyelembe azt az alapelvi jelentőségű jogelvet, hogy felróható magatartására előnyök szerzése végett senki nem hivatkozhat, e jogelv mellőzésére semmilyen érdemi magyarázatot nem adott, holott a I.r. alperesi szervek felróható magatartása az egyik kulcsfontosságú jogkérdés a perben. A perre okot adó helyzet az I. rendű alperes felróható magatartásának a következménye, mivel a perbeli műtárgyakat az 1919-es köztársaság idején az I. rendű alperes „szocializációs” osztaga hurcolta városba, karhatalmi, önkényuralmi eszközökkel „einstandolva” a cími hitbizományi vagyont, ezzel megsértve az évszázadok óta őrzött kincstár egységét. A köztársaság bukása után is számos példa merült fel az I. rendű alperes szervei útján gyakorolt felróható magatartására. Az Iv.r. alperes igazgatója pl. burkoltan vagyonadó kivetésével zsarolta (IV.) család Miklós címet, hogy elérje a városba szállított kincsek további múzeumi őrizetben hagyását; a Minisztérium¹ kijelentette, hogy teljes felhatalmazása van a műtárgyak magyar fennhatóság alatt való tartására, ezért a címnek nem volt lehetősége a kincsek visszaszállítására. 1945-1948 között (V.) család Pál azért nem tett intézkedéseket a név⁴ utcai palota romfeltárására és a kincsek kiemelésére, mert okkal tarthatott tőle, hogy a műtárgyak elkobzásra, államosításra kerülnek a formálódó önkényuralmi rendszerben; ez a félelme nem volt alaptalan, mivel 1948. december 23-án koholt vádak alapján letartóztatták, koncepcióos perben fegyházbüntetésre és teljes vagyoneklobzásra ítélték, ezzel véglegesen és teljesen ellehetetlenítve a műtárgyak feletti rendelkezési jogának a gyakorlását. Mindebből látható, hogy az I. és a II. világháborút követő években a műtárgyak sorsára nézve jelentős körülményeket a I.r. alperesi szervek önkényuralmi, alkotmányellenes karhatalmi intézkedései határozták meg.

[68] Mindemellett az elsőfokú bíróság nem az Alaptörvénnyel összhangban értelmezte az irányadó jogszabályokat. Ennek a követelménynek a bíróság jogértelmezése csak abban az esetben felel meg, ha több alternatíva esetén azt választja, amely nem sérti a magántulajdonhoz és a jogbiztonsághoz fűződő alkotmányos jogot. A jogértelmezési problémákat az is elmélyítette, hogy az elsőfokú bíróság helytelenül értelmezte a cími család tagjainak az ügyleti nyilatkozatait, azoknak olyan értelmet tulajdonított, amely a hitbizományi vagyon önkényuralmi elvonását segítette elő. A jognyilatkozatok, különösen a XX. századi jognyilatkozatok értelmezésekor nagyobb jelentőséget kellett volna tulajdonítani a konkrét történelmi kontextusnak. A releváns jognyilatkozatok megtételére ugyanis nem a bírói jogalkalmazásban megszokott „békeidőben” került sor, hanem olyan történelmi pillanatban, amikor a korábbi társadalmi-gazdasági rendszer alapjaiban megdőlt, a helyébe lépő új rendszer még képlékeny és bizonytalan volt, ugyanakkor a háborús veszély, a fosztogatás és legfőképpen a különböző forradalmak, önkényuralmi rendszerek veszélye jelentette az egyetlen realitást.

[69] Az elsőfokú bíróság helytelenül értékelte a településli Vár és a településli Kincstárhoz tartozó műtárgyak közötti dologkapcsolatot is, ezért helytelenül következtetett az alkalmazandó jogra. Ennek azért van jelentősége, mert a hitbizományi kötöttség megszűnését követően a vagyontárgyak tulajdonjogi sorsa dologi jogi kérdéssé vált, az arra alkalmazandó anyagi jogot a dologi jogi státútum alapján kell meghatározni. Ebben egyetértés volt a felek között, de az alkotórészzi, avagy tartozéki viszony miatt a fődolog fekvése szerinti jogot kell

alkalmazni. Az alperesek elismerték, hogy a perbeli műtárgyak a településli Kincstárhoz tartoznak, ezért azok osztják a településli Kincstár jogi sorsát; a településli Kincstár a településli Várnak mint ingatlannak a szerves része – mivel a hitbizomány alapításakor ahhoz lett rendelve – ezért osztják a településli Vár jogi sorsát is. Ebben a kérdésben az elsőfokú bíróság jogellenesen mellőzte szakértői bizonyításra és helyszíni szemle tartására irányuló indítványát; egyoldalúan az alperesi álláspontot fogadta el. Rámutatott: a településli Kincstár nem csak több, hanem lényegileg is más, mint egy általános értelemben vett műgyűjtemény, mégpedig három okból: azt az alapítója célzottan és specifikusan településli Várába tervezte és ott építette ki, így a helyszín és a bemutatás módja inherens lényegi eleme a gyűjteménynek; a településli Kincstár vitathatatlanul összművészeti alkotás, és egyben olyan gyűjteményes mű, amelyben az egyes műtárgyak nem nélkülözhetők és nem helyettesíthetők a mű sérelme nélkül; a településli Kincstárnak mint szerves egésznek egyéni és eredeti jellege van, amely kifejezi az alapító család személy⁷¹ személyét, és világszinten is jelentős magyar vonatkozású a fennmaradt barokk Kunstkammer. Az elsőfokú bíróság a felmerülő szakkérdést elhibázva döntötte el, amikor nem ismerte el a településli Kincstár dologi egységét. Vizsgálata a megnevezés szótári fogalmának az értelmezésére korlátozódott, holott az alapító már az 1695-ös végrendeletében is kifejezésre juttatta a kincstár és a műtárgyai közötti megbonthatatlan kapcsolatot. Az elsőfokú bíróság által vázolt terminológiai vita a muzeológus szakmában ugyan jelentőséggel bírhat, de nem hat ki a településli Kincstár egységes egész voltára. Ennek az egységnek a megítélését nem ronthatja, hogy egy 1674-ben készült összeírásban még nem szerepelt a Kunstkammer, hiszen a kincstár lényegében csak a XVII. század végére épült ki. Az is az irreleváns terminológiai kérdések közé tartozik, hogy a településli Kincstár eredetileg nem nyilvános, hanem rejtett, és csak kiváltságos vendégek számára volt látogatható.

[70] A Kunstkammerek egyik legnagyobb nemzetközi szaktekintélyétől, általa – F/72. sorszám alatt – csatolt állásfoglalás megerősíti, hogy a településli Kincstár vitathatatlanul Kunstkammer, ezt a megállapítást név⁷ állami alkalmazott, III. rendű alperes által csatolt tanulmánya nem dönti meg. Az elsőfokú bíróság téves következtetéseket vont le személy³⁸ – F/78. szám alatt csatolt – tanulmányából is. A szerző a Múzeum főmunkatársaként a településli Kincstár egyik legjelentősebb magyar kutatójaként megerősítette: család személy⁷¹ a településli Kincstárban saját személyiségét fejezte ki, így a gyűjtemény a nádor ízlésvilágát és műveltségét bemutató szerzői műként értelmezhető. Ennek ismeretében evidensnek mutatkozik a Kincstár és a vár összetartozása. A településli Kincstárt mint szerves egészet jól mutatja a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj.) 7. § (1) bekezdésének a meghatározása is, amely szerint szerzői jogi védelemben részesül a gyűjtemény, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni eredeti jellegű (gyűjteményes mű). Ehhez igazodóan az 1923-as letéti szerződés is tartalmazza, hogy a műtárgyak „feltétlenül teljesen elkülönítve” kezelendők, és „más muzeális tárgyakkal egy helyiségben nem tarthatók”. A településli Kincstár kiemelkedő kulturális jelentőségénél fogva a rá vonatkozó dologi jognak kell igazodnia a gyűjtemény kulturális, esztétikai egységéhez, és ennek az egységnek az azt alkotó ingók és ingatlan közös dologi jogi elbírálásában kell megjelennie. Az elsőfokú bíróság döntésének az a súlyos hibája, hogy ezt az egységet nem ismerte fel, és helyette a mindennapi élet gazdasági viszonyaira modellezett dologi jogi fogalmakat erőltette rá a gyűjteményre.

[71] Az elsőfokú bíróság helytelen következtetése ellenére a településli Kincstár, illetve az azt tartalmazó településli Vár, valamint a perbeli műtárgyak viszonylatában az alkotórészi, illetőleg tartozéki kapcsolat a dologi jog általános szabályai szerint is fennáll. A

jogtörténeti fejlődés korábbi szakaszaiban a tartozék fogalma sokkal tágabb körű, nagyobb terjedelmű volt, mint a mai joggyakorlatban. Az értelmezés szempontjából az a kulcsfontosságú időpont, amikor a korábban egységesen magyar jog alá eső hitbizomány kettészakadt magyar és város-i jog alá eső birtoktestekre. Ez a trianoni békeszerződés 1921. július 26-i hatálybalépésével bekövetkezett, így mindazon vagyontárgyak, amelyek ekkor alkotórészei vagy tartozékai voltak egy országhoz csatolt ingatlannak, az város-i hitbizományi jog hatálya alá kerültek. A köztársaság alatt elhurcolt műtárgyak ekkor az I. rendű alperesnek felróható okból, átmeneti jelleggel voltak Budapesten, így fel sem merülhetett az előző két évszázadban zavartalanul fennállt alkotórészi/tartozéki kapcsolat felbomlása.

[72] Az alkotórészi kapcsolat a Ptk. 5:15. § mai, modern definíciója alapján is megállapítható, mivel a településli Kincstár az elhurcolt műtárgyak nélkül csupán torzóként működik, értéke és használhatósága jelentősen csökkent azzal, hogy a köztársaság alatt többszáz jelentős műtárgyat elhurcoltak onnan. A tartós egyesítést a kincstárat alapító család személy⁷¹ hajtotta végre azzal, hogy a Kunstkammert a településli Vár szívébe, az erre a célra speciálisan és díszesen kialakított, egyedi bútorzattal berendezett boltíves kincstártermekben létesítette, amit az alapítólevélben „házi ékszerként” jellemezett. településli Várának fő funkciója a reprezentáció, a vagyon és a műveltség szimbolikus megjelenítése volt, vagyis a családi gyűjteménynek egy helyen való biztonságos, és címhez méltó környezetben való megőrzése; ez a funkció szűnt meg akkortól kezdve, hogy a kurióznak számító Kunstkammert félig kiürítették, és részben üres almáriumokkal működött tovább.

[73] A tartozéki kapcsolat megállapításához még a „tartós egyesítés” kérdését sem kell vizsgálni, mivel a tartozéki viszony a funkcionális kapcsolatot kívánja meg. A korabeli jog szerint a tartozék nem kizárólag ingatlan-ingatlan viszonylatában értelmezhető, a Tripartitum azt fődolog-mellékdolog értelmében használja, abban a tartozékok elnevezése magában foglalja mindazt, ami a városi jog és szokás szerint a fődologgal és örökséggel egybe van kapcsolva. Nem lehet kétséges, hogy a XVII. század végén, amikor a településli Kincstár a településli Várral együtt hitbizományi kötöttség alá került, az ott lévő ingóságok, illetve műkincsek bizonyosan megfeleltek a tartozék korabeli fogalmának. Arra pedig nem adott választ az elsőfokú bíróság, hogy ha a Tripartitum nem releváns és nem alkalmazandó, akkor a XVII. század végén milyen szabály vonatkozott a tartozéki kapcsolatra.

[74] Hangsúlyozta, hogy a Ptk. modern definíciója nem kívánja meg a szükségességet, hanem már az is elegendő, ha a fődolog használatát a mellékdolog elősegíti. Ennek alátámasztására számtalan bizonyítékot csatolt, amelyeket azonban az elsőfokú bíróság okszerűtlenül értékelt. Az elsőfokú bíróság tévesen jutott arra a következtetésre, hogy a településli Vár reprezentatív funkciója csak másodlagos volt a katonai funkció mögött [586]. Ha ugyanis a településli Várnak volt reprezentációs funkciója, akkor az ezt elősegítő ingóságok mindenképpen tartozékok, függetlenül attól, hogy valamely más funkcióhoz hogyan viszonyulnak. Az elsőfokú bíróság a történelmi eseményeknek is helytelen jelentőséget tulajdonított, amikor arra következtetett, hogy településli Vára harcászati jelentőséggel bírt. Az a következtetés is abszurd, hogy a kincstárnak azért nem lehetett funkciója, mert sok várnak nem volt kincstára. Tény ugyanis, hogy más „átlagos” kastélytól, illetve vártól eltérően településli volt Kunstkammer, ami a várat kiemelte és különlegessé tette, ezért a Kunstkammer funkciója a kastély viszonylatában vitathatatlan. Az a tény pedig, hogy a kincstárból néhány alkalommal jelentős ékszereket és drágaságokat kivittek és külső helyszíneken mutattak be, nem gyengíti azt a megállapítást, hogy a településli Vár

önmagában is a család gazdagságát szimbolizáló és őrző reprezentatív kastély volt. A tartozéki jelleget az is jól kifejezi, hogy az alapító nádor végrendeletében a településli Kincstár szobaként hivatkozik; ebből megérthető, hogy a per tárgya műfajában több, mint műtárgyak összessége, mivel maga az objektum egy művészeti szoba, amelynek ingó műtárgyai tartozékoknak számítanak. A Kunstkammer díszes freskóit és berendezését egyedileg készítették, az ott elhelyezett műtárgyak meghatározott rendje szerinti bemutatására. A jelenleg torzóként működő kincstárban számos szekrény és polc teljesen üres, mert azokon a III-IV. rendű alpereseknél lévő műtárgyaknak van a kijelölt helye. A becsatolt fényképekből látható, hogy a Kunstkammer a műtárgyak nélkül értelmezhetetlen és használhatatlan lenne, az üres vitrineknek ugyanis nincsen reprezentációs vagy értéktárlati funkciója.

[75] Fenntartotta azt az érvelését, hogy a hitbizomány a perbeli műtárgyakra kiterjedően eleve csak a településli Vár mint ingatlan (és az abban lévő Kunstkammer) tartozékaiként jöhetett létre. Az elsőfokú bíróság érvelése abszurd a tekintetben, hogy a műtárgyak nem tekinthetők holt tőkének, és azért lehettek a hitbizományi vagyontömeg önálló tárgyai, mivel az értékük folyamatosan nőtt, így befektetésként is jelentős hasznot hajtó ingó dolognak minősültek. A hitbizomány ugyanis korlátozott tulajdonjogot jelentett, annak fennállása alatt a műtárgyak esetleges értéknövekedését soha nem lehetett volna realizálni.

[76] Az elsőfokú bíróságnak további súlyos tévedése, hogy a XX. századi magyar hitbizományi jog kategóriáit contra legem alkalmazta. Az 1936. évi XI. törvénycikk ugyanis már taxatíve, pontos definíciókkal határozta meg, hogy mi minősülhet hitbizományi vagyonnak: a 2. § szerint hitbizományi kööttség alatt maradtak – egyebek mellett – a családi gyűjtemények, műkincsek, régiségek és egyéb közérdekű családi vagyontárgyak, a megőrzésükre rendelt vagy arra alkalmas épülettel. Ennek a törvényi definíciónak a településli kincs minden tekintetben megfelelt, különös tekintettel arra, hogy maga az alapító jelölte ki a kincsek őrzésére a településli Várat, amit egyedileg kiépített almáriumokkal és díszes termekkel tett erre alkalmassá. Az elsőfokú bíróság a törvénycikk előzőekben idézett rendelkezését mellőzte, és ahelyett teljesen indokolatlanul egy másik rendelkezését alkalmazta, amikor a műtárgyakat az „ékszerek, drágaságok” kategóriájába sorolta. Ezzel a besorolással az elsőfokú bíróság az ország legnagyobb hitbizományát a magyar történelem legkisebb, legjelentéktelenebb (a tulajdonnév³) hitbizományával hasonlította össze, amelybe egyetlen díszkard és díszöltöny-ékszer tartozott.

[77] Az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg, hogy a hitbizományokról szóló 1862. október 9-i királyi leiratot az család cími hitbizományra is alkalmazni kellett, de ennek ellenére nem tulajdonított jelentőséget annak, hogy család személy⁷¹ „főleltárilag” a településli Várhoz rendelte a településli Kincstár minden műtárgyát. Az alapítólevelet akár szerződésnek, akár végrendeletnek tekintjük, a lényege mindkét esetben ugyanaz: szövege család személy⁷¹ akaratát tartalmazza, ezért azt úgy kell értelmezni, ahogyan a körülmények alapján a nádor érthette. A településli Kincstár leltárát az uralkodó az alapítólevéllel együtt jóváhagyta, így soha nem volt vitatott, hogy a perbeli műtárgyak hitbizományi kööttség alatt álltak. család Pál 1713-ban írt pótvégrendeletében a kincstárat mint érinthetetlen jelölte meg, ami csak egyféleképpen értelmezhető: azt meg kellett hagyni úgy, ahogy az alapító létrehozta. E pótvégrendeletnek az értékelését azonban az elsőfokú bíróság indokolatlanul mellőzte [F/72 sorszám alatt csatolva].

[78] A Kúria 1933-ban kiadott 57. számú jogegységi döntése egyértelműen dologi jogi kérdésnek minősítette, hogy a hitbizományi kötöttség alól kikerülő vagyontárgyak korlátozásmentes magántulajdonba mennek át. Ennek megfelelően a hitbizományi ingóságokat elsődlegesen a lekötött ingatlanokkal együtt kellett kezelni, amit megerősített az e tárgyban [F/64 sorszámon] csatolt nemzetközi jogász jogvéleménye is.

[79] A hitbizomány alapítóját követő hitbizományi birtokosok szándéka irreleváns a műtárgyak jellegének a meghatározása szempontjából. Az elsőfokú bíróság helytelenül vonta le azt a következtetést, hogy a hitbizományi birtokosnak a perbeli műtárgyak végleges Ország1ra telepítése volt a célja. A hitbizományi birtokosokat a haszonélvező jogállása illette meg, így nem rendelkezhetek a hitbizományba tartozó vagyontárgyakról, és a hitbizományi vagyont abban az állapotban voltak kötelesek fenntartani, amelyben azt átvették. Ebből következően a hitbizományi birtokosoknak nem volt joga a településli Kincstár szétbontására és Ország1ra telepítésére. Ehhez egyébként is a hitbizományi bíróság és/vagy a családi tanács és/vagy az uralkodó engedélyére lett volna szükségük, ilyen engedélyt azonban a hitbizományi birtokosok soha nem kértek.

[80] Az elsőfokú bíróság iratellenesen állapította meg, hogy 1920 elején 3 éves „szóbeli letéti” szerződés jött létre a műkincsek IV. rendű alperesnél történő elhelyezése tárgyában. Az akkori levelezés és az 1920. május 21-i átvételi elismervény nem utal semmilyen szóbeli szerződésre, de annak létrejötte azért is valószínűtlen, mert az 1923-as írásbeli letéti szerződés előkészítése több, mint egy évig tartott. Az 1923-as letéti szerződés idején a településli Vár már országhoz tartozott, így az annak tartozékát/alkotórészét jelentő műtárgyak is az város-i hitbizományi jog hatálya alá kerültek. A letéti jogviszony fogalmilag is ideiglenes, de az ideiglenességet a letéti szerződés külön is hangsúlyozta. A szerződésben kikötött ideiglenességet nem lehet úgy értelmezni – ahogy azt az elsőfokú bíróság tette [803] –, miszerint a letét azért ideiglenes, mert a birtokos csak saját életére köthet szerződést. Mivel a letét bármikor felmondható volt, ezért a birtokos semmilyen módon nem korlátozta a későbbi vagyonkezelést, emellett a szerződésben sehol nincsen utalás a birtokos halálára mint bontó feltételre. Az okiratokból a műkincsek ideiglenes budapesti elhelyezésének a célzata rajzolódik ki, azokban a végleges elszakítási szándéknak semmilyen nyoma nincsen.

[81] Állami tulajdonjog az 1949. évi VII. törvény alapján sem jöhetett létre. A törvény 2. §-a szerint ugyanis az 1948. évi július hó 27. napján fennállott leltári állapot szerint történt az állami tulajdonba vétel, ugyanakkor az (V.) család Pál által 1948. május 24-én benyújtott leltár a településli Kincstárból Ország1ra szállított műkincseket nem tartalmazta. Ezt a vármegye3i Királyi Törvényszék 1949. április 28-án kelt 619/1948/6. számú jogerős végzése, az ahhoz kapcsolódó anyagi jogerő folytán önmagában bizonyítja [F/75 sorszám alatt csatolt iratok]. A végzést kézbesíteni kellett az illetékes pénzügyigazgatóságnak is, aki azonban nem tett a műkincsek birtokbavételét célzó intézkedést. család Pál levelét az elsőfokú bíróság ugyancsak okszerűtlenül értelmezte [856], abban az olvasható, hogy az ottlévő ingóságok kivétel nélkül elpusztultak. Erre figyelemmel teljesen irreleváns az elsőfokú bíróságnak az a következtetése, hogy család Pál el akarta rejtetni a hatóságok elől a kincseket. Még ennél is abszurdabb „kafka-i fordulatot” vesz az elsőfokú bíróságnak az az érvelése, hogy a tulajdonelvonás hatályát nem ronthatta le az abban érintett fél valóságnak tudatosan meg nem felelő (bár érthető) eltitkolásra irányuló egyoldalú nyilatkozata. A „tudatos eltitkolást” ugyanis semmi nem igazolta, azt viszont látni kell, hogy egy közhiteles

nyilvántartás, a hitbizományi leltár tartalmát a bíróság feladata és felelőssége volt vezetni, valamint naprakészen tartani. A jogbiztonság elve megköveteli, hogy ha egy tulajdoni változást valamely törvény egy bírósági nyilvántartásban tételesen megjelölt vagyontömegre ír elő, akkor azokon kívül semmilyen további vagyontárgyra ne érvényesüljön. Ennélfogva azok a vagyontárgyak nem kerültek állami tulajdonba, amelyek nem szerepeltek a közokirati bizonyító erővel rendelkező bírósági végzésben.

[82] Az elsőfokú bíróság ítéletének az indokolása ellentmondásos a tekintetben, hogy az 1919-ben településln hagyott, és 1947-ben település10 mellett megtalált, később a Múzeumba szállított, majd onnan részben ellopott műtárgyak milyen alapon lettek volna magyar hitbizományi vagyontárgyak. Ezek a műtárgyak ugyanis semmilyen kimutatásban nem szerepeltek. Azok a vagyontárgyak sem kerülhettek állami tulajdonba, melyeket 1947-ben elloptak és országba csempészték, majd az 1980-as években visszakerültek Ország1ra. Nyilvánvaló, hogy ezek a vagyontárgyak sem kerülhettek 1948-ban hitbizományi leltárba.

[83] Az elsőfokú bíróság helytelenül jutott arra a következtetésre is, hogy nem volt szükség az állami tulajdonba kerülő ingóságok átvételére, hiszen sem az Iv.r. alperes, sem a Múzeum2 nem az állami tulajdonba vétel céljával vette birtoka a műtárgyakat, de erre nem is lehetett semmilyen jogcíme.

[84] A letéti szerződés jelentőségével kapcsolatban rámutatott: azzal, hogy a műtárgyak letétbe kerültek, a településli Kincstárral és a településli Várral fennálló szoros kapcsolatuk nem lett lazább, hanem csupán egy kötelmi jogviszony jött létre (V.) család Pál mint hitbizományi birtokos és az I., valamint a IV. rendű alperesek között. A műtárgyak ideiglenes letétbe helyezésével család Pál fenn akarta tartani a rendelkezési jogát, de egyáltalán nem állt szándékában végérvényesen a IV. rendű alperesnél őriztetni a kincseket. A letéti szerződés nem szűnt meg 1944-ben, amikor család Pál átszállította a kincseket a név4 utcai palotába. Az elsőfokú bíróságnak értékelnie kellett volna, hogy az ostromló csapatok útvonalán lévő múzeum épülete helyett a nagykovácsnak is otthont adó budai palota átmenetileg biztonságosabb hely volt a kincsek tárolására. Az elsőfokú bíróságnak kiemelten kellett volna kezelni (V.) család Pálnak az 1948. december 14-i jegyzőkönyvben rögzített nyilatkozatát, amelyben kifejezésre juttatta azt a kívánságát, hogy a kincseket továbbra is a IV. rendű alperes kezelje. Ez a nyilatkozat a letéti szerződés szüneteltetésének, nem pedig a végleges felmondásának a szándékára utalt. A letétből történő kivétel a felek a szerződés 2. §-ában szabályozták, annak helyes értelmezése szerint a kivét a teljesítés jogos megtagadásának minősült, amely időszak alatt mindkét fél teljesítése szünetelt. Ugyanezt az értelmezést erősíti a szokásjog is, hiszen az átmeneti, ideiglenes vis maior eseménye kapcsán tulajdonnév4 is kifejezetten megemlítette a háborús viszonyt, és rögzítette, hogy ideiglenes nemteljesítésről van szó. Az elszállítás körülményeire 1949-ben, az utcanév 60. szám alatt meghallgatott tanúk ezzel ellentétes vallomást tettek, de múzeumi alkalmazottként másként nem nyilatkozhattak, hiszen súlyos büntetésre számíthattak volna, ha előljáróik úgy értékelik, hogy nem követték figyelemmel a kincs sorsát. Az átadás-átvételi jegyzőkönyvhöz utólag nem társítható ügyleti tartalmat hordozó jogcím, mivel az ellentétes lenne az elszállítás konkrét kontextusával, és a letevő későbbi nyilatkozatával.

[85] A letéti szerződés 1949-ben is folytatódott, különös tekintettel arra, hogy erre irányuló akaratát (V.) család Pál 1948 decemberében kifejezésre juttatta, a visszavitt műtárgyak letéti kezelését pedig a IV. rendű alperes továbbra is megvalósította. A letéti

jogviszony változatlan fennállása orvosolta az esetleges álképviseletet, az a szerződés utólagos jóváhagyásának minősült. Hivatkozott tanú1 településli Kincstárral kapcsolatban a tv-ben adott nyilatkozatára, amelyben megerősítette: a letéti szerződésnek az érvényessége felfüggesztve lett, mégpedig háborús ok miatt 1944 végén, amikor a front egyre közeledett Budapesthez. Ekkor a család nevében (V.) család személy³ járt el (aki 1989-ben meghalt), és ő határozott úgy, hogy nem megszünteti a letéti szerződést, hanem az érvényességét függeszti fel. Ezt az álláspontot az önkényuralmi rendszerben nem lehetett nyíltan képviselni, de a IV. rendű alperes egykori alkalmazottai (akiket tanú1 még személyesen is ismert) egymás között evidenciának tartották a letét tovább élését.

[86] Az elsőfokú bíróság indokolatlanul mellőzte a trianoni békeszerződés 176. cikkének az alkalmazását, amely szerint a köztársaság alatt elhurcolt műtárgyakat vissza kellett volna szállítani országba, mivel az ország részévé vált városnév átengedett területnek minősül. E tekintetben a békeszerződést a I.r. alperes saját kötelezettségvállalását tartalmazó jogforrásnak kell tekinteni, amely része a magyar jogrendszernek, ezért betartása a I.r. alperesra és a bíróságaira nézve kötelező. A békeszerződéstől eltérően az 1967-es államközi megállapodás irreleváns, mivel azt jogszabályban soha nem hirdették ki, ezért nem vált a magyar jogrendszer részévé. Ez az államközi megállapodás egyébként is kártalanítási igényekről szól, míg jelen pernek a tárgya a keresettel érvényesített birtokvédelmi és tulajdonvédelmi igénye.

[87] Álláspontja szerint az elsőfokú bíróság túlzó összegű perköltséget állapított meg az alperesek részére, figyelmen kívül hagyva, hogy csupán az I. rendű alperessel szemben lépett fel tulajdoni igénnyel, míg a III-IV. rendű alperesekkel szemben kizárólag birtokigényt érvényesített. Ennek ellenére a III-IV. rendű alperesek a tulajdonjogi keresettel szemben is részletes védekezést terjesztettek elő, ami részükről szükségtelennek mutatkozott. Azt is értékelni kellett volna, hogy az alperesek számos olyan perceseekményt végeztek, amelyek utólag is teljesen feleslegesnek bizonyultak. Az elsőfokú bíróság nem értékelte, hogy az alperesek különböző mértékben viselték a felmerülő készkiadásokat, így pl. az I. rendű alperes helyett a III. rendű alperes készítette el a tulajdonjogi kérdésekre vonatkozó jogi szakvéleményeket és történelmi tanulmányokat, míg a IV. rendű alperes ugyancsak az I. rendű alperes helyett tett művészettörténeti kérdések körében előadást. Azt is értékelni kell, hogy a műkincsek átszállításakor a IV. rendű alperes még nem minősült közgyűjteménynek, így az átszállítás olyan akut vészhelyzetet jelentett, melyben nem volt más hatékony jogvédelmi lehetősége, mint az ideiglenes intézkedés iránti kérelem előterjesztése.

[88] Az I. rendű alperes fellebbezésében az elsőfokú bíróság ítéletének a részbeni megváltoztatását, és a részére megítélt perköltség összegének a felemelését kérte bruttó 95.811.366 forintba. Kifejtette: a töretlen bírói gyakorlat szerint a perbelihez hasonlóan magas pertárgy érték egyben magasabb ügyvédi felelősséggel jár, amelynek az ügyvédi munkadíjban is meg kell jelennie. A pertárgy értékéhez igazodó ügyvédi munkadíj mérséklése nem volt indokolt, mivel jelen perben a széles társadalmi és nemzetközi érdeklődés fokozza a felelősségét, és az összetett, bonyolult ügyben a képviselő ellátása többletfelkészülést igényelt, amelynek során több esetben levéltári kutatómunkát is végezni kellett. A pertárgy értékének 1%-ában meghatározott ügyvédi munkadíj nem tűnik túlzónak ahhoz viszonyítva, hogy 180 oldalnyi terjedelmű előkészítő iratot nyújtott be, amelyhez 53 mellékletet csatolt. A képviselő ellátásához tanulmányoznia kellett a kortárs jogirodalmat, valamint különböző történelmi és művészeti munkákat. Mindezt összevetve a felkészüléssel és a képviselő

ellátásával, 2144,5 óra ügyvédi tevékenységet végzett. Az elsőfokú bíróság által megítélt perköltség így 1.160 forint óradíjat jelent, ami aránytalanul alacsony mértékű. Mindezt figyelembe véve nincs indok az ügyvédi munkadíjnak a minimum összeg alatti mérséklésére.

[89] Az I. rendű alperes fellebbezési ellenkérelmében azt kérte, hogy a másodfokú bíróság a felperes fellebbezésének ne adjon helyt.

[90] Álláspontja szerint a hatályon kívül helyezésre nincs ok, amit az esetleges túlbizonyítottság nem indokolhat. A felperes maga sem tudott olyan eljárási szabálysértést megjelölni, ami az elsőfokú bíróság ítéletének a hatályon kívül helyezését tenné szükségessé. Az a tény, hogy az elsőfokon eljáró bíróság a bizonyítás során kialakult belső meggyőződésének megfelelően a perben korábban előkérdésnek minősített közigazgatási döntés indokolásával egyező jogi álláspontját közvetítette az ítéletben, a bíróság pártatlanságát nem kérdőjelezi meg. Rámutatott: alperesi pertársaival szemben a birtokba adásra irányuló kereset alapján marasztalásra irányuló per van folyamatban, így ugyanazon jogvitából eredő, ugyanazon tárgyú per lévén fogalmilag kizárt a perfüggőség beállta miatt az önálló megállapítási kereset előterjeszthetősége. Rámutatott arra is: a felperes a per kezdeményezésével maga rendelte alá a restitúciós döntés alaki és anyagi jogerejét a törvényszéki ítélet anyagi jogerejének. Ezzel a restitúciós eljárás tulajdonképpen okafogyottá vált, mivel a tulajdonjog kérdésében a polgári bíróság végleges és megváltoztathatatlan döntést hoz. A tárgyalás további felfüggesztésére nem volt szükség, mint ahogy további bizonyításra sem, a felperes nem is indítványozott szakértői bizonyítást.

[91] Álláspontja szerint az elsőfokú bíróság a jogszabályoknak megfelelően hozta meg érdemi döntését. A perbeli ingóságok az 1949. évi VII. törvény 2. §-a alapján a törvény erejénél fogva kerültek a tulajdonába, nem volt szükség külön eljárásra, határozathozatalra, vagy bármilyen igazgatási aktusra. Elemmezve a korabeli szabályozást, rámutatott: a hitbizományi birtokosoknak joga volt arra, hogy a műtárgyak elhelyezési, őrzési helyéről döntsenek. Álláspontja szerint az előnyszerzés az 1949. évi VII. törvénnyel valósult meg, amely utólag nem bizonyult alkotmányellenesnek, így felróható magatartásként nem értelmezhető. Ezzel szemben család Pál a vagyonejtékolás egyértelmű célzatával olyan rosszhiszemű valótlán bejelentést tett a hitbizományi bíróság felé, hogy a név4 utcai palota, valamint az ott lévő hitbizományi ingóságok kivétel nélkül elpusztultak. család Pál egyébként sem volt akadályozva abban, hogy a műkincseket visszaszállítsa a településli Várba. A műtárgyegyüttes nem értelmezhető a településli Várhoz tartozó, de kihelyezett gyűjteményként, azok visszaszállításával és a térbeli együtteség követelményének ismételt helyreállításával a hitbizományi tisztviselők nyilvánvalóan nem számoltak. család Pál megszüntette az 1923-ban megkötött letéti szerződést azzal, hogy az összes műtárgyat visszavette a letétből.

[92] Nyomatékosan hangsúlyozta: a hitbizományi vagyontárgyak nyilvántartási kötelezettségéből az következik, ha a hitbizományi birtokos egy adott ingatlan tartozékaként tekint egyes ingóságokra, akkor azokat a földlog ingatlanleltárában kell feltüntetni. Az város-i hitbizományi birtoktest leltára 1939-ben készült el, az tartalmazta a településli Vár kincstárában akkor található ingóságok felsorolását, de az Iv.r. alperesban letett és a jelen per tárgyát képező műkincsekkel kapcsolatban még csak az utalás szintjén sem tett említést.

[93] A III. rendű alperes ellenkérelme az elsőfokú bíróság ítéletének a helybenhagyására irányult.

Hangsúlyozta: a per kulcsa a szerteágazó tényállás megállapítása; az elsőfokú bíróság a felkutatott bizonyítékokból kibontakozó tényállást helyesen állapította meg, amelyből kitűnően a felperes érvrendszere tudatosan szelektált, a legfontosabb eseményeket elhagyó kronológiára és egyes általa kigondolt, de bizonyítékokkal alá nem támasztott tényelődásra épül. A felperes keresete lényegében három fő konjunktív érvre támaszkodik: 1.) a perbeli ingóságok a településli Várral 1695 óta a mai napig fennálló tartozéki kapcsolatban vannak; 2.) a felperes mint a településli Vár tulajdonosa a trianoni békeszerződést követő státúmváltás okából létrejött országi hitbizomány egyfajta jogutódja, ami igazolja a településli Várra vonatkozó szakadatlan tulajdoni lánc meglétét; 3.) a cím család Hitbizomány és a IV. rendű alperes között 1923-ban kötött letéti szerződés a mai napig hatályban van.

[94] A tartozéki kapcsolat hiányára vonatkozóan utalt a III/A/24. sorszám alatt általa csatolt szakirodalomra, amelyből kitűnően a váringatlan jogi sorsát legfeljebb annak hadifelszerelése, berendezése, gazdasági felszerelése és az igavonó állatok oszthatták. A családi ékszereket és emlékeket nem lehet ide sorolni, ezeknek a tárgyaknak a településli Vár csupán az őrzési helyül szolgált. A trianoni békeszerződést követő időszakban – a becsatolt jogvélemények szerint – a Magyar Királyi Kúria 57. számú jogegységi döntvénye alapján az ingóságok csak két esetben oszthatták volna a településli Vár jogi sorsát, egyrészt, ha annak tartozékai, másrészt, ha annak a leltárába felvették volna. A döntvény azt is kimondta, hogy az ingóságokra is a fekvés helyének a jogát kell alkalmazni. Ebből következően a magyar jog szerint kell megállapítani, hogy a trianoni békeszerződést követően volt-e bármilyen dologkapcsolat a településli Vár és a perbeli ingóságok között. Ezidőben a magyar magánjog szerint az a mellékdolog, mely anélkül, hogy a fődolognak alkatrészévé válna és így önálló dologi létét elvesztené, a forgalmi és gazdasági élet felfogása szerint a kapcsolatba hozatal által a fődolognak minél teljesebb használhatóságát van hivatva előmozdítani, s térbeli helyzete is ennek a rendelkezésnek megfelelő. A definíciónak a településli Vár mint fődolog és a per tárgyává tett ingóságok mint mellékdolgok nem feleltek meg, hiszen teljes mértékben hiányzott a gazdasági cél szolgálata, a mellérendelés, valamint a kapcsolatba hozatal állandó jellege (térbeli együttség) is.

[95] Tartozéki jelleg hiányában a perbeli ingóságok csak akkor kerülhettek (V.) család Pál magántulajdonába (és így azokra az 1986-ban elkészített végrendeletek is csak akkor terjedhettek ki, azokat akkor öröközhette tovább a feleségére, és azok akkor voltak a felperesi magánalapítványba apportálhatók), ha azok bizonyítottan az 1921-ben létrejött város-i hitbizomány állagába tartoztak. Ezt alátámasztó okiratot a felperes nem tudott csatolni, míg a rendelkezésre álló hitbizományi leltárak ennek éppen az ellenkezőjét bizonyítják. Az eljárásra illetékes város Bírósághoz 1939-ben (V.) család Pál sajátkezü aláírásával benyújtott hitbizományi leltár kimerítő felsorolásban tartalmazta a településli Vár „egykori kincstárának” helyiségeiben akkor található tárgyakat, de abban a perbeli ingóságok egyáltalán nem szerepeltek; emellett a leltár kifejezetten utalt arra, hogy a településli Várhoz rendeltek egyes konkrétan megjelölt vagyontárgyakat, amelyeket a tulajdonjog fenntartásával engedtek át egy másik múzeumnak, de ezek a tárgyak nem a perbeli műkincsek voltak.

Amennyiben az akkor már 20 éve Budapesten lévő perbeli műkincsek is a településli Várhoz lettek volna rendelve, vagy azzal releváns kapcsolatban álltak volna, úgy azt az város-i leltárban kellett volna szerepeltetni. Ezzel szemben a magyar hitbizomány IV/D megjelölésű leltárköteté egytől-egyig tartalmazza a per tárgyává tett valamennyi ingóságot, amelyeket magyar hitbizományi kötöttség alatt maradó ékszerekként és drágaságokként jelöltek meg egymástól elkülönítve, önálló leltári számmal. A két leltár egybevetése kétséggkívül azt bizonyítja, hogy a perbeli műtárgyak a magyar hitbizomány vagyonába tartoztak.

[96] Mindennek tudatában volt (V.) család Pál is, aki a műkincsek 1944. decemberi elszállítását követő több éven keresztül azért hallgatott a műkincsek hollétéről, mert nem akarta az illetékes hatóság tudomására hozni addig, amíg a fennálló politikai rendszer következtében várható volt, hogy az állami hatóságok megszüntetik az család család rendelkezési jogát a hitbizomány vagyona felett. Ennek az elhallgatásnak a része volt (V.) család Pálnak a vármegye3i Bírósághoz tett bejelentése, miszerint a név4 utcai palotában lévő hitbizományi ingóságok kivétel nélkül elpusztultak. Mivel ez a bejelentés valótlan volt, ezért a korábbi leltárak szolgáltak alapul az 1949. évi VII. törvénnyel elrendelt államosításhoz.

[97] A korábbi leltár szerinti ingóságok zár alá vétele 1948. július 23-án megtörtént, akkor amikor a családi hitbizományokhoz tartozó vagyontárgyak zár alá vétele tárgyában hozott 7930/1948. Korm. számú rendelet hatályba lépett. A zár alá vett vagyontárgyak nem kerülhettek ki a magyar hitbizomány állagából még úgy sem, ha a vármegye3i Királyi Törvényszékhez mint hitbizományi bírósághoz benyújtott leltár hamis adatokat tartalmazott. Mindebből szükségképpen következik, hogy az 1949. évi VII. törvény hatálya kiterjedt a perbeli műtárgyra, és azokon az I. rendű alperes ex lege tulajdont szerzett. A törvényen alapuló tulajdonátszállást megerősíti a vármegye3i Királyi Törvényszék 1949. április 28-i végzésének a szóhasználat, amelyben 26 nappal az államosításról szóló törvény kihirdetését követően minden külön (a felperes által „igazgatásinak”) tartott intézkedés nélkül a magyar hitbizományt megszüntnek, és (V.) család Pált „volt hitbizományi birtokosnak” tekintette. Az államosítás tehát minden további intézkedés nélkül kiterjedt a perbeli ingóságokra is.

[98] Álláspontja szerint az államosítási aktus alkotmányosságát illetően is megalapozatlan a felperes érvelése. Az Alaptörvény nemzetközi jogra, illetőleg a tulajdonhoz való jogra vonatkozó szabályai ugyanis nem lehetnek relevánsak, hiszen az államosítás az Alaptörvény hatályba lépését több, mint 60 évvel megelőzően történt, és az 1949. évi VII. törvény hatálybalépésével befejeződött. E törvénynek a figyelmen kívül hagyása azzal lenne egyenértékű, hogy a bíróság egy, a múltban teljesedésbe ment törvény joghatásait a törvény hatálybalépésének időpontjára visszamenőleg tagadná meg. Ezt az Alaptörvény záró rendelkezéseinek 8. pontja kifejezetten kizárja, annak kimondásával, hogy az Alaptörvény hatálybalépése nem érinti a hatálybalépése előtt alkotott jogszabályok, kibocsátott közjogi szervezet szabályozó eszközök és állami irányítás egyéb jogi eszközei, meghozott egyedi döntések, valamint vállalt nemzetközi jog kötelezettségek hatályát.

[99] Az államosítás bekövetkezése miatt az 1948-ban „megújított” letéti jogviszony vizsgálata is irreleváns, míg az 1923-ban kötött letéti szerződés megszűnésével kapcsolatban osztotta a IV. rendű alperes álláspontját.

[100] Kifejtette, hogy 1947-ben a település¹⁰ mellett megtalált ingóságokra vonatkozóan a felperes nem terjesztett elő keresetet, következésképpen sorsuk teljesen irreleváns. Ezek a rendjelek és numizmatikai értékek a kastélyból származnak, és miután azokat megtalálták, nem a IV. rendű alperesi múzeumba, hanem a Múzeumba szállították.

[101] Álláspontja szerint nem merült fel olyan ok, amely az elsőfokú bíróság ítéletének a hatályon kívül helyezését indokolná. Az elsőfokú bíróság ugyanis a releváns tényállást hiánytalanul felderítette, döntését kellő részletességgel megindokolta, kitérve minden olyan jogkérdésre, amelynek a jogvita elbírálása szempontjából jelentősége van.

[102] Fenntartotta azt az álláspontját, hogy a restitúciós eljárásban hozott közigazgatási határozat nem előkérdése a jelen pernek. A két eljárás viszonya éppen fordított, a műkincsek birtokba adása szempontjából tekinthető előkérdésnek, hogy a polgári bíróság megállapítja-e a felperes tulajdonjogát. Hangsúlyozta: az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.) rendszerében minden főszabály szerinti jogorvoslati forma rendkívüli jogorvoslatnak minősül. Ebből következően a bírósági felülvizsgálat is rendkívüli jogorvoslat; az ítélet csak akkor léphetne a határozat helyébe, ha a bíróság megváltoztathatná. A közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény 92/F. § (1) bekezdése viszont kizárja, hogy a hivatalt vezető miniszter közigazgatási döntését a közigazgatási bíróság megváltoztassa.

[103] A közigazgatási határozatból kiderül, hogy a döntés meghozatalához több, a jelen peres eljárásban is becsatolt iratot (tanulmányt, jogvéleményt) figyelembe vettek, ez húzódik annak háttérében, hogy az elsőfokú bíróság ítéletének az indokolása és a közigazgatási határozat indokolása több tekintetben nagyfokú hasonlóságot mutat. Az elsőfokú bíróság azonban sokkal szélesebb körűen indokolta döntését, abban kitért minden olyan kérdésre, amely megalapozza a döntését.

[104] A jogvita eldöntéséhez további bizonyításra, különösen művészettörténeti szakértői bizonyításra nem volt szükség, mivel a tartozéki jelleg vizsgálata nem művészettörténeti, hanem dologi jog szempontok figyelembevételével történt.

[105] Álláspontja szerint a részére megítélt perköltség nem tekinthető „szertelenül busásnak”, ezért a mérséklése nem indokolt. Hangsúlyozta: a releváns tényállás 300 évet fog át, a periratok több ezer oldal terjedelmet tesznek ki, a felkészülés során történeti dokumentumok és jogtörténeti források többszörösét kellett átnézni. Olyan jogintézményekről kellett állást foglalni, amihez a XVIII-XX. század szabályrendszerének az ismerete vált szükségessé, ezek a jogintézmények a mai magyar köz- és magánjogban évtizedek óta nem léteznek, vagy tartalmuk gyökeresen megváltozott. Ennélfogva a felkészülés a szokásosnál jóval több időt vett igénybe, és azt is értékelni kell, hogy a feltárt okirati bizonyítékok, valamint az előterjesztett jogi érvelés jelentős mértékben hozzájárult a tényállás pontos megállapításához, és a releváns jogkérdések helyes megválaszolásához.

[106] A IV. rendű alperes fellebbezési ellenkérelme ugyancsak az elsőfokú bíróság ítéletének a helybenhagyására irányult.

[107] Álláspontja szerint a jogvita elbírálásához azt kell eldönteni, hogy a perbeli műtárgyak, a cím család Hitbizományból kiszakadó, 1921 decemberében város-i fennhatóság alá kerülő (Fideikomiss Fürst Paul család Primogenitur) vagyontárgyak, a hitbizomány város-i részéhez tartoztak-e. Hangsúlyozta: a korabeli okiratok ezt a kérdést önmagukban eldöntik; a felperes nem tudott olyan okiratot csatolni, amely alátámasztaná, hogy a műtárgyak az város-i hitbizomány állagába tartoztak, míg az alperesi oldal közokiratokkal bizonyította, hogy a műtárgyak a magyar hitbizomány részei maradtak. Ezt kétségmentesen alátámasztja a vármegye3i Királyi Törvényszékhez mint hitbizományi bírósághoz az 1936. évi XI. törvénycikk alapján benyújtott leltár, melynek IV/D. kötetében szerepelnek a perbeli műtárgyak. Ettől eltérően a hitbizományok felszámolásáról szóló birodalmi törvényhez kapcsolódóan benyújtott 1939. évi leltárkötet – amelyben az országba szakadt hitbizomány vagyona szerepel – nem tartalmazza a perbeli műtárgyakat, csupán azokat, amelyeket a leltár benyújtásának az időpontjában is település1n őriztek. Okiratokkal bizonyított tény tehát, hogy a perbeli műtárgyak a magyar hitbizomány vagyonába tartoztak; ezt a számára kedvezőtlen tényt a felperes azzal igyekezett elkendőzni, hogy kísérletet tett a perbeli műtárgyak és a település1i Vár közötti tartozéki dologkapcsolat igazolására.

[108] Rámutatott: a felperes letéteményesnek minősítette, ennek a minősítésnek az a feltétele, hogy a felperes tulajdonjoga igazolásra kerüljön, vagyis joghatályosan védekezett a tulajdonjogi kereset ellen. A felperes azonban még tulajdonjoga esetleges megállapítása esetén sem követelhetné az 1923. március 28-án aláírt letéti szerződés teljesítését, mivel az 1944 decemberében megszűnt. (V.) család Pál 1948. december 14-i „óhaja” alapján újabb letéti szerződés nem jött létre, de ha esetleg létrejött volna, úgy annak tartalmát nem a korábbi letéti szerződés, hanem a letéti szerződésre akkor vonatkozó jogszabályi (anyagi jog) rendelkezések alapján kellene meghatározni.

[109] Álláspontja szerint az elsőfokú bíróság ítéletének a hatályon kívül helyezésére nincs ok.

[110] A régi Pp. 155. § (3) bekezdése és 227. §-a értelmében nem volt akadálya annak, hogy az elsőfokú bíróság a tárgyalás felfüggesztését elrendelő jogerős végzéstől eltérő döntést hozzon. Az elsőfokú bíróság az eljárási szabályokkal összhangban járt el, amikor a hivatalt vezető miniszter határozatának a meghozatalát követően folytatta a tárgyalást. Ezzel a miniszteri határozattal ugyanis jogerősen, az Ákr. szabályai értelmében véglegesen és végrehajtható határozattal lezárult a restitúciós eljárás. A jogerő a közigazgatási perre tekintet nélkül beállt azzal, hogy a perben eljáró közigazgatási bíróság a határozatot utóbb megsemmisítheti. Fenntartotta: a restitúciós eljárás nem előkérdése a pernek, mivel annak keretében a tulajdonjogi igények nem bírálhatóak el. Ezen túlmenően a restitúciós eljárásban megjelölt műtárgyak nem azonosak a jelen perbeli műtárgyakkal, ugyanis abban az utóbb, a kereset kiegészítésével a per részévé tett tárgyak nem szerepelnek.

[111] Megalapozatlannak tartotta azt a felperesi állítást, hogy az elsőfokú bíróság nem alakította ki önálló álláspontját, és a miniszteri határozatot átvéve hozta meg a döntését. Az elsőfokú bíróság ítéletének számottevően nagyobb terjedelme ezt a következtetést önmagában megcáfolja. A két határozat között azért találhatóak átfedések, mert a közigazgatási eljárásban is azt kellett vizsgálni, hogy a felperes tulajdonjoga megállapítható-e, így a perben előadott nyilatkozatok sok tekintetben azonosságot mutattak a közigazgatási eljárásban megtett nyilatkozatokkal.

[112] Az elsőfokú bíróság a kiemelt ügyekre vonatkozó eljárási szabályok betartásával lefolytatta a felek által indítványozott bizonyítást, és megvizsgált minden olyan kérdést, amelynek az érdemi döntés szempontjából jelentősége volt. Művészettörténész szakértő bevonására nem volt szükség, mivel a felperes által állított dologi jogi kapcsolat nem az elhelyezésükre szolgáló kincstár jellegének a meghatározásától függ. Egyebekben pedig művészettörténész szakértő kirendelésére a felperes nem terjesztett elő határozott indítványt. Ebben a kérdéskörben szakértő bevonása nélkül is több elismert szaktekintély által készített tanulmány állt az elsőfokú bíróság rendelkezésére, ezeket az elsőfokú bíróság helytállóan értékelte.

[113] A felperes azt is alaptalanul állította, hogy az elsőfokú bíróság nem adta indokát annak, hogy miért nincs helye megállapítási keresetnek. Ezt a döntését az elsőfokú bíróság részletesen indokolta [528], a felperes azonban nem veszi figyelembe, hogy az I. rendű alperes mint tulajdonos, a tulajdonost megillető részjogosítványok gyakorlása során a nemzeti vagyona vonatkozó ágazati törvények szerint vagyonkezelőként eljáró III-IV. rendű alperesekkel szemben előterjesztett kereseti kérelmek vonatkozásában jelentős mértékben érintett, így teljességgel megalapozatlan az a felperesi előadás, amely szerint az I. rendű alperessel szemben teljesítést nem követelhet.

[114] Az elsőfokú bíróság ítéletének a megváltoztatására irányuló másodlagos fellebbezéssel kapcsolatban előadta: a felperesnek nem sikerült bizonyítania, hogy a perbeli vagyontárgyak az város-i hitbizomány vagyonába kerültek, míg az alperesi oldal bizonyította, hogy azok a magyar hitbizomány vagyonába tartoztak. A bizonyítékul felhasznált okiratok megfeleltek a létrejöttük idején támasztott általános követelményeknek és jogszabályi előírásoknak. Bizonyító erejük abból az okból nem vonható kétségbe, hogy azok a mai kor (a XXI. század) követelményeinek esetleg nem felelnének meg.

[115] A saját felróható magatartásra hivatkozás tilalmára vonatkozó felperesi érveléssel kapcsolatban előadta: a per során nem kívánt nemzetközi hírű közgyűjteményi minőségén túlmutató, politikai indíttatású előadást tenni, a XX. század történelmi viharai felett pálcát törni, valamint a történelmi eseményeket minősíteni. A tények azonban abba az irányba mutattak: a hitbizományi birtokosok arra törekedtek, hogy a hitbizományi vagyon minél nagyobb része a magyar határokon belülre kerüljön. Az is tény, hogy 1919 augusztusát követően a hitbizományi birtokosoknak több esetben lehetőségük lett volna a perbeli műtárgyak birtokba vételére, ahogy az végül 1944 decemberében minden nehézség nélkül megtörtént. (IV.) család Miklós az 1919. szeptember 30-i átvételi elismervényen a műtárgyak őrzésének helyét maga jelölte meg Budapesten. Ezt a döntést a cím család Hitbizomány kormányzó tanácsa és utóbb (V.) család Pál sem vitatta, sőt az 1923. március 28-i letéti szerződés aláírásával a korábbi döntést hatályban tartották. Azt is értékelni kell, hogy (V.) család Pál a trianoni határok kialakulása után életvitelszerűen Ország1on élt, a hitbizomány igazgatóságának a központját városba helyezte, rendszeresen ellenőrizte a perbeli műtárgyak elhelyezésének a körülményeit, amivel mindvégig meg volt elégedve. A rendelkezésre álló bizonyítékok nem utalnak arra, hogy család Pál az város-i hitbizomány részévé kívánta volna tenni a perbeli ingóságokat, ennek állítása a felperes részéről csupán feltételezés. A műtárgyak Ország1on történő őrzését tehát nem az I. rendű alperes által alkalmazott állami kényszer eredményezte.

[116] Felhívta a figyelmet arra, hogy az 1949. évi VII. törvény nem tartozott azok közé az államosítási jogszabályok közé, amelyeket az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek nyilvánított, és a jövőre nézve megsemmisített. Így, ha a törvénnyel alkotmányos aggályok merülnek fel, akkor sem lehetne visszamenő hatállyal megszüntetni. Miután az állam tulajdonszerzése a törvény erejénél fogva már bekövetkezett, a bíróságnak nem a tulajdonjog keletkezéséről kell döntenie, vagyis a törvényt nem kell olyan értelemben alkalmaznia, amely felvethetné rendelkezéseinek az Alaptörvénybe való ütközését.

[117] Hangsúlyozta, az család család történetének az elemzése arra utal: törekvésük a családi vagyonnak a mindenkori Ország1 nyugati területén való koncentrációjára irányult, ennek a törekvésnek azonban nem lehet olyan jelentőséget tulajdonítani, hogy ország területére vágytak volna, egzisztenciájukat oda kívánták volna áthelyezni.

[118] A településli Vár és a perbeli kincsek közötti dologi kapcsolat hiánya tekintetében maradéktalanul osztotta az elsőfokú bíróság álláspontját, visszautalt az elsőfokú bíróság ítéletének az indokolására, amelyből a fellebbezés kapcsán kiemelte a következőket. A felperes nem tudta igazolni, hogy a perbeli műtárgyak és a településli Vár között olyan iparművészeti-művészettörténeti egység állna fenn, amelyek alapján azok összetartozónak tekintendők. E kérdésben annak is jelentősége van, hogy a becsatolt tanulmányok szerint a műtárgyak nem alkothattak Kunst- und Wunderkammert, mivel ilyenként az 1674-es lajstromban a településli Vár nem szerepelt, továbbá nem igazolható a célirányos kialakítás, sem a speciális terek használata, sem a polgári nyilvánosság számára való elérhetőség.

[119] Az alkotórészi, illetve tartozéki jelleg a korabeli jogszabályok alapján sem állapítható meg, és a hitbizományi vagyonról készült zárszámadások, leltárak sem támasztják alá. A hitbizományi csődöt követő zárgondnoki eladások során az uralkodótól kapott hozzájárulás ugyancsak kizárja a dologi jog kapcsolatot. Az 1936. évi XI. törvénycikk hatályba lépésétől kezdődően pedig tételes jogszabályi rendelkezés mondta ki, hogy ingóságok önállóan, ingatlanhoz való rendelés nélkül is állhattak hitbizományi kööttség hatálya alatt.

[120] Mindezen túlmenően az alapító okirat rendelkezései között sem található olyan utalás, miszerint a perbeli műtárgyak és a településli Vár egymással alkotórészi, avagy tartozéki viszonyban állnának. Hangsúlyozta: a perbeli műtárgyak önállóan képeznek művészettörténeti értéket; kiemelt jelentőségüket nem gyűjteményi jellegük, hanem önálló történetük, a bennük megtestesülő művészeti érték és nem utolsó sorban jelentős anyagi értéket képviselő alapanyaguk alapozza meg.

[121] Hangsúlyozta azt is: az elsőfokú bíróság a hitbizományi birtokosok fennmaradt nyilatkozatait is a bizonyítékokkal egybevetve okszerűen értelmezte, míg a felperes által követett értelmezés nem áll összhangban a korabeli jogszabályokkal, a felkutatott okiratokkal, illetve azokkal a körülményekkel, amelyek között a nyilatkozatok megtételre kerültek.

[122] A település10 mellett fellelt műtárgyakkal kapcsolatban álláspontja megegyezett a III. rendű alperes álláspontjával, miszerint azok nem képezték a kereset tárgyát. Ezek a tárgyak ugyanis nem szerepeltek a vármegye3i Királyi Törvényszék által jogerősen jóváhagyott IV/D. leltárkötetben, nem szerepeltek az 1919. szeptember 30-i elismervényhez

csatolt jegyzéken, továbbá az 1923. március 28-i letéti szerződés mellékletét képező jegyzéken (leltári listán) sem.

[123] Osztotta az elsőfokú bíróság álláspontját a tekintetben is, hogy (V.) család Pálnak 1948-ban a vármegyei Királyi Törvényszékhez intézett valótlan nyilatkozata nem volt alkalmas arra, hogy kivonja a perbeli műtárgyakat a hitbizományi kötöttség alól. Irreleváns a hitbizományi birtokosnak az a nyilatkozata, hogy a műtárgyak fizikailag nem állnak rendelkezésre; azok őrzési helye nem ismert, hiszen tény, hogy a műtárgyak 1948. június 27-én a név⁴ utcai palota pincéjében voltak. Az 1948. május 15-i III. ingóeltár pedig azért nem tartalmazhatta a jelen per tárgyát képező műtárgyakat, mert a leltár csak az 1945. évi VI. törvénycikk hatálya alá nem tartozó, az állam által igénybe nem vett ingatlanokra és az ahhoz kapcsolódó ingóságokra, továbbá értékpapírokra terjedt ki. A perbeli műtárgyak értelemszerűen nem ebbe a körbe tartoztak.

[124] Az elsőfokú bíróságnak az 1923. évi letéti szerződés megszűnésére és az ismételt letéti szerződés megkötésének a hiányára vonatkozó okfejtését kiegészítette azzal, hogy a felperes az irányadó joggyakorlattal ellentétesen kívánja a „háborús helyzetet” olyan lehetőségként bemutatni, amely parttalanul lehetővé teszi a felek részére az „ideiglenes nemteljesítést”. A korabeli bírói gyakorlat azt tükrözi, hogy a háborús helyzetre mint vis maiorra való hivatkozás a szolgáltatásra kötelezett felet illetheti meg. Éppen ezért jogelődje hivatkozhatott volna a háborús helyzetre mint olyan körülményre, amely alapján mentesülhet a szerződés teljesítése alól, hiszen letéteményesként a jogelődje volt köteles szolgáltatásra a letevő részére.

[125] A felperes fellebbezési ellenkérelmében – annak tartalma szerint – azt kérte, hogy a másodfokú bíróság az I. rendű alperes fellebbezésének ne adjon helyt.

Álláspontja szerint az I. rendű alperes fellebbezése mind jogalapja, mind összecszerúsége tekintetében megalapozatlan, bizonyíték hiányában alátámasztatlan, az előterjesztett számítás pedig amellet, hogy elkésett, nyilvánvaló és súlyos számítási hibát tartalmaz. Rámutatott: a régi Pp. 235. § (1) bekezdése értelmében az I. rendű alperes által A/55 szám alatt hivatkozott állítólagos tevékenységkimutatás nem vehető figyelembe, mivel a fellebbezés során új tényre, illetve új bizonyítékra nem lehet hivatkozni. A tárgyalás berekesztésekor az I. rendű alperes már ismerte jogi képviselője tevékenységének tartalmát és mennyiségét, így nem volt akadálya annak, hogy azt becsatolja az elsőfokú bírósághoz. Az I. rendű alperes az elsőfokú eljárás során nem költségkimutatás, hanem a pertárgyérték százalékos mértéke alapján kérte ügyvédi költségeinek a megállapítását. A tevékenységkimutatásra elkésetten, az ítélet ellen bejelentett fellebbezésében hivatkozott, de még akkor is csak feltételelesen terjesztette elő. Az pedig súlyosan sértené a fegyveregyenlőség elvét, ha a bíróság olyan pénzügyi kimutatás alapján marasztalná kiemelkedően magas összegű perköltségben, amely tartalmát nem ismerheti meg. Ennélfogva a másodfokú bíróságnak ki kell rekesztenie a bizonyítékok közül a tevékenységkimutatást. Ezen túlmenően az I. rendű alperes súlyos számítási hibát vétett, ugyanis, ha a 25.000.000 forintot elosztjuk az általa megjelölt 2144,5 órával, úgy 11.657,7 forint/óra a megállapítható ügyvédi óradíj. Ez az óradíj pedig semmiképpen nem tekinthető túlzóan alacsonynak. Emellet az I. rendű alperes által megjelölt munkaórák száma is túlzónak mutatkozik; a tárgyalási elfoglaltságot és a szükségesnek mutakozó előkészítést, valamint felkészülést figyelembe véve 640-820 óra lehet egy olyan sáv, ami elvileg a felső becslés.

Megjegyezte, hogy az I. rendű alperes a per „fő” alperese, így a III-IV. rendű alperesek védekezésének az irányítása körében további jelentős idő- és költségmegtakarítást érhetett volna el az egységes jogi képviselő megszervezésével. Ráadásul az I. rendű alperes képviselőtét ellátó cég3 Zrt. a restitúciós eljárásban hivatalból is köteles volt az igény elbírálásához szükséges adatok beszerzésére, kiértékelésére, valamint részletes összesítés készítésére. Nem fogadható el, hogy az I. rendű alperes olyan háttér munkáért igényeljen ügyvédi munkadíjat, amelyet az őt képviselő cég3 Zrt. hivatalból is elvégzett. Látni kell azt is, hogy a III-IV. rendű alperesek legalább akkora terjedelmű és mélységű képviselői munkát láttak el, mint az I. rendű alperes, mégsem terjesztettek elő fellebbezést a perköltség felemelése érdekében, ami azt jelenti, hogy nem tartják kirívóan alacsonynak, avagy aránytalannak a részükre megítélt 25.000.000-25.000.000 forint összeget.

[126] A Fővárosi Ítéltábla 7.Pf.20.731/2020/25. számú ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét – a jogi indokolás részbeni módosítása mellett – helybenhagyta.

[127] A felperes által kezdeményezett felülvizsgálati eljárás során a Kúria a Pfv.II.20.909/2021/9. számú végzésével a Fővárosi Ítéltábla ítéletét hatályon kívül helyezte, és a másodfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította; a felperes felülvizsgálati eljárással felmerült költségét 7.500.000 forintban, az I. és a III-IV. rendű alperesekét személyenként 4.000.000 forintban állapította meg.

[128] Döntésének jogi indokolása szerint az I. rendű alperessel szemben előterjesztett megállapítási kereset kiterjedt a „település10i kincsekre” is, ám ezt a másodfokú bíróság iratellenesen figyelmen kívül hagyta, és tévesen azonosította a műtárgy együttest a Múzeumban őrzött érmegyűjteménnyel. Ítéletének indokolása hiányos, okfejtése nem áll összhangban az érdemi döntéssel, és az logikailag is hibásnak bizonyult. Meghagyta ezért a másodfokú bíróságnak, hogy az új eljárás során a felperes fellebbezését – a kereset egészét figyelembe véve – a település10 mellett megtalált 58 db műtárgyra kiterjedően bírálja el. Amennyiben a másodfokú bíróság fenntartja azt az álláspontját, hogy a megállapítási kereset eljárásjogi feltételei ebben az esetben is fennállnak, akkor egyrészt a releváns tényállást ki kell egészítenie a „település10i kincsekkel” kapcsolatos tényekkel; másrészt meg kell adnia az indokát annak, hogy a többi műtárgyra vonatkozó – a hatályon kívül helyezett ítéletben részletesen kifejtett – jogi okfejtés irányadó-e a „település10i kincsekre” is, ha pedig eltérő álláspontra helyezkedik, úgy annak kellő indokát kell adnia. Nem maradhat el annak ismételt vizsgálata sem, hogy az város-i jog alkalmazása kizárt-e a per tárgyává tett vagyontömeg egészére nézve, illetőleg milyen jelentősége van a felperes által hivatkozott nemzetközi szerződéseknek. Rámutatott: csak a tulajdonosi pozíció tisztázása után lehet döntenie a III-IV. rendű alperesekkel szemben előterjesztett kereseti kérelmekről, így arról, hogy a felperes keresetjogi joga kiterjed-e a IV. rendű alperessel fennálló tartott kötelmi jogviszonyra – a letétre – is.

[129] A felperes az új eljárás során – a Fővárosi Ítéltábla Pf/3. sorszámú végzésében adott felhívására – előterjesztett előkészítő iratában felsorolta azt a hét beadványt, amelyekben az elsőfokú eljárás során kifejezetten a „település10i kincsekre” vonatkozó nyilatkozatot tett. Ezzel összefüggésben előadta: az 1960-as évek óta nem csupán ezek a

műkincsek vannak elhelyezve a Múzeumban, hanem a településli Kincstárhoz tartozó érmegyűjtemény is, amely korábban az 1923. évi letét részeként az Országos Magyar Iv.r. alperesban volt elhelyezve. A településlőnāl előkerült műtárgyakat az 1923. évi letéti jegyzék és az 1937. évi IV/D kimutatás sem tartalmazta. Álláspontja szerint nem igazolható, hogy ezeket a műtárgyakat vagy azok bármelyikét 1947 előtt hozták Országlra. Elsődleges hivatkozása szerint a „településlői kincsek” a többi perbeli műtárggyal együtt a településli Kincstár alkotórészei vagy tartozékai, így azokra a földologra alkalmazandó város-i jog az irányadó, amely szerint az összes műtárgy család Pál (1956-tól kezdve korlátozásmentes) magántulajdonában állt. Másodlagosan azzal érvelt, hogy a kincsek 1947. évi településlőnāl történő előkerülése csupán arra utalhat, hogy azokat korábban (a II. világháború idején) ellopták és/vagy elrejtették, de arra semmiképpen nem utalhat, hogy a hitbizományi birtokos a műtárgyakat véglegesen Országlra telepítette; így ezekre mindenképpen az város-i jog az irányadó. Harmadlagos hivatkozása szerint az 1947-ben ellopott és 1985-ben országban előkerült 6 db műtárgy nem volt Országlon az 1949. évi VII. törvény hatálybalépésekor, így azokra az állami tulajdonba vétel hatálya nem terjedhetett ki. Negyedlegesen arra hivatkozott, hogy a „településlői kincsek” nem voltak feltüntetve az 1948. évi hitbizományi ingóeltárban, így azok a magyar jog szerint sem kerülhettek államosításra. Emellett az 1947-ben ellopott, majd 1985-ben visszakérült műtárgyakat azért sem lehetett leltárba venni, mert azok 1948-ban már nem voltak meg, és utólag ismertté vált, hogy országba kerültek. Végül megjegyezte azt is, hogy a „településlői kincseken” az I. rendű alperes elbirtoklás címén nem szerezhet tulajdonjogot, hiszen a letéti őrzés a sajátkénti birtoklást kizárja.

[130] Kifejtette: a megismételt fellebbezési eljárás „településlői kincsekre” szorítókozó részleges lefolytatása olyan lényeges eljárási szabálysértésnek minősülne, amely már önmagában is okot szolgáltatna a meghozandó jogerős ítélet újabb hatályon kívül helyezésére. Egyértelmű ugyanis, hogy a Kúria a kereset egészére kiterjedően rendelt el új eljárást, és előírta mind az város-i jog, mind a trianoni békeszerződés alkalmazhatóságának vizsgálatát, továbbá az államosításra kijelölt magyar hitbizományi vagyron terjedelmének koherens és konzisztens tisztázását, ítéleti levezetését. Hangsúlyozta: az Alaptörvény XXVIII. cikkében és az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikkében garantált tisztességes eljáráshoz való jog, illetve az ebből eredő jogorvoslathoz való jog követelménye miatt is szükségesnek mutatkozik az elsőfokú bíróság ítéletének a hatályon kívül helyezése, és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítása. Fenntartotta a szakértői bizonyításra vonatkozó indítványát a településli Kincstár muzeológiai és művészettörténeti egységének az alátámasztása érdekében. E szakkérdés megválaszolásához a bíróság nem rendelkezik kellő szakértelemmel, ezért a régi Pp. 177. §-a értelmében az elsőfokú bíróságnak erre irányuló indítvány nélkül is szakértőt kellett volna kirendelnie. Érvelése szerint a szakértői bizonyítást a „településlői kincsekre” tekintettel a Kúria végzése is elkerülhetetlenné teszi, hiszen semmilyen korabeli okirat nem bizonyítja, hogy azokat bármikor is átszállították volna településlől Országlra. A megismételt fellebbezési eljárás során tisztázandó az a fontos elvi előkérdés is, hogy az I. rendű alperes vitatja-e, miszerint a „településlői kincsek” a településli Kincstár részét képező hitbizományi vagyontárgyak voltak. Amennyiben e tekintetben a Fővárosi Ítéltábla további bizonyítást tart szükségesnek, akkor arról tájékoztatnia kell a feleket.

[131] A felperes – 2022. szeptember 1-i keltezésű, Pf/13. sorszám alatt csatolt – újabb előkészítő iratában előadta, hogy a IV. rendű alperesi intézményben (az Iv.r. alperesban) 2022 júliusában megnyílt a településli Kincstár műtárgyait bemutató nyilvános kiállítás, és az ott elhelyezett tájékoztatók szerint a IV. rendű alperes kifejezetten elismerte a kereset

alátámasztása érdekében kifejtett álláspontját, a kiállításon olvasható nyilatkozatai lényegében ellentétesek a perben előadott védekezésével. A kiállítás és a műtárgy leírások a településli Kincstár anyagát egyértelműen gyűjteményi egységnek, az család-kincstárnak tekintik. A IV. rendű alperes kifejezetten „Kunst- und Wunderkammerként” (művészeti és csodakamra) megjelöléssel illeti a kincstárat, ami azt jelenti: a településli Kincstárhoz rendelt műtárgyak alkotórészi, de legalábbis tartozéki viszonyban állnak a kincstárral, illetőleg a településli Várral. Ebből következően a Fővárosi Ítéltáblának ismét meg kell vizsgálnia, hogy az alkotórészi, illetve tartozéki minőség polgári jogi feltételei fennállnak-e, és ennek folyamánként előkérdésként kell döntenie arról, hogy az város-i vagy a magyar jog alkalmazandó-e.

[132] Hivatkozott arra az ismertetőre is, amely szerint a hitbizomány alapítója a gyűjtemény elaprózódásának megakadályozása céljából tette azt a hitbizomány részévé, így a kincstár a cími (településli) ág elidegeníthetetlen vagyontestébe ágyazódott. Ennek azért van jelentősége, mert a magyar hitbizományi jog tartozék fogalma (1862-es királyi leirat) az alapító tulajdonos akaratát emelte objektív, dologi jogi védelemmé azzal, hogy a lekötött ingatlanokkal létrehozott birtoktest tartozékaként ingóságokat is hitbizományi vagyonná lehetett tenni. Álláspontja szerint ezzel a nyilatkozatával az I. rendű alperes elismerte, hogy az alapító nádor a kincstár műtárgyait egységben, településli „házékszerként”, szétaprózódás nélkül kívánta megőrizni, nem pedig pusztá ingóraktárként tekintett a gyűjteményére, amelyből bármikor és bárhová tetszés szerint elhordhatók a műtárgyak. A bíróságnak ezért arra a következtetésre kell jutnia, hogy a vár és a műtárgyak közös jogi sorsot osztanak, és mivel a vár az város-i Köztársaság területére került, a jogvita elbírálására az város-i jog alkalmazandó.

[133] Hangsúlyozta: a kiállításon is olvasható, hogy (V.) család Pál azért szállíttatta át a gyűjteményt a Várba, mert a közelgő háborús harcok miatt a Múzeum2 bunkerjét sem tartotta biztonságosnak. A műtárgyak 1944-es elvitele tehát pillanatnyi biztonsági célokat szolgált, és nem a letét végleges megszüntetését. Ugyanakkor – a kiállításon olvasható ismertetés szerint – a romeltakarítás után megtalált műtárgyakat (V.) család Pál kérésének megfelelően szállították vissza 1949-ben az Iv.r. alperesba. Ebből pedig logikailag az következik, hogy a letéti jogviszony 1944 és 1949 között, illetőleg 1949 után is fennmaradt, vagyis az I. rendű alperes nem szerzett tulajdont a műtárgyakon, mert azokat idegen dologként tartotta magánál.

[134] Kifejtette, hogy a hivatalt vezető miniszter restitúciós eljárásban hozott újabb határozatát is megalapozatlannak és jogsértőnek tartja; a határozat bírósági felülvizsgálata iránt keresetet terjesztett elő, ami a tárgyalás felfüggesztését indokolja. Előadta, hogy a határozat csak a „településli kincsek” tartalmaz újdonságot, de az ellentétes a tényekkel. A határozat ugyanis annak ellenére tagadja a műtárgyak településli eredetét, hogy azokra már a 619/1948/6. számú végzés is hitbizományi vagyontárgyakként utalt, és ezt az I. rendű alperes is elismerte. A hatóság figyelmen kívül hagyta azt is, hogy a műtárgyak egy része 1947 és 1985 között országban volt, így eleve nem eshettek az 1949-es állami tulajdonba vétel hatálya alá. Álláspontja szerint a műtárgyak megtalálásának helyéből nem lehet arra következtetni, hogy azok városnévli provenienciával rendelkeztek. A feltárt adatok pedig cáfolják, hogy a műtárgyakat 1918-1920 körül maga a cím szállíttatta volna magyar területre. A „településli kincsek” tehát szükségszerűen településli eredetűek, mivel más magyarázat nincs arra, hogy milyen forrásból válhattak a hitbizomány részévé. Hangsúlyozta azt is, hogy az I. rendű alperes az ellenkérelmében eleve elismerte, hogy a „településli kincsek” egy része már a településli Kincstár 1695-ös hitbizománnyá rendelkezéskor is része volt a kincstárnak. Ezeket a

műtárgyakat 1923-ban (V.) család Pál nem tette letétbe, településről való elszállításuk ideje és körülményei nem ismertek, majd a Múzeum² igazgatója az személy³² névnek küldött ajándékozási szerződés tervezettel elismerte, hogy azok (V.) család Pál tulajdonában maradtak. E sajátos tényállási elemek értékelése nem történt meg, emellett a hatóság elmulasztotta az országból 1985-ben visszahozott műtárgyak tekintetében az város-i jog alkalmazhatóságának a vizsgálatát is.

[135] Fenntartotta, hogy – a Kúria hatályon kívül helyező végzése alapján – nem mellőzhető a kincstár „Kunst- und Wunderkammer” jellegének a vizsgálata az e területen szaktudással rendelkező muzeológus, illetőleg művészettörténeti szakértő bevonásával. Emellett nem mellőzhető Dr. személy³⁸ művészettörténész szakértő tanúkénti meghallgatása a „település¹⁰i kincsek” provenienciájára, továbbá a település¹i Kincstár művészettörténeti jellegére nézve. A nagy terjedelmű bizonyítás és a tisztázandó kérdések sokasága a másodfokú eljárás kereteit szétfeszíti, ami az elsőfokú bíróság ítéletének a hatályon kívül helyezését teszi szükségessé.

[136] Az I. rendű alperes a megismételt fellebbezési eljárás során fenntartotta fellebbezési ellenkérelmét. Álláspontja szerint a perben nincs olyan eldöntendő szakkérdés, amely szakértő kirendelését tenné szükségessé. A dologkapcsolati kérdések ugyanis nem minősülnek művészettörténeti szakkérdésnek, a Kúria végzése alapján nincs helye további szakértői bizonyításnak. Hangsúlyozta: a felperes bizonyítási kötelezettsége annak igazolása, hogy a „település¹⁰i kincsek” a település¹i kincsekhez és az város-i hitbizományhoz tartoztak, ezt azonban a felperes nem bizonyította, mivel nem derült ki, hogy ezeknek a műtárgyaknak 1919. és a II. világháború között mi volt a sorsa.

[137] A III. rendű alperes szintén fenntartotta fellebbezési ellenkérelmét. Álláspontja szerint a „település¹⁰i kincsek” megítélése során kizárólag a felperes elsőfokú eljárás során megtett tényállításait és nyilatkozatait lehet figyelembe venni, a régi Pp. 235. § (1) bekezdése szerint ugyanis a fellebbezési eljárás során nincs helye új tények és új bizonyítékok előadásának. Ennek azért van jelentősége, mert a felperes az elsőfokú eljárás során elmulasztotta a releváns tények megjelölését a „település¹⁰i kincseket” illetően, és e tárgyban jogállítást sem terjesztett elő. Így a „település¹⁰i kincsekről” annyit tudunk, hogy 1947-ben kerültek elő, és a rendőrség a Múzeumba szállította a műtárgyakat. Így a letéti szerződés még abban a hipotetikus esetben sem terjedne ki a „település¹⁰i kincsekre”, ha az 1923-as letéti szerződés – a felperes előadásának megfelelően – feléledt volna. Előadta, hogy a település¹i kincsek dologi jogi jellegének megítélése nem művészettörténeti szakkérdés, különösen azért nem, mert a település¹i Kincstár Kunstkammer jellege mindössze egy sajátos térelrendezési formát jelent, amelynek nincs jelentősége a dologi jogi kapcsolat szempontjából.

[138] A IV. rendű alperes is fenntartotta a fellebbezési ellenkérelmét. Álláspontja szerint a felperes több olyan új tényállítást és indítványt tett, ami a fellebbezési eljárásban nem megengedett. Ezek közé tartozik a szakértő kirendelésére irányuló indítványa, amit az elsőfokú eljárás során kellett volna előterjesztenie. Rámutatott: nem ismert olyan jogszabály, illetőleg bírósági döntés, ami művészettörténeti jellemzőik alapján alkotórészi vagy tartozéki kapcsolatot hozna létre egymástól független dolgok között. Vitatta, hogy a 2022 nyarán

megnyílt kiállításon kihelyezett táblákön olvasható ismertetőket ellentétben állnának perbeli nyilatkozataival. Az ismertetőket ugyanis kivétel nélkül a perben becsatolt szakirodalom alapján állították össze, ezért valamennyi kiállításon megtett nyilatkozat lényegében előterjesztésre került az elsőfokú eljárás során is.

[139] Az elsőfokú bíróság ítéletének jogerőre emelkedett rendelkezése nem volt, ezért azt a Fővárosi Ítéltábla teljes terjedelmében felülbírálta [régí Pp. 228. § (4) bekezdés].

[140] A felperes és az I. rendű alperes fellebbezése egyaránt megalapozatlan.

[141] A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság által megállapított tényállást – a Kúria íránymutatásának megfelelően – kiegészítette a „település10i kincsekre” vonatkozó releváns tényekkel. Egyebekben mellőzte az elsőfokú bíróság ítéletéből azokat a szükségtelen ténymegállapításokat, amelyek az érdemi döntés szempontjából nem jutottak jelentőséghez, és a releváns tények rögzítésére szorítkozott. Az így megállapított tényállásra alapítottan a Fővárosi Ítéltábla egyetértett az elsőfokú bíróság érdemi döntésével, és lényegét tekintve osztotta az érdemi döntéshez fűzött jogi indokolást is, melyből kiemelte a kereset elutasításához vezető releváns indokokat. A jogi indokolásnak azonban volt olyan része is, amellyel a Fővárosi Ítéltábla nem értett egyet, ebben a részében az elsőfokú bíróság ítéletének az indokolását módosította, egyúttal – a felperes fellebbezésére figyelemmel – azt kiegészítette olyan kérdések megválaszolásával, amelyek felől az elsőfokú bíróság nem foglalt állást.

[142] A felperes fellebbezésében sérelmezte, hogy az elsőfokú bíróság a tulajdoni kereset érdemi elbírálásától tette függővé az I. rendű alperes képviselőjének a megnevezését [873]. A Fővárosi Ítéltábla először ezt a felvetést vizsgálta, mivel a régi Pp. 72. §-a értelmében a bíróság az eljárás bármely szakaszában hivatalból köteles vizsgálni, hogy a fél képviseletében eljáró személy milyen jogcímen lép fel meghatalmazottként. Ennek az eljárási kötelezettségnek a teljesítése érdekében a következőkre mutat rá.

[143] A régi Pp. 135. § (4) bekezdéséből következően a képviseleti jog vizsgálatát az elsőfokú bíróságnak a meghatalmazás becsatolásakor el kellett volna végeznie. Az I. rendű alperes képviseletét ellátó ügyvédi iroda ellenkérelme mellékleteként csatolta a 2017. augusztus 10-én kiállított ügyvédi meghatalmazást (4.P.21.528/2017/23/A/1. szám alatt csatolt beadvány). A meghatalmazás szerint az állami vagyonról szóló 2007. évi CVI. törvény (Ávt.) 17. § (1) bekezdés e) pontja alapján az I. rendű alperes nevében a cég3 Zrt. járt el meghatalmazóként. A meghatalmazóként eljáró szervezet nem volt azonos azzal a kormányzati tisztségviselővel, akit a felperes a Ptk. 3:405. § (2) bekezdése alapján az I. rendű alperes képviselőjeként feltüntetett a keresetlevélben. Erre az ellentmondásra figyelemmel az elsőfokú bíróságnak legkésőbb a meghatalmazás csatolásakor döntenie kellett volna arról, hogy az cég3 Zrt., avagy az állami vagyon felügyeletéért felelős miniszter jogosult-e az I. rendű alperes képviseletére, de már ezt megelőzően, az első tárgyaláson vizsgálnia kellett volna az I. rendű alperes képviseletében akkor megjelent jogtanácsos képviseleti

jogosultságát. (A 4.P.21.528/2017/11. számú jegyzőkönyv nem tartalmazza, hogy a jogtanácsos melyik állami szervezetet képviselte.)

[144] A képviseleti jogosultság szempontjából az I. rendű alperessel szemben érvényesített kereset tartalmának van döntő jelentősége, ami a felperesnek a perbeli műtárgyakra kiterjedő tulajdonjoga megállapítására irányult. Az állami vagyon feletti tulajdonosi joggyakorlás szabályait az Ávt. tartalmazza, annak 1. § (2) bekezdés a) pontja értelmében a törvény hatálya alá tartoznak a perbeli műtárgyak is. Az egységes állami vagyonyilvántartás szerint ezek a műtárgyak állami tulajdonban állnak (és álltak a per megindításakor), így az állam tulajdonjogát vitató perben az cég3 Zrt. látja el az állam képviseletét [Ávt. 17. § (1) bekezdés b), e) pontjai]. Erre a speciális szabályra figyelemmel a per kezdetétől fogva az cég3 Zrt. volt az I. rendű alperes törvényes képviselője, így ő adhatott (és ténylegesen is ő adott) meghatalmazást az I. rendű alperes perbeli jogi képviseletét ellátó ügyvédi irodának.

[145] Ilyen előzmények után az I. rendű alperes perbeli képvisellete megfelelt a törvényi előírásoknak, a nevében eljáró cég3 Zrt.-t és az általa meghatalmazott ügyvédi irodát megillette a képviseleti jogosultság.

[146] Az I. rendű alperes képviseletének a vizsgálata mellett a felperes perbeli legitimációja volt az a másik kérdés, amelynek fennállása felől a Fővárosi Ítéltáblának még a fellebbezések elbírálása előtt határoznia kellett. Az aktív perbeli legitimáció hiánya ugyanis önmagában a kereset elutasítását vonja maga után, ilyen esetben szükségtelen minden további kérdés vizsgálata és ehhez hasonlóan a bizonyítás megkezdése is.

[147] Az aktív perbeli legitimáció (másik jogi szakkifejezéssel élve: a keresetösségi jog) akkor illeti meg a felperest, ha rendelkezik a perbeli igény érvényesítését lehetővé tevő alanyi jogosultsággal. Ezért azt kell vizsgálni, hogy van-e anyagi jogi kapcsolat a felperes személye és a perbe vitt jog között. Amennyiben ilyen jellegű anyagi jogi kapcsolat nem mutatható ki, úgy szükségtelennek mutatkozik a kereset (és ezzel együtt a per főtárgyát érintő fellebbezés) jogi megalapozottságának a vizsgálata, mivel aktív perbeli legitimáció hiányában még a bizonyítási eljárás megkezdése előtt el kell utasítani a keresetet.

[148] A felperes és a perbe vitt jog közötti anyagi jogi kapcsolatot a peresített jogviszony jellege határozza meg. Kötelmi jogviszony esetén a kötelemben részt vevő felek rendelkeznek perbeli legitimációval (pl. kárkötelelem esetén a károsult az, aki kártérítési igénnyel léphet fel a károkozóval szemben).

[149] Jelen esetben a felperes az I. rendű alperessel szemben érvényesített keresetében nem kötelmi, hanem tulajdoni igénnyel lépett fel; tulajdoni igénye azon az érvelésen alapul, hogy a perbeli műtárgyak a tulajdonában álló település1i Vár alkotórészei/tartozékai, és ezen dologi jogi kapcsolathoz fogva tulajdonjoga a perbeli műtárgyakra is kiterjed. A kereset alátámasztása érdekében előadott jogi érvelésre figyelemmel arról kellett határozni, hogy a

felperest megilleti-e a főtárgynak, azaz a településli Várnak (és az abban lévő kincstárnak) a tulajdonjoga, és e jogánál fogva felléphet-e tulajdoni igénnyel általa a főtárgy alkotórészének, avagy tartozékának minősített műtárgyakra, mint ingóságokra vonatkozóan. E kérdésnek a megválaszolásához nem volt szükség a kereset anyagi jogi megalapozottságának a vizsgálatára – ahogy azt az elsőfokú bíróság ítéletében kifejtette [809] – hiszen attól függetlenül is rendelkezhet a felperes aktív perbeli legitimációval, hogy anyagi jogilag megalapozatlan tulajdoni igényt érvényesít.

[150] Az I. és a III-IV. rendű alperesek azért vonták kétségbe a felperes perbeli legitimációját, mert – álláspontjuk szerint – a perbeli műtárgyak nem kerültek be az alapítványi vagyonba; erre utaló vagyonrendelést az alapító semmilyen formában nem juttatott kifejezésre. Az érvelés megalapozottságának az eldöntéséhez a Fővárosi Ítéltábla tanulmányozta a magánalapítványok létrehozását szabályozó város-i tételes jogot, amit a felperes a fellebbezési eljárás során csatolt be. A felperesi magánalapítvány létrehozásakor hatályos jogszabályok – az I. és a III-IV. rendű alperesek által nem vitatottan – nem írták elő az alapítványhoz rendelt ingóvagyonba tartozó tárgyak tételes felsorolását, avagy ezen tárgyaknak bármilyen módon történő leltározását. Ilyen tartalmú jogszabályi előírás hiányában nem lehet arra következtetni, hogy kizárólag azok a vagyontárgyak (köztük településli Vára annak berendezésével, az ott található, valamint oda tartozó valamennyi gyűjteménnyel) kerültek a magánalapítvány tulajdonába, amelyek az alapító okiratban tételesen, egyedileg megjelölésre kerültek.

[151] Az alapító okirat arra vonatkozó utalást nem tartalmaz, hogy az alapító vagyoni értékkel bíró „követeléseként” az alapítvány vagyonához rendelte volna a perbeli műtárgyakat; a felperes más olyan alapítói jognyilatkozatot, avagy jogcselekményt sem jelölt meg, amely szerint az alapító tulajdoni igényt formált volna a Országban lévő műtárgyakra. Ennek a körülménynek azonban – az alperesi állásponttól eltérően – nincs jelentősége, mivel az kétségtelen, hogy a településli Vár (és a várban lévő, a perbeli műtárgyak eredeti őrzési helyéül szolgáló településli Kincstár) megalapítása óta a felperes vagyonába tartozik. A felperest az ingatlan tulajdonosaként megilleti minden olyan jogosultság, ami a tulajdonjogából ered, avagy ahhoz kapcsolódik. Tulajdonjoga kiterjed a tulajdonában álló ingatlan alkotórészeire, illetve tartozékaira; e jogosultságából fakadóan saját akaratelhatározásából – alapítójának az akaratától függetlenül – az alkotórésznek/tartozéknak minősülő ingóságok tekintetében tulajdoni igénnyel léphet fel.

[152] A kifejtettek szerint a felperes rendelkezik olyan anyagi jogi jogosultsággal, amely alapján tulajdoni igényt érvényesíthet azokra a műtárgyakra vonatkozóan, amelyek – álláspontja szerint – a településli Vár alkotórészeként, avagy tartozékaként a tulajdonába kerültek. Ez azt jelenti: a tulajdoni kereset tekintetében a felperes aktív perbeli legitimációval rendelkezik.

[153] Az elsőfokú bíróság a per kezdetén, a 2017. május 10-én megtartott első tárgyaláson vizsgálta a felperes aktív perbeli legitimációját, akkor arra a következtetésre jutott, hogy az fennállt (4.P.21.528/2017/11. számú jegyzőkönyv 2. oldala, 4. oldal második

bekezdése). A perindításkor fennálló aktív perbeli legitimáció a későbbiekben nem szűnhetett meg, hiszen a per folyamata alatt nem következett be olyan változás, amely utóbb visszaható hatállyal megszüntette volna a felperes és a perben érvényesített igény közötti anyagi jogi kapcsolatot. Erre figyelemmel az elsőfokú bíróság pontatlanul fogalmazott, amikor ítéletében a felperes perbeli legitimációjának a hiányára utalt. E pontatlanság (valamint a 11. számú jegyzőkönyvben foglalt tájékoztatás és az ítélet közötti ellentmondás) kiküszöbölése érdekében a Fővárosi Ítéltábla rögzíti: a felperes aktív perbeli legitimációjánál fogva jogosult volt a tulajdoni igény érvényesítésére, de ez az igénye (ténybelileg és jogilag is) megalapozatlannak bizonyult.

[154] Az előzőekben kifejtett két kérdés vizsgálatát követően a Fővárosi Ítéltábla áttért a per főtárgyát érintő felperesi fellebbezés elbírálására. E tekintetben a Fővárosi Ítéltábla előrebocsátja, hogy a megismételt fellebbezési eljárás során – a Kúria hatályon kívül helyező végzését és az új eljárásra adott utasításait szem előtt tartva – a kereset egészére és a perbeli műtárgyak összességére nézve hozta meg a döntését, amely kiterjedt a „település10i kincsekként” megjelölt műtárgyegyüttesre is.

[155] A felperes elsősorban azzal érvelt a hatályon kívül helyezés mellett, hogy a tárgyalás jogerős felfüggesztése után annak folytatása jogszabálysértő volt, álláspontja szerint meg kellett volna várni a restitúciós eljárásban hozott miniszteri határozat bírósági felülvizsgálatának a befejezését. Ebből az okból nem kerülhet sor az elsőfokú bíróság ítéletének a hatályon kívül helyezésére, hiszen amennyiben a felperes érvei helytállóak lennének, úgy továbbra is a tárgyalás felfüggesztése mutatkozna szükségesnek. Erről a Fővárosi Ítéltábla saját hatáskörében is rendelkezhetne, mivel a régi Pp. 239. §-a szerint alkalmazandó 152. § (2) bekezdése szerint nincsen akadálya annak, hogy a fellebbezési eljárás során a tárgyalás (ismételten) felfüggesztésre kerüljön. A Fővárosi Ítéltábla azonban egyetértett az elsőfokú bíróság álláspontjával, miszerint nem volt ok a tárgyalás további függőben tartására.

[156] A felperes megalapozatlanul hivatkozott arra, hogy az elsőfokú bíróság megsértette az eljárási szabályokat, amikor a jogerős felfüggesztő végzés indokait figyelmen kívül hagyva – a IV. rendű alperes egyoldalú kérelme alapján – határozott a felfüggesztés megszüntetéséről. Az eljárási szabályok szerint ugyanis nem minden jogerős határozat rendelkezik kötőerővel, a régi Pp. 227. § (1) bekezdésében felállított főszabály alóli kivételeket maga a törvény határozza meg. A kivételek közé tartozik a felfüggesztést elrendelő végzés, amit a régi Pp. 155. § (3) bekezdés második fordulata értelmében a bíróság maga is megváltoztathat. Erre az eljárási szabályra figyelemmel nem volt akadálya annak, hogy az elsőfokú bíróság megszüntesse a – jogerős végzéssel elrendelt – felfüggesztés hatályát, és folytassa a tárgyalást.

[157] A restitúciós eljárásra vonatkozó jogszabályi változásokra, valamint arra figyelemmel, hogy a restitúciós igényt elutasító közigazgatási határozat a bírósági felülvizsgálat során nem változtatható meg, a Fővárosi Ítéltábla nem látta indokoltnak a tárgyalás ismételt felfüggesztését, különös tekintettel arra, hogy az első alkalommal

megismételt közigazgatási eljárás során kiküszöbölték azokat a szabálytalanságokat, amelyek a korábbi bírósági felülvizsgálat során meghozott hatályon kívül helyező végzésben megjelölésre kerültek, majd az újabb hatályon kívül helyezés után a hatóság kiegészítette határozatát a „település10i kincsekre” vonatkozó megállapításaival.

[158] A felperes nem jelölt meg olyan okot a fellebbezésben, amely a régi Pp. 152. § (2) bekezdése értelmében a tárgyalás ismételt felfüggesztését indokolná. Ebből a szempontból az általa részletesen ismertetett, a közigazgatási határozathoz fűződő jogerőhatásnak nincs jelentősége; a felperesnek azt kellett volna kifejtenie, hogy a bíróság érdemi döntése szempontjából a peres eljárásnak ebben a szakaszában milyen előkérdés eldöntése várható a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata során. Ennek az előkérdésnek az egyértelmű és világos megjelölése nélkül a tárgyalás felfüggesztésére nem kerülhetett sor.

[159] A felperes álláspontja szerint az is az elsőfokú bíróság ítéletének a hatályon kívül helyezését indokolja, hogy az érdemi döntés meghozatalában elfogult bíró vett részt [rég Pp. 252. § (1) bekezdés, 13. § (1) bekezdés e) pontja]. Erre a felperes abból következtetett, hogy a számára kedvezőtlen restitúciós határozat indokolását az elsőfokú bíróság „átültette” az ítéletébe. Ilyen következtetés levonására azonban a közigazgatási és a bírósági határozat indokolásbeli azonossága önmagában azért nem ad okot, mert mindkét eljárásban azonos tényeken alapuló nagyfokú azonosságot mutató jogkérdéseket kellett eldönteni. A felperes ugyanis a közigazgatási eljárásban is arra hivatkozással terjesztette elő a műtárgyak visszaadására irányuló restitúciós igényét, hogy azokra kiterjed a tulajdonjoga, mivel azok a település1i Vár tartozékai, illetve alkotórészei. Ennélfogva a közigazgatási eljárás során eljáró, a hivatalt vezető miniszter túlnyomórészt ugyanazokat a körülményeket és okirati bizonyítékokat vette figyelembe, amelyeket az elsőfokú bíróság is értékelt.

[160] A közgyűjteményekben őrzött, vitatott tulajdonú kulturális javak visszaadásának a rendjéről szóló 22/2019. (II. 25.) Korm. rendelet 3. § (1) bekezdése szerint a restitúciós eljárás során azokat a tényeket és körülményeket kell figyelembe venni, amelyek alapján az igénylő tulajdonjoga kétséget kizáróan bizonyítható. E jogszabályi rendelkezésnél fogva a felperest megillető tulajdonjog bizonyítottságának releváns szerepe volt, mind a közigazgatási eljárásban, mind a bírósági eljárásban. A két különböző eljárás nagyfokú hasonlósága folytán nem lehet az eljáró bíró elfogultságára következtetni abból, hogy ugyanazt a jogi okfejtést tartotta helyesnek, amit a közigazgatási határozatot meghozó miniszter, és ezért a közigazgatási határozat indokolását is felhasználta saját döntésének az indokolása során.

[161] Mindebből olyan következtetés sem vonható le, hogy az érdemi döntést meghozó bíró nem alakított ki önálló álláspontot; az elsőfokú bíróság ítéletének részletes indokolása ennek éppen az ellenkezőjét tükrözi, mivel abban a keresetet elutasító döntésnek logikus érveléssel, világosan ki vannak fejtve az indokai. Erre figyelemmel az eljáró bíró pártatlansága nem kérdőjelezhető meg azon az alapon, hogy a közigazgatási határozatban kifejtett szempontokat is figyelembe véve a felperes számára kedvezőtlen döntést hozott.

[162] A felperesi fellebbezésben felvetett további kifogások sem eredményezhetnék az elsőfokú bíróság ítéletének a hatályon kívül helyezését, még abban az esetben sem, ha azok

megalapozottak lennének. A régi Pp. 252. § (2) és (3) bekezdése értelmében ugyanis hatályon kívül helyezésre kizárólag akkor kerülhet sor, ha az eljárási szabálysértés a fellebbezési eljárás során nem orvosolható, illetve olyan nagyterjedelmű bizonyításra van szükség, amely a másodfokú eljárás keretein belül nem foganatosítható [rég Pp. 252. § (2)-(3) bekezdései].

[163] Az elsőfokú bíróság ítélete indokolásának az esetleges ellentmondásossága, avagy következetlensége kiküszöbölhető az indokolás módosításával. A másodfokú bíróság nincs elzárva attól, hogy a fellebbezéssel támadott ítélet indokolását kiegészítse, amennyiben az nem tartalmazza az érdemi döntésnek valamennyi releváns indokát. A másodfokú bíróságnak ezt a felülbírálati jogkörét a régi Pp. 253. § (3) bekezdése szabályozza, amely kimondja: a másodfokú bíróság – a fellebbezés és a fellebbezési ellenkérelem korlátai között – olyan kérdésekben is határozhat, amelyekben az elsőfokú bíróság nem tárgyalt, illetőleg nem határozott. Erre az eljárási szabályra figyelemmel a felperes jogorvoslathoz való joga nem szenved csorbát azzal, ha a másodfokú bíróság a döntésének a meghozatala során olyan – a felek által az elsőfokú eljárás során már megjelölt – szempontot is értékel, amit az elsőfokú bíróság figyelmen kívül hagyott.

[164] A hatályon kívül helyezésre nem adhat okot az sem, ha az elsőfokú bíróság esetleg helytelenül értékelte a bizonyítékokat, a másodfokú bíróság ugyanis a bizonyítékok felülmérlegelésével e tekintetben is orvosolhatja a bizonyításra vonatkozó eljárási szabályok megsértését. Ennek keretében arra is lehetőség van, hogy a másodfokú bíróság kirekessze az irreleváns bizonyítékokat a mérlegelés köréből.

[165] Jelen perben annak vizsgálatára nem volt szükség, hogy az elsőfokú bíróság tájékoztatta-e a feleket az őket terhelő bizonyítási teher tartalmáról, mivel a kiemelt jelentőségű perekben ilyen kötelezettség nem terheli a bíróságot [rég Pp. 386/J. §]. Ilyen tartalmú tájékoztatásra egyébként sem volt szükség, mert a felek (köztük a felperes is) tisztában voltak az őket terhelő bizonyítási kötelezettség tartalmával. Az elsőfokú bíróság nem sértette meg a bizonyítási teherre vonatkozó eljárási szabályokat sem, ítéletéből kitűnően azoknak a releváns tényeknek a bizonyíthatatlanságát értékelte a felperes hátrányára, amelyeknek a bizonyítottsága (tulajdonjogának megállapíthatósága és a letéti szerződés teljesíthetősége körében) a felperes érdekkörébe tartozott [rég Pp. 3. § (3) bekezdés, 164. § (1) bekezdés].

[166] A felperes a fellebbezési eljárás során új bizonyítási indítványokat terjesztett elő, szakértő kirendelésére és tanú meghallgatására tett indítványt. Indítványai a régi Pp. 235. § (1) bekezdésébe ütköznek, amely szerint a fellebbezésben új tény állítására, illetve új bizonyíték előadására – főszabályként – akkor kerülhet sor, ha az új tény vagy új bizonyíték az elsőfokú határozat meghozatalát követően jutott a fellebbező fél tudomására.

[167] A felperes nem volt elzárva az elsőfokú eljárás során attól, hogy a perbeli műtárgyak megbonthatatlan gyűjteménybe tartozásának a bizonyítása érdekében szakértő kirendelését indítványozza, továbbá a „település10i kincsek” eredetére nézve „szakértő tanú”

meghallgatását kérje. E szakkérdések tekintetében a bíróság valóban nem rendelkezik megfelelő szakértelemmel, így a régi Pp. 177. § (1) bekezdésének értelmében amennyiben az elsőfokú bíróság szükségesnek tartotta volna e szakkérdések tisztázását, úgy szakértőt kellett volna kirendelnie, feltéve, ha ezt a – bizonyítás eredményességében érdekelt – felperes indítványozza [rég Pp. 164. § (1) bekezdése]. A felperes azonban – az elsőfokú tárgyalás berekesztését megelőzően – ilyen indítványt nem terjesztett elő, ennek hiányában az elsőfokú bíróságnak nem volt eljárási lehetősége a bizonyítás hivatalból történő kiegészítésére [rég Pp. 164. § (2) bekezdés].

[168] Ilyen előzmények után a régi Pp. 235. § (1) bekezdésének utolsó fordulata sem alkalmazható; ez a szabály ugyanis (a kommentár szerint) azt célozza, hogy a fél a fellebbezésében új bizonyítást indítványozhasson, ha az elsőfokú bíróság az eljárási szabályokat megsértve, a régi Pp. 141. § (2) és (6) bekezdéseibe ütközően hozta meg az ítéletét. Jelen ügy kiemelt jelentőségére figyelemmel azonban – az előzőekben már kifejtettek szerint – az elsőfokú bíróságnak nem volt kötelessége tájékoztatást adni a felperest terhelő bizonyítási kötelezettségről, különösen nem a megfelelőnek mutató bizonyítási eszközökről; egyebekben eljárása megfelelt a régi Pp. 141. § (2) bekezdésében felállított követelményeknek. Ennélfogva – a régi Pp. 141. § (6) bekezdése értelmében – a felperes terhére kell értékelni, hogy az elsőfokú eljárás során nem tett indítványt szakértői bizonyításra és egy további tanú meghallgatására. Ez a mulasztás azonban a régi Pp. 163. § (1) bekezdése értelmében nem jut jelentőséghez, ugyanis a jogvita eldöntéséhez további bizonyításra nem volt szükség, különösen nem művészettörténeti szakértő kirendelésére, hiszen az elsőfokú tárgyalás berekesztéséig rendelkezésre bocsátott bizonyítékok alapján az érdemi döntés meghozható volt. A bizonyítás szükségtelenségének a kifejtése azonban nem ide, hanem az érdemi döntés indokolására tartozik.

[169] Az sem adhat okot az elsőfokú bíróság ítéletének a hatályon kívül helyezésére, ha a megállapításra irányuló kereset régi Pp. 123. §-ában meghatározott eljárási feltételei teljesülése tekintetében a másodfokú bíróság álláspontja eltért az elsőfokú bíróságétól. Ebben az esetben a másodfokú bíróság eltérő álláspontjának megfelelő tartalommal bírálja el a keresetet, és ehhez a tartalomhoz igazodóan hozza meg a döntését. A Fővárosi Ítéltábla ezért ítéletének az érdemi döntésre vonatkozó részében fejt ki a megállapítási kereset megengedhetőségével kapcsolatos álláspontját.

[170] A kifejtettek szerint a régi Pp. 252. § (1)-(3) bekezdéseinek az alkalmazása nem volt indokolt, a Fővárosi Ítéltábla ezért az ügy érdemében hozta meg a döntését.

[171] A felperes az elsőfokú bíróság érdemi döntésére vonatkozóan több általános kifogást tett.

Fellebbezésében – egyebek mellett – sérelmezte, hogy az elsőfokú bíróság nem tulajdonított jelentőséget az I. rendű alperes felróható magatartásának, holott a perre okot adó helyzet és a körülmények kedvezőtlen megváltozása a I.r. alperesi szervek önkényuralmi, alkotmányellenes, karhatalmi intézkedéseinek a következménye. A Fővárosi Ítéltábla a

felperes érvelésével nem értett egyet, mivel az általa felhívott alapelvi jelentőségű törvényi rendelkezések a polgári jogviszonyokban elvárható magatartás zsinórmércéjét határozzák meg [régi Ptk. 4. § (4) bekezdés, Ptk. 1:4. § (1) bekezdés]. Ez a zsinórmérce az államra akkor alkalmazható, ha polgári jogviszonyban vesz részt (pl. adásvételi szerződést köt). A polgári jogviszonyok a magánjogi viszonyok közé tartoznak, amelyek nem azonosíthatóak a közjogi viszonyokkal. Az állam közhatalmi tevékenysége kívül esik a (polgári) magánjogi viszonyok körén, az a közjogi viszonyok közé tartozik, annak értékelése, megítélése meghaladja a polgári per kereteit.

[172] Az állam közhatalmi tevékenységébe tartozik, hogy a köztársaság során „szocializálták” a perbeli – a „település10i kincsek” kivételével – műtárgyakat, majd a II. világháború után – ugyancsak közjogi keretek között, jogszabályalkotás útján – államosították azokat. Ezeknek a közjogi viszonyoknak történelmi távlatból, a társadalmi igazságosság szempontjából történő utólagos értékelésére nem alkalmazható a polgári jogviszonyokban elvárható magatartás zsinórmércéje, ez az értékelés ezért nem lehet hatással a jogvita mikénti eldöntésére.

[173] Itt jegyzi meg a Fővárosi Ítéltábla, hogy a köztársaság bukását követően hatalmon lévő kormány helyreállította a korábbi tulajdonviszonyokat, és orvosolta a tulajdonelvonás miatti sérelmeket azzal, hogy a műtárgyakat visszaadta a megelőző tulajdonos tulajdonába. A rendszerváltást követően hatalomra kerülő kormányok pedig a kárpótlási törvények megalkotásával igyekeztek kiküszöbölni az államosítással okozott igazságtalanságokat.

[174] Kérdéses, hogy állami tevékenységként fogható-e fel – a felperes által ilyenként minősített – „vagyonadó kivetésével való zsarolás”, továbbá az egykori Minisztérium1 olyan tartalmú nyilatkozata, hogy felhatalmazása van a műtárgyak magyar fennhatóság alatt tartására. Amennyiben a felperes álláspontja szerint ezeknek a jognyilatkozatoknak polgári jogi következménye volt, úgy az azt alátámasztó jogi érvelés kifejtésével kérnie kellett volna a jogkövetkezmények levonását. Önmagában a nyilatkozatok tartalmának a kifogásolása nem lehet hatással a polgári jogvita eldöntésére.

[175] Az elsőfokú bíróság – a felperes álláspontjától eltérően – nem sértette meg az alkotmányosság követelményét sem a jogalkalmazás, sem az irányadó jogszabályok értelmezése során.

Az Alaptörvényre – mint minden más jogszabályra – is vonatkozik az az alapelvi jelentőségű szabály, hogy nem rendelkezik visszamenőleges hatállyal. Ország1 Alaptörvénye 2012. január 1-jén lépett hatályba, hatálybalépéséig a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló – többször módosított – 1949. évi XX. törvényt kellett alkalmazni [záró és vegyes rendelkezések 1., 26. a) pontja]. Az Alaptörvény záró és vegyes rendelkezéseinek a 8. pontja egyértelműen megerősíti: az Alaptörvény hatálybalépése nem érintette a hatálybalépése előtt alkotott jogszabályok, kibocsátott közjogi szervezetszabályozó eszközök és állami irányítás

egyéb jogi eszközei, meghozott egyedi döntések, valamint vállalt nemzetközi jogi kötelezettségek hatályát. Ebből következően a jogalkalmazás során nem lehet figyelmen kívül hagyni a hitbizományok megszüntetéséről szóló 1949. évi VII. törvény államosítást kimondó rendelkezéseinek a következményeit azon az alapon, hogy a magántulajdon elvonása a több mint 60 évvel később hatályba lépett Alaptörvény XIII. cikkébe ütközik.

[176] A Fővárosi Ítéltábla már utalt arra, hogy az állam a kárpótlási törvények megalkotásával kívánta ellensúlyozni a korabeli államosítások következményeit. Az 1991. évi XXV. törvény (1. kárpótlási törvény) 1. § (1) bekezdése, valamint a törvény 1. számú melléklete 32. pontja értelmében részleges kárpótlás illette meg azokat a természetes személyeket, akiknek a magántulajdona az 1949. évi VII. törvény alkalmazása által sérelmet szenvedett. Ez azt jelenti: a hitbizományi vagyron államosítása miatt sérelmet szenvedett személyek nem tarthattak igényt a tulajdonviszonyok visszarendezésére, őket is csupán kárpótlás illette meg abban az esetben, ha megfeleltek a kárpótlási törvényben meghatározott személyi feltételeknek.

[177] A felperes általánosságban tett kifogásainak a tisztázását követően a Fővárosi Ítéltábla a kereset elutasításához vezető konkrét indokok megalapozottságát vizsgálta. Elsődlegesen a felperes tulajdoni igényének az elutasításáról szóló ítéleti rendelkezés megalapozottságáról kellett döntenie, mivel ettől függ a felperesnek a III-IV. rendű alperesekkel szemben érvényesített további kereseteinek a teljesíthetősége.

[178] A felperes az I. rendű alperessel szemben érvényesített keresetében a perbeli műtárgyakra kiterjedő tulajdonjoga megállapítását kérte. Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint az e tartalommal előterjesztett megállapítási keresetnek a régi Pp. 123. §-ában foglalt konjunktív feltételei nem teljesültek. A Fővárosi Ítéltábla a felperes által érvényesített kereseti kérelmek tartalmának és anyagi jogi alapjának az összevetése útján ettől eltérő következtetésre jutott.

[179] A felperes megállapítási keresete az ingóságoknak minősülő perbeli műtárgyakon fennálló tulajdonjoga megállapítására irányult. Tulajdonjogának fennállása esetén e jogából fakadóan a birtoklás joga is megilletné a felperest, és ennek a jogának az érvényesítése céljából a műtárgyak birtokba adására irányuló keresetet érvényesíthetne. A tulajdonos részére történő birtokba adásra irányuló kereset – tartalmánál fogva – a tulajdonjog jogkövetkezményeinek a levonására irányul, ezért teljesítési keresetnek minősül. A felperes azonban – ahogy azt többször is hangsúlyozta – az I. rendű alperessel szemben nem érvényesített birtokba adásra irányuló keresetet, mert a védetté nyilvánított műtárgyakra vonatkozó jogszabályi háttérre figyelemmel még tulajdonosi jogállása megállapítása esetén sem vehetné ténylegesen birtokba a perbeli műtárgyakat (köztük a „település10i kincseket” sem). A III. rendű alperessel szemben érvényesített birtokba adásra irányuló kereset ezért a műtárgyaknak a IV. rendű alperes részére történő birtokba adást célozza. E kérelemhez igazodóan a III-IV. rendű alperesek közötti birtokba adás iránti keresetnek az 1923. évi letéti szerződés teljesítése volt a – felperes által megjelölt – jogalapja. Ez azt jelenti: a III-IV. rendű alperesek közötti birtokba adásra irányuló kereset nem értelmezhető úgy, hogy ezzel a

felperes a tulajdonjogból eredő birtoklási jognak kívánt érvényt szerezni, vagyis nem a tulajdonjog jogkövetkezményeinek a levonása iránt lépett fel igénnyel.

[180] Az ingóságokon fennálló tulajdonjog tanúsítására nem létezik az ingatlan-nyilvántartáshoz hasonló, nyilvános és közhiteles nyilvántartás. A muzeális intézményeknek – köztük a IV. rendű alperesnek – ugyan kötelezően nyilvántartást kell vezetniük valamennyi őrzésükben lévő műtárgyról, mivel a muzeális intézmények nyilvántartási szabályzatáról szóló 20/2002. (X. 4.) NKÖM rendelet 1. § (2) bekezdése szerint nyilvántartásban nem szereplő kulturális javakat nem őrizhetnek. Ugyanennek a rendeletnek a 2. §-a szerint a nyilvántartás célja elsődlegesen az intézményben őrzött kulturális javaknak a számbavétele, de a célok közé tartozik – egyebek mellett – a vagyon- és tulajdonvédelem elősegítése. Ezek a nyilvántartások a muzeális intézmények belső nyilvántartásai, azok külső jogviszonyokban nem alkalmasak a tulajdonjog fennállásának a bizonyítására.

[181] Az állami tulajdonban álló műtárgyak kezelését végző muzeális intézményeket az állam az ágazati miniszter útján irányítja, ellenőrzi és felügyeli [a muzeális intézményekről szóló 1997. évi CXL. törvény 51. § (1) bekezdés]. Ezt a tevékenységét közjogi eszközökkel, jogszabályalkotás útján valósítja meg. E tevékenysége körében, az ágazati irányítás keretében szabályozta az ágazati miniszter a muzeális intézmények nyilvántartási kötelezettségét. A közjogi eszközökkel megvalósított állami irányítás nem hoz létre olyan közvetlen, kötelmi jellegű kapcsolatot az állam és a muzeális intézmények között, amelynek keretében az állam a muzeális intézmény belső szabályzata megváltoztatásának a tűrésére lenne köteles. Ilyen jellegű tűrés kötelezettség azért sem állhat fenn, mert – az előzőekben már rögzítettek szerint – az Ávt. 17. § (1) bekezdés b) pontja szerint az egységes állami vagyonnyilvántartás az cég3 Zrt. feladata.

[182] A muzeális intézmények belső nyilvántartásához és az egységes állami vagyonnyilvántartáshoz sem fűződik tulajdonjogi szempontból konstitutív erő, hanem éppen fordítva: a nyilvántartást kell oly módon vezetni, hogy az megfeleljen a tényleges tulajdonviszonyoknak.

[183] A kifejtettek szerint az I. rendű alperessel szemben érvényesített tulajdoni igény szempontjából közömbös, hogy annak eredményessége esetén a IV. rendű alperesnek változtatnia kellene a perbeli műtárgyak nyilvántartásán. A nyilvántartás módja nincs hatással a perbeli műtárgyakon – ezen belül a „település10i kincseken” – fennálló tulajdonjogra, így a jogviszony természeténél fogva a felperes tulajdonjogának csak a megállapítása iránt érvényesíthet keresetet.

[184] Az I. rendű alperessel szemben érvényesített megállapítási kereset eljárásjogi feltételei a perbeli műtárgyegyüttes egészére nézve teljesültek, a Fővárosi Ítéltábla ezért mellőzte az elsőfokú bíróság ítéletének az indokolásából az ezzel ellentétes okfejtést.

[185] A felperes következetesen a tulajdonában álló településli Vár mint földolog és a perbeli műtárgyak közötti alkotórészi/tartozéki kapcsolatra alapította tulajdoni igényét; érvelése szerint a tulajdonjogát megalapozó dologkapcsolat a hitbizomány megalapítása óta egészen mostanáig szakadatlanul fennáll.

[186] A felperes tulajdonjoga megállapítását a Ptk. hatályba lépését követően kezdeményezte, ezért a 2013. évi CLXXVII. törvény (Ptké.) 41. §-a értelmében a dologi jogviszony megítélésére a Ptk. rendelkezéseit kell alkalmazni. A Ptk. hatálybalépésével összefüggő törvényi rendelkezéshez fűzött indokolás szerint a tulajdoni jogviszonyok stabilitásához fontos társadalmi érdek fűződik, éppen ezért a Ptk. ezen a jogterületen nem hozott alapvető változásokat. Ez az állandóság megmutatkozik az alkotórész és a tartozék fogalmának a korábbival teljesen azonosan történő meghatározásában is [rég Ptk. 95. § (1)-(2) bekezdései, Ptk. 5:15. és 5:16. §-a]. E jogintézmények állandóságát tovább erősíti, hogy már a rég Ptké. 75. § (1) bekezdése a hatálybelépése előtt keletkezett jogviszonyokból eredő és jogerős határozattal még el nem bíralt jogokra és kötelezettségekre a rég Ptk. rendelkezéseinek az alkalmazását írta elő. A rég Ptk. hatálybalépését megelőző XX. századi magánjogi szabályozás és bírósági joggyakorlat – az elsőfokú bíróság részletes elemzéséből kitűnően – ugyancsak a dolgok közötti funkcionális kapcsolatot tekintette az alkotórészi, avagy a tartozéki jelleg lényeges meghatározó elemének; később ez a gyakorlat került átültetésre a tételes jogba.

[187] A rég Ptk. hatályba lépését megelőzően és azt követően sem alakult ki olyan joggyakorlat, amely egy meghatározott (önálló megnevezéssel rendelkező, konkrétan megjelölt) gyűjteménybe tartozó műtárgyat a gyűjtemény elválaszthatatlan részének, továbbá a gyűjtemény elhelyezésére (őrzésére, illetőleg bemutatására) szolgáló ingatlan elválaszthatatlan részének tekintett. A felperes nem jelölt meg egyetlen olyan – hazai vagy külföldi – bírósági döntést sem, amely szerint a műtárgygyűjtemények az elhelyezésükre szolgáló építménnyel alkotórészi avagy tartozéki kapcsolatban állnának. A műkereskedelem során általánosan érvényesülő gyakorlat ennek éppen az ellenkezőjét mutatja: a művészeti gyűjteményekből – legális úton – kikerülő műtárgyak önálló dologként viselkednek. Ennélfogva nem volt szükség szakértői bizonyításra a perbeli műkincsek egy gyűjteményben való összetartozásának (művészettörténeti egységének) a bizonyítására, és e célból szakértő kirendelésére.

[188] Az alkotórészi/tartozéki jelleg általában akkor jut jelentőséghez, ha a földologra kiterjedő tulajdonjog terjedelme kétségessé válik. Ugyanakkor az alkotórészi/tartozéki jelleg nem minősülhet tulajdonszerzési jogcímnek, ha a dologösszességéből kivált korábbi alkotórész, avagy tartozék önálló dologként – legális módon – más személy tulajdonába kerül. Ilyen esetben a földolog tulajdonosának rendelkeznie kell olyan tulajdonszerzési jogcímmel, amely alapján visszaszerezheti a korábbi alkotórész/tartozék tulajdonjogát (pl. visszavásárolja azt).

[189] A Fővárosi Ítéltábla – az elsőfokú bíróság álláspontjától eltérően – nem tulajdonított annak ügydöntő jelentőséget, hogy a hitbizomány megalapításától kezdődően az 1919. évi „szocializációt” közvetlenül megelőző időszakig alkotórészi/tartozéki kapcsolat állt-e fenn a településli Vár és a vár kincstárában elhelyezett műtárgyak között. A kereset szempontjából ez az időszak irreleváns, így erre az időszakra vetítve nem volt szükség a dologösszesség jellegének a vizsgálatára.

[190] A jogvita eldöntése szempontjából annak volt jelentősége, hogy a „szocializációt” közvetlenül megelőző időszakban fennállt-e az alkotórészi/tartozéki kapcsolat, hiszen, ha annak fennállása ebben az időpontban nem állapítható meg, úgy a műtárgyak városba szállítását követően már nem jöhetett létre ilyen jellegű dologkapcsolat. E tekintetben a Fővárosi Ítéltábla egyetértett az elsőfokú bíróság következtetéseivel, ezért a régi Pp. 253. § (4) bekezdése értelmében visszautal az alkotórészi/tartozéki jelleg hiányára vonatkozó okfejtésére, melyből – annak szükségtelen megismétlése nélkül – a felperes fellebbezésére figyelemmel kiemeli a következőket.

[191] A felperes által megjelölt jogalapi hivatkozásra figyelemmel azt kellett vizsgálni, hogy az alkotórészi/tartozéki dologi jogi kapcsolatot létrehozó feltételek teljesültek-e, és mivel ez egy polgári jogi (tulajdonjogi) kategória, ezért értelemszerűen nem a műtárgygyűjtemény művészettörténeti értéke, avagy az alapító szándéka – ami a felperes szerint a gyűjtemény egyben tartására és őrzési helyének a megváltoztathatatlanságára irányult – jutott jelentőséghez. Ugyanezen okból a gyűjtemény szerzői jogi minősítése sem befolyásolhatja a dologösszességbe tartozó műtárgyak közötti dologi jogi kapcsolat jellegének a megítélését.

[192] A településli Várban lévő kincstár a műtárgyak őrzésére szolgált, ebben a helyiség csoportban a tárgyakat erre a funkcióra alkalmas vitrinekben, tárolókban helyezték el. A helyiségeknek ez a funkciója nem kívánta meg a tartós egyesítést (úgy, ahogy pl. az ablak beépítésre kerül a felépítménybe), tartós fizikai egyesítés nélkül viszont az alkotórészi jelleg eleve nem állapítható meg [Ptk. 5:15. §].

[193] A műtárgyak elhelyezésére szolgáló helyiségek használhatósága a műtárgyak elszállítását követően is fennmaradt, hiszen ott más műtárgyakat, avagy műtárgynak nem minősülő más dolgokat is tárolhattak. A településli Vár e helyiségeinek a rendeltetésszerű használatát nem kizárólag a perbeli műtárgyak tárolása tette lehetővé, hanem minden más dolog, más ingóság tárolása is. Ennélfogva a településli Vár és az abban lévő kincstár, valamint a perbeli műtárgyak közötti tartozéki kapcsolat sem állapítható meg [Ptk. 5:16. §].

[194] A „szocializáció” érdekében Országra szállított perbeli műtárgyak – ebbe nem beleértve a „településli kincseket” – 1919-ben kikerültek a településli Várban lévő dologösszességből, ezzel a vár és a műtárgyak közötti térbeli kapcsolódás (azóta tartóan) megszűnt. A térbeli kapcsolat megszűnésétől kezdően a műtárgyakat akkor is a földolagtól elválasztott önálló ingóságoknak kellett tekinteni, ha a korábbi időszakban esetleg fennállt

volna a tartozéki kapcsolat. Ekkor megnyílt annak a lehetősége, hogy a dologösszességéből kiváló, a továbbiakban „önálló ingó dologként viselkedő” műtárgyak tulajdonjoga elváljon a fődolog tulajdonjától, ami be is következett a műtárgyegyüttes 1919. évi „szocializációjával”.

[195] A műtárgyaknak a településli Várban lévő dologösszességéből való kiválása azzal vált véglegessé, hogy a szocializált műtárgyak 1919. augusztusi visszaadását (a szocializációt megelőző tulajdonviszonyok helyreállítását) követően a hitbizományi birtokosok nem intézkedtek azok településli történő visszaszállításáról, noha – jogi értelemben – ebben nem voltak akadályozva. Az elsőfokú bíróság helyesen mutatott rá, miszerint a releváns tények, valamint a korabeli levelek és okiratok alátámasztják: (IV.) család Miklós, majd (V.) család Pál akaratával egybeesett, hogy a műtárgyak Budapesten maradjanak, és őrzésük – akkori nevén – az Országos Magyar Iv.r. alperesban valósuljon meg.

[196] A hitbizományi birtokosok rendelkezési joga a birtoklás terén nem volt korlátozva, – a bíróság elé tárt akkori jogszabályok szerint – a végrendelkezés és a hitbizományi vagyon elidegenítése terén voltak korlátozva a jogaik. E korlátozások közé tartozott, hogy a hitbizományba tartozó dolgot csak bírósági engedéllyel lehetett kivonni a hitbizományi kötöttség alól. A hitbizományi vagyon kezelése a hitbizományi birtokosok feladata volt, akik ebben nem voltak korlátozva, így – egyebek mellett – szabadon rendelkezhetek a vagyontárgyak elhelyezéséről, és szabadon megválaszthatták azok őrzési helyét is.

[197] A műtárgyakkal kapcsolatos (kormányzati és hitbizományi) intézkedések alátámasztják: az írásbeli letéti szerződés 1923. évi megkötése egyik fél részéről sem szenvedett akarathibában.

A felperes maga is azzal érvelt a letéti szerződés teljesítésére alapított birtokba adási keresete mellett, hogy a szerződés változatlanul fennálló hatályosságára figyelemmel az jelenleg is köti a feleket. Az érvényesen létrejött joghatályos szerződésre való felperesi hivatkozás eleve meggátolja a szerződés megkötésekor esetlegesen fennálló akarathiba jogkövetkezményeinek az alkalmazhatóságát.

[198] Az város-i-Magyar Monarchia felbomlása után a két önálló állam szuverenitása – a felek egyező tényelődása szerint – 1921. végére szilárdult meg. Ez az az időpont, amikor a Ország1on maradó műtárgyak jogi megítélése véglegesen elvált a településli Várban lévő ingóságok jogi megítélésétől, mivel ettől kezdődően a Ország1on lévő ingóságokra a magyar jogot kellett alkalmazni. A hitbizomány Ország1i ága tekintetében a magyar jog alkalmazása általánossá vált; a bíróságok, a hitbizományi birtokosok, valamint a Ország1on lévő műtárgyakkal összefüggésben intézkedést foganatosító más magán- és jogi személyek is a magyar jogot alkalmazták. Utóbb – mintegy 100 év elteltével – a ténylegesen alkalmazott jog helyett nem alkalmazható visszamenőlegesen az város-i, illetve a német jog; különösen annak fényében, hogy az család Antal által indított perben a német Bíróság1 is rámutatott: a Ország1

területén lévő hitbizományi vagyona (beleértve az ingóságokat is) a magyar jog alkalmazandó.

[199] A magyar jog irányadó voltát nem érinti a felperes által hivatkozott – az 1921. évi XXXIII. törvénycikkkel beiktatott – trianoni békeszerződés, és Országlnak a szerződésben meghatározott „visszaszolgáltatási” kötelezettsége. A trianoni békeszerződés II. címének 176. cikke visszautal a 175. cikkre, amelynek értelmében ez a kötelezettség a Szövetséges Társult Hatalmak felé terhelte országot. ország nem tartozott a Országlgal szerződő felek azaz a Szövetséges Társult Hatalmak közé; ország csupán a szerződés szövegében került megjelölésre, amelyben „ország-Ország1” megjelöléssel utaltak az város-i-Magyar Monarchia felbomlása után létrejövő utódállamokra. A trianoni békeszerződés – amint azt az elsőfokú bíróság helytállóan kifejtette – a szerződő államok egymás közötti viszonyait szabályozta, így – azon túl, hogy ország nem volt a szerződés alanya, ezért az Államot megillető jog a szerződésből eredően nem keletkezhetett – a törvényi szintre emelt szabályok, köztük a I.r. alperesot terhelő kötelezettségek, nem alkalmazható a magánjogi viszonyokban. A szocializáció céljából Ország1ra szállított műtárgyak azonban a trianoni békeszerződés megkötésekor már ismét magántulajdonban álltak, így a felperes által támasztott tulajdoni igény elbírálására a magánjogi szabályok az irányadók, arra az államközi szerződés nem lehet hatással.

[200] Itt jegyzi meg a Fővárosi Ítéltábla: a felperesi érvelés elfogadása esetén sem lehetne abból a fikcióból kiindulni, hogy másképp alakult volna a helyzet, ha a köztársaság alatt szocializált műtárgyak visszakerülnek település1ra, mert akkor azokra az város-i jog vonatkozna. E fikcióval szemben a bizonyításra nem szoruló – ügydöntő jelentőségű – tények közé tartozik, hogy a műtárgyak 1919 után Ország1on maradtak. E ténynek a tükrében a trianoni békeszerződés semmilyen összefüggést nem mutat a Ország1on lévő („fekvő”) ingóságokra vonatkozó jog meghatározásával; erre utaló releváns összefüggést a felperes nem tárt fel.

[201] Az egykori város-i-Magyar Monarchia utódállamaiban 1921-től kezdődően a hitbizományi vagyona nézve – beleértve valamennyi hitbizományi kötöttség alatt lévő ingatlant és ingóságot – a dolog fekvése szerinti állam joga vált irányadóvá. Ezt az elvet megerősítette a Magyar Királyi Kúria 1933-ban meghozott 57. számú jogegységi döntvénye, amelynek értelmében az ingatlanokra és az ingóságokra (köztük a hitbizományi ingóvagyona) egyaránt a fekvési hely joga az irányadó.

[202] Az irányadó jognak megfelelően a Ország1on lévő hitbizományi vagyonnal kapcsolatos ügyintézés a magyar hitbizományi bíróság (vármegye3i Királyi Törvényszék) hatáskörébe tartozott, ide kellett benyújtani a hitbizományi leltárakat is. Az 1936. évi XI. törvénycikk előírta a hitbizományi vagyonnak az akkor meghozott törvényi szabályozásnak megfelelő leltározását. E szabályok szerint – amit a törvénycikk miniszteri indokolása megerősített – az „ékszerek és drágaságok” címszó alatt leltározandó ingóságokat nem tekintették az őrzési helyükül szolgáló ingatlan tartozékának.

[203] A törvénycikk alapján 1937-ben benyújtott leltár IV/D kötete „ékszerek és drágaságok” címszó alatt valamennyi olyan ingóságot tartalmazott, amelyet 1919-ben településről átszállítottak városba, majd még abban az évben az Országos Magyar Iv.r. alperesban helyeztek el. Ez a leltár önmagában bizonyítja: a fekvés helyének a joga e műtárgyeggyüttesre nézve is érvényesült, a műtárgyak tulajdonjogának a megítélésére a magyar jogot alkalmazták; azokat önálló dologként, nem pedig valamely ingatlan tartozékaként kezelték.

[204] Ezzel párhuzamosan az város-i (majd az Anschluss-t követően a birodalmi) hitbizományi bírósághoz benyújtott leltárak csak az ország területén lévő ingóságokat tartalmazták. Ezekben a leltárakban nem tüntették fel – még utalás szintjén sem – az 1919-ben településről Országra szállított ingóságokat, illetőleg a hitbizomány Országli ágához tartozó (Ország területén lévő) ingatlanokat és ingóságokat. A településli Várban maradt műtárgyak viszont szerepeltek a leltárban, köztük azok is amelyeket „kölcsonadtak”, és időlegesen máshol (nem a településli Várban) voltak kiállítva.

[205] Ezekre az előzményekre figyelemmel a szocializáció céljából Országra szállított hitbizományi vagyona a magyar jog szerint irányadónak tekintendő, a hitbizományok megszüntetéséről szóló 1949. évi VII. törvényt kellett alkalmazni, amelynek a 2. §-a vonatkozott e műtárgyra. E törvényi rendelkezés értelmében a hitbizományi vagyonba tartozó műtárgyak – az 1948. évi július hó 27. napján fennállott leltári állapot szerint – a törvény 1949. április 2-i hatályba lépésekor állami tulajdonba kerültek.

[206] A törvényhez fűzött indokolás szerint azért az 1948. július 27-i leltári állapotot tekintették irányadónak, mert azon a napon lépett hatályba a hitbizományi vagyontárgyak zár alá vétele tárgyában kibocsátott kormányrendelet. A törvény szövegének és a hozzáfűzött indokolásnak az együttes értelmezéséből kitűnően a törvénynek az volt a célja, hogy minden olyan vagyontárgy államosításra kerüljön, ami 1948. július 27-én hitbizományi vagyonba tartozott; az államosítás alól kizárólag azok a vagyontárgyak képeztek kivételt, amelyeket ezt az időpontot követően vontak ki a hitbizományi kötöttség alól, illetőleg amelyeket – külön miniszteri engedély birtokában – szabályszerűen elidegenítettek.

[207] A felperes nem vonta kétségbe, hogy a szocializáció céljából Országra szállított műtárgyak 1948. július 27-én hitbizományi vagyonba tartoztak, és nem tett olyan állítást, hogy ezt követően azok bármelyikét a jogszabályokban előírt módon (legálisan) elidegenítették. Megállapítható az is, hogy az 1937. évi leltározást követően az akkor hitbizományi vagyonként leltározott műtárgyak közül egyetlen egy sem került kivonásra a hitbizományi kötöttség alól.

[208] Ebből okszerűen következik, hogy a műtárgyak 1948-ban is teljeskörűen leltározhatóak lettek volna, és amennyiben a valóságnak megfelelő leltár készül a teljes hitbizományi vagyonról, úgy a leltárnak az 1937. évi leltárban feltüntetett összes műtárgyat tartalmaznia kellett volna. A teljes leltár azért nem készült el, mert (V.) család Pál szerette

volna eltitkolni a (név4 utcai palotába átszállított) műtárgyak hollétét; ez a szándék azonban nem volt összeegyeztethető a törvény céljával. A leltározási kötelezettség megszegésével a műtárgyakat nem lehetett szabályszerűen kivonni a hitbizományi kötöttség alól, ilyen módon nem lehetett elkerülni az államosítást. Ennélfogva leltározás nélkül is állami tulajdonba kerültek a név4 utcai palota pincéjében elhelyezett műtárgyak, hiszen azok 1948. július 27-én a hitbizományi vagyonba tartoztak, és szabályszerű elidegenítésük (hitbizományi kötöttség alóli kivonásuk) hiányában leltározhatóak lettek volna.

[209] Az állam tulajdonszerzése a törvény kihirdetésének a napján a törvény erejénél fogva (ex lege) bekövetkezett, a tulajdonjog átszállásához nem volt szükség további jogi, illetőleg hatósági aktusra. Ebből következően a hitbizományi bíróságnak és a pénzügyigazgatóságnak az eljárása közömbös a tulajdonjog átszállása szempontjából [1949. évi VII. törvény 8. § (1) bekezdése].

[210] Lényegében az előzőekben kifejtett jogi érvelés vonatkozik a „település10i kincsek” tulajdonjogának a megítélésére is. A Fővárosi Ítéltábla az e műtárgyegyüttesre is kiterjedő tulajdoni igényt – az előzőekben már értelmezett régi Pp. 235. § (1) bekezdésében foglalt eljárási szabály értelmében – a felperesnek az elsőfokú eljárás során előadott nyilatkozatai figyelembevételével, és az ott megtett tényállatásai, illetőleg az elsőfokú eljárás során fogatosított bizonyítás alapulvételével bírálta el. Ehhez hasonlóan az I. és a III-IV. rendű alpereseknek is az elsőfokú eljárás során előadott nyilatkozatait értékelte; ezek közé nem tartoznak az ügyel kapcsolatban tett peren kívüli nyilatkozatok. A felperes – a megismételt fellebbezési eljárás során – a IV. rendű alperesi intézményben 2022 nyarán megnyílt, az család kincseket bemutatató kiállítás ismertetőjét, a látogatók számára közzétett tájékoztatókat úgy értelmezte, mintha azok is a IV. rendű alperes perben megtett érveléséhez tartoznának. Az eljárási szabályok azonban nem teszik lehetővé, hogy a bíróság a perben előadott nyilatkozatok helyett peren kívüli nyilatkozatok alapján határozza meg a felek jogi érvelésének a tartalmát. A Fővárosi Ítéltábla ezért mellőzte a kiállítás anyagának a vizsgálatát és a tájékoztatók szövegének az értelmezését.

[211] Az elsőfokú bíróság erre irányuló indítvány hiányában nem vizsgálta, hogy az 1937. évi hitbizományi leltár tartalmazta-e a „település10i kincsek” közé tartozó műtárgyakat (amelyeknek a tételes listáját a felperes először a felülvizsgálati kérelme mellékleteként nyújtotta be). Az elsőfokú eljárás során előadott kereseti tényállás egyáltalán nem terjedt ki arra, hogy a „település10i kincsek” közé tartozó műtárgyakat tartalmazta-e bármelyik hitbizományi leltár. Erre vonatkozó tényállatásait a felperes először a megismételt fellebbezési eljárás során tette meg; a régi Pp. 235. § (1) bekezdésébe ütköző módon előadott új tények figyelembevételére a Fővárosi Ítéltábla nem látott lehetőséget.

[212] A rendelkezésre álló adatokból ezért mindössze az volt megállapítható – amire a felperes maga is utalt a fellebbezési eljárás során – hogy a műtárgyak 1947-ben település10 mellett (azaz Ország1 területén) voltak fellelhetőek, és azok hitbizományi kötöttség alatt álltak. Ezen túlmenően (V.) család Pálnak a vármegye3i Királyi Törvényszékhez 1948. május 24-én benyújtott beadványa okirati bizonyítékként azt is alátámasztja, hogy 1947. évi

fellelésüket megelőzően a „település10i kincsekhez” tartozó műtárgyak kivétel nélkül az település6i kastélyban voltak elhelyezve. A felek egyike – a felperes sem – vonta kétségbe a bírósághoz intézett beadvány valóságtartalmát, amelyből kitűnik, hogy a település10nál megtalált, hitbizományi kööttség alatt álló műtárgyakat az település6i kastélyból azért távolították és rejtették el, hogy azok a háborús dúlás ellenére megmaradjanak.

[213] Az egykori település6 Ország1 területén helyezkedett el, majd 1950-ben beolvadt a városnév1 néven létrehozott településbe. A „fekvés helyére” figyelemmel a „település10i kincsek” is a magyar jogot kellett alkalmazni; ennek megfelelően járt el (V.) család Pál, amikor feltüntette azokat az 1948. május 24-i beadványához csatolt hitbizományi leltárakban.

[214] Az alkalmazandó jog szempontjából nincs annak jelentősége, hogy – a felperes érvelése szerint – a „település10i kincsek” is település1i eredetűek, amelyek ismeretlen időpontban kerültek település10 környékére, ezért az alkotórészi/tartozéki kapcsolat e műtárgyak tekintetében is megalapozza a tulajdoni igényét. Az esetleges korábbi térbeli kapcsolódás ugyanis – ahogy az a szocializáció céljából Ország1ra szállított műtárgyakkal összefüggésben már kifejtésre került – önmagában nem alapoz meg sem alkotórészi, sem tartozéki jellegű dologkapcsolatot. Relevancia hiányában a „település10i kincsek” eredetének feltárására és ennek érdekében a fellebbezési eljárás során indítványozott „szakértő tanú” meghallgatására nem volt szükség.

[215] A Múzeumból történt 1948. évi lopás nem változtatott az elloptott műtárgyak tulajdoni állásán, mivel ezek az ingóságok nem jogszerűen (nem legálisan, hanem bűncselekmény útján) kerültek eltávolításra a múzeumból. Éppen ezért tüntette fel (V.) család Pál az elloptott műtárgyakat a vagyoneleltárban, és egyúttal utalt a lopás tényére. A lopás ellenére – a hitbizományi vagyomból való kikerülésük illegális módjára figyelemmel – ezek a műtárgyak változatlanul hitbizományi kööttség alá tartoztak. Emellett elhelyezkedésük (fekvésük) megváltoztatása is törvénybe ütközőnek minősült, a jogellenesen végrehajtott cselekmény nem változtatott a műtárgyak tulajdoni állásán, vagyis a „település10i kincsek” egészére továbbra is a magyar jogot kellett alkalmazni. Ez azt jelenti: a Ország1 területén fellelt „település10i kincsek” az 1949. évi VII. törvény hatálybalépésekor – ugyanúgy, ahogy a szocializáció céljából 1919-ben Ország1ra szállított műtárgyak – a törvény erejénél fogva a I.r. alperes tulajdonába kerültek.

[216] Az Állam által 1985-ben visszaszolgáltatott műtárgyakra vonatkozó felperesi tulajdoni igény sem megalapozott. E műtárgyak – az előzőekben kifejtettek szerint – törvénybe ütköző módon, bűncselekmény útján kerültek országba, ami tulajdoni állásukra nézve eleve kizárta az város-i jog alkalmazhatóságát. A műtárgyak visszaszolgáltatása azt tükrözte, hogy ország elismerte az I. rendű alperesnek a műtárgyakon fennálló tulajdonjogát, és ezzel együtt azt is, hogy – a hitbizományi kööttség megszűnéséről országban 1956-ban kiállított tanúsítvány ellenére – a műtárgyak nem kerültek (V.) család Pál magántulajdonába. Az Állam jószomszédi gesztusa összhangban állt az 1964. július 10-én ratifikált magyar- város-i pénzügyi megállapodással, amellyel véglegesen rendezésre kerültek a I.r. alperesossítással összefüggésben felmerült város-i közjogi és magánjogi igények.

[217] A trianoni békeszerződés a „települési kincsekre” kiterjedő tulajdonjog megállapítására sem lehetett hatással, különösen azért nem, mert az évtizedekkel korábban megkötött szerződésnek a rendelkezései semmilyen összefüggést nem mutatnak e műtárgyak 1947. évi megtalálásának a körülményeivel.

[218] A kifejtettek szerint 1949. április 2-ától az I. rendű alperes a perbeli műtárgyaknak – az ebbe tartozó „települési kincseknek” is – a tulajdonosa, a vele szemben érvényesített tulajdoni és tulajdonvédelmi kereset (ténybeli és jogi megalapozatlansága folytán) nem vezetett eredményre. Ennek folyományaként a III-IV. rendű alperesekkel szemben érvényesített kereset sem lehet eredményes, hiszen tulajdonjog hiányában a felperes még akkor sem tölthetné be a letevő jogutódjának a jogállását, ha az 1923-ban megkötött letéti szerződés nem szűnt volna meg. Ez a szerződés azonban – ahogyan azt az elsőfokú bíróság részletesen, a korabeli joggyakorlattal összhangban kifejtette – 1944 decemberében megszűnt azzal, hogy a letevő az összes műtárgyat visszavette a letéti őrzésből.

[219] Az írásban megkötött letéti szerződés megszűnt ugyan, de ez nem zárta ki az ismételt szerződéskötést. A letéti szerződés – a jelenlegi szabályokhoz hasonlóan – nem volt írásbeli alakhoz kötve, létrejöhetett akár szóban, írásban vagy ráutaló magatartással is. Formai kényszer hiányában a szerződéskötés megvalósult azzal, hogy (V.) család Pál 1948 decemberében az Iv.r. alperesban jegyzőkönyvbe foglalt nyilatkozatával – annak tartalma szerint – továbbra is az Iv.r. alperesot bízta meg a név4 utcai palota romfeltárása után fellelt hitbizományi ingóságok őrzésével. Az Iv.r. alperes a műtárgyak őrzésbe vételével – a másik fél, azaz a letevő akaratának megfelelően – kifejezésre juttatta, hogy a letéti őrzésre szóló megbízást elfogadja. A szerződési akarat egybehangzó kifejezésével a felek között újabb letéti szerződés jött létre, amely azonban nem terjedt ki a „települési kincsekre”. Az utóbbi műtárgyegyüttes Múzeumban való elhelyezése ugyanis korábban sem szerződésen alapult, az ingóságokat nem (V.) család Pál akaratából, hanem a gazdasági rendőrség egyoldalú döntése alapján szállították be a Múzeumba.

[220] Az ismételten megkötött, a név4 utcai palotában fellelt hitbizományi műtárgyak őrzésére kiterjedő letéti szerződés is megszűnt azonban az államosítással, hiszen a tulajdonjog elvesztésével együtt (V.) család Pál elvesztette a tulajdonjogból eredő jogosítványokat is, így azt, hogy rendelkezessen a műtárgyakkal; a letevői jogállása megszűnt.

[221] A III-IV. rendű alperesekkel szemben érvényesített kereset elutasításának azonban nem a letéti szerződés megszűnése a releváns indoka. E tekintetben is vizsgálni kellett az aktív perbeli legitimáció fennállását, abból kiindulva, hogy letéti szerződéssel kapcsolatos kötelmi jogviszonyban a felperes nem jogutódja (V.) család Pálnak, e műtárgyakra pedig nem terjed ki a tulajdonjoga. Ennélfogva a felperes nem rendelkezik olyan alanyi jogosultsággal, amely lehetővé tenné számára, hogy követeléssel lépjen fel a letéti szerződés teljesítése iránt. A felperes személye és a perbe vitt jogosultság közötti anyagi jogi kapcsolat hiánya – a tulajdonjogi keresettel kapcsolatos legitimáció körében már kifejtettek

szerint – azt jelenti: a felperest nem illeti meg aktív perbeli legitimáció, ami önmagában is a kereset elutasítását vonja maga után.

[222] A felperes fellebbezése az elsőfokú bíróság ítéletének a perköltségre vonatkozó rendelkezéseit is érintette, míg az I. rendű alperes fellebbezése kizárólag e rendelkezéseknek a megváltoztatására irányult.

[223] Az elsőfokú bíróság az I. és a III-IV. rendű alperesek ügyvédi költségeit a 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet (Ükr.) 3. § (6) bekezdése alapján határozta meg, amely szerint a munkadíj megállapítása során a munkadíj összegét a bíróság indokolt esetben mérsékelheti, ha az nem áll arányban a ténylegesen elvégzett ügyvédi tevékenységgel. A bíróság a munkadíjat – különösen az ügy bonyolultsága esetén – a 3. § (2)-(5) bekezdésben meghatározott összegnél magasabb összegben is megállapíthatja.

[224] A felperes az I. és a III-IV. rendű alperesek részére megítélt ügyvédi munkadíj jelentős mértékű mérséklését kérte. Az ügy bonyolultságára figyelemmel a Fővárosi Ítéltábla erre nem látott indokot, mivel mindhárom alperesi képviselő jelentős munka- és időráfordítást igénylő ügyvédi tevékenységet fejtett ki. Az Ükr. annak értékelését nem teszi lehetővé, hogy az I. és a III-IV. rendű alperesek másképpen – a felperes számára kedvezőbben – kisebb költséggel is megoldhatták volna perbeli képviseletüket. A felperesnek ugyanis számolnia kellett azzal, hogy a régi Pp. 78. § (1) bekezdésében foglalt főszabály szerint, pervesztessége esetén a pertárgy értékéhez igazodó nagyságú perköltséget kell viselnie.

[225] Az I. rendű alperessel szemben érvényesített kereset értéke megegyezett a perbeli műtárgyak együttes értékével. A IV. rendű alperessel szemben érvényesített kereset értéke is ezzel volt azonos, mivel a teljesíteni kért letéti szerződés értéke a letétbe helyezett műtárgyak értékéhez igazodott. Az elsőfokú bíróság a pertárgy értéke alapján az Ükr. 3. § (2) bekezdés c) pontja szerint kiszabható ügyvédi munkadíjat jelentősen csökkentette, így az I. és a IV. rendű alperes ügyvédi költségeinek a további mérséklése nem volt indokolt.

[226] A III. rendű alperessel szemben érvényesített birtokba adásra irányuló kereset pertárgyértéke nem határozható meg, így a III. rendű alperes ügyvédi költségeit az elsőfokú bíróság az Ükr. 3. § (6) bekezdésének a második fordulata alapján határozta meg magasabb összegben, mint ami a 3. § (3) bekezdése alapján megállapítható lenne. A III. rendű alperes jogi képviselőjének a tevékenysége hozzávetőlegesen ugyanolyan volumenű volt, mint az I. és a IV. rendű alperesek képviselőinek a tevékenysége, a Fővárosi Ítéltábla ezért a III. rendű alperes emelt összegben megállapított ügyvédi költségeinek a mérséklésére sem talált indokot.

[227] A kirívóan magas pertárgyértékhez igazodó ügyvédi munkadíj megállapítása aránytalanul túlzó mértékűnek mutatkozna az I. rendű alperes jogi képviselője által ténylegesen elvégzett ügyvédi tevékenységhez viszonyítva. Ennek az aránytalanságnak a kiküszöbölése érdekében az elsőfokú bíróság mérsékelt összegben állapította meg az I. rendű alperes ügyvédi költségét. A mérséklés nem volt túlzó mértékű, hiszen az ügyvédi munkadíj

így is többszörösen meghaladja az Ükr. 3. § (2) bekezdés c) pontja szerint minimálisan kiszabható nettó 1.000.000 forintot. A Fővárosi Ítéltábla álláspontja szerint az így megállapított munkadíj megfelelően tükrözi a jogi képviselő ellátása érdekében kifejtett ügyvédi tevékenység munka- és időigényességét, ezért annak felemelése nem volt indokolt.

[228] Mindezekre figyelemmel a Fővárosi Ítéltábla a régi Pp. 253. § (2) bekezdése alapján az elsőfokú bíróság ítéletét – a jogi indokolás részbeni módosítása mellett – helybenhagyta.

[229] A régi Pp. 78. § (1) bekezdése értelmében a per főtárgya tekintetében eredménytelenül fellebbező felperes köteles megtéríteni az I. és a III-IV. rendű alperesek részére a jogi képviselőjük ellátásával felmerült fellebbezési eljárási költségüket. Ennek összegét a Fővárosi Ítéltábla az Ükr. 3. § (2) bekezdés c) pontja, valamint a (3), (5) és (6) bekezdései alapján a tényleges ügyvédi tevékenységre figyelemmel mérlegeléssel állapította meg, amelyhez a 4/A. § (1) bekezdése szerint hozzáadódik az áfa. Ugyancsak a tényleges ügyvédi tevékenység munka- és időigényességét szem előtt tartva határozta meg az I. és a III-IV. rendű alperesek megismételt fellebbezési eljárással összefüggésben felmerült ügyvédi költségét az Ükr. 3. § (2) bekezdés c) pontja, valamint a (4) és (5) bekezdései alapján megállapítható legkisebb összegben. E költségeken felül a felperes köteles megfizetni az I. és a III-IV. rendű alperesek részére a felülvizsgálati eljárással összefüggésben felmerült költségeiket is, amelynek összegét a Kúria a hatályon kívül helyező végzésében határozta meg.

[230] Sem a felperesnek, sem az I. rendű alperesnek nem vezetett eredményre a perköltségeket érintő fellebbezése; e tekintetben pervesztességük között nincs számottevő különbség, ezért maguk kötelesek viselni a jogi képviselőjük ellátásával ezzel összefüggésben felmerült költségüket [rég Pp. 81. § (1) bekezdés].

Budapest, 2022. szeptember 21.

Dr. Kincses Attila s.k.

a tanács elnöke

Dr. Csordás Csilla s.k.

Levek Istvánné dr. s.k.

előadó bíró

bíró

A kiadmány hitelül: